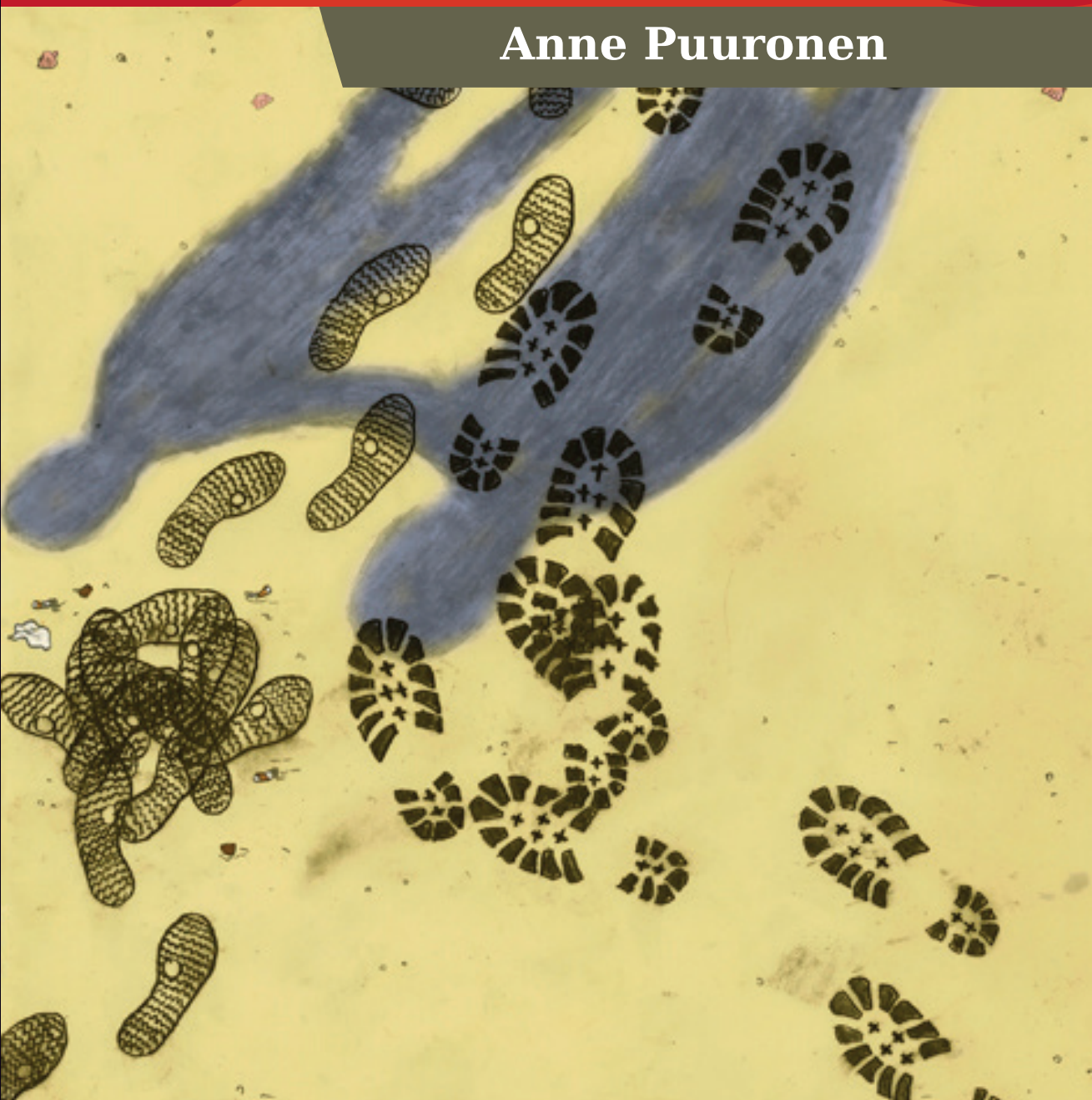

Den sökandes blick

Uppsökande ungdomsarbete som yrke samt
utveckling av yrkesområdet – synpunkter
från det praktiska arbetet

Anne Puuronen

Den sökandes blick

Uppsökande ungdomsarbete som yrke samt
utveckling av yrkesområdet – synpunkter
från det praktiska arbetet

Anne Puuronen

Pärmbild: Amanda Vähämäki

Layout: Tanja Konttinen

Översättning: Jenni Roth

Översättning av sammandrag: Ditte Kronström (sv.), Sheryl Hinkkanen /
AS English Specialists Oy (en.)

Förlag: Unigrafia 2014

© Ungdomsforskningssällskapet och författaren

2014. Ungdomsforskningsnätverket/Ungdomsforskningssällskapet,
nätpublikationer 77
publikationer 151

ISBN (PDF) 978-952-5994-61-2

ISBN 978-952-5994-62-9

ISSN-L 1799-9227

ISSN 1799-9227

Ungdomsforskningsnätverket

Stinsgatan 1

00520 Helsingfors

www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog

Innehåll

TACK	5
INLEDNING	7
Fältarbete och material	7
Undersökningsstruktur	12
Undersökningens termer	14
I LOKALISERING AV UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE	18
1 INDIVIDUELL HANDELDNIN ELLER LÖSNINGAR FÖR MASSORNA?	18
1.1 Uppsökande verksamhet på privat område	18
1.2 Uppsökande gatuarbete – mobilt uppsökande ungdomsarbete	19
1.3 Uppsökande verksamhet på institutionsnivå	20
2 I KONTAKT MED UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE	23
2.1 Presentation	23
2.2 Samarbetsförhållande som arbetsmetod	25
2.2.1 Arbetsverktyg som bygger på frivillighet och den ungas perspektiv	25
2.2.2 Användning av personlighet i arbetet	28
2.2.3 Vägglös verksamhet och andra yrkesmässiga praxis	29
2.2.4 Samarbete i uppsökande ungdomsarbete	31
3 DOKUMENTERING FRÅN MÖTEN	34
3.1 Den uppsökande arbetsprocessen	34
3.2 Uppföljning i den uppsökande arbetsprocessen	36
II MÅNGPROFESSIONELLT NÄTVERKSARBETE OCH UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE	40
1 KÄNNEDOM OM UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE INOM KOMMUNENS SERVICESYSTEM	40
2 UPPLIVERSER AV NÄTVERKSSAMARBETE	43
2.1 Uppsökande ungdomsarbete som en del av nätverksgruppen för vägledning av och tjänster för unga	43
2.2 Uppsökande ungdomsarbete som en del av nätverkssamarbete	45
2.3 Språket i nätverkssamarbetet	47
3 PERSPEKTIV FÖR UTVECKLING AV NÄTVERKSSAMARBETE SOM STÖDER UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE	49
III SYNLIGA ARBETSSÄTT OCH EFFEKTER	51
1 ANTALET SERVICESTYRNINGAR	51
2 DET UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETETS KVALITET	53
2.1 Osynliga delområden i arbetet	53

2.2 Osynligt arbete till en variabel som kan följas upp	57
2.3 Arbetets kvalitetskriterier som utvecklingsbehov	60
3 UNGDOMSORIENTERAT UPPSÖKANDE ARBETSGREPP ≠ UNGDOMSGARANTI	62
IV UTVECKLING AV VÄLBEFINNANDE I ARBETET OCH YRKESKOMPETENS	67
1 KOMMENTARER OM VÄLBEFINNANDE I ARBETET	67
1.1 Välbefinnande i arbetet och arbetets avgränsning	67
1.2 Förväntningar beträffande utveckling av arbetsplanering och ledning	71
2 UTVECKLING AV UPPGIFTSOMRÅDEN OCH KOMPENS	73
2.1 Tyst kunskap och vägledning som yrkeskompetens	74
2.2 Uppsökande ungdomsarbete och hälsovård	76
2.3 Uppsökande ungdomsarbete och familjearbete	78
V UTVECKLINGSPERSPEKTIV BETRÄFFANDE FORTBILDNING INOM OMRÅDET	82
1 UTBILDNINGSBAKGRUND OCH ARBETSERFARENHET	82
2 FORTBILDNING UR ETT REGIONALT PERSPEKTIV	88
VI UTVECKLINGSMÖJLIGHETER OCH INTRESSEBEVAKNING INOM YRKESOMRÅDET	90
1 UTVECKLING AV KOORDINERING AV YRKESOMRÅDET OCH DESS FÖRVALTNING	90
2 TANKAR OM HUR YRKESOMRÅDET UPPSKATTAS I SAMHÄLLET SAMT DESS YRKESMÄSSIGA STÄLLNING PÅ ARBETSMARKNADEN	93
SAMMANFATTNING	97
REFERENSER	103
KÄLLOR	104
BILAGOR	110
TIIVISTELMÄ	116
SAMMANDRAG	118
SUMMARY	120
PRESENTATION AV FÖRFATTAREN	122

Tack

Denna undersökning skulle ha förblivit ogjord utan det uppsökande ungdomsarbetet i Karstula och Åbo. Jag vill tacka ungdomssektorn i de båda städerna för möjligheten att få en inblick i det uppsökande ungdomsarbetets praktiska vardag. Tack också till det uppsökande ungdomsarbetets samarbetspartner i båda städerna som deltagit i undersökningen. Ett varmt tack speciellt till ”morgonteamet” vid Karstulan Evankelinen opisto för gästfrihet och hjärtlighet.

Jag vill tacka de personer från Ungdomsforskningssällskapet som gjort undersökningsprojektet möjligt samt Leena Suurpää, Minttu Laasala och Vappu Helmisaari, som erbjudit praktiskt stöd i arbetet. Jag vill också framföra ett speciellt tack till Anne-Mari Souto och Elina Pekkarinen för hjälpen med att få igång projektet. För finansieringen av projektet vill jag tacka undervisnings- och kulturministeriet. Tack vare Kirsi Alasaari fick vi undersökningens enkät publicerad på *Nuorisotyö*-tidningens webbplats. Tack för ett gott samarbete. Tack till Merja Kylmäkoski för insamlingen av undersökningsmaterialet och för ett gott samarbete med HUMAK. Tack till Erik Häggman, Jaana Walden, Tarja Tolonen och Niclas Risku för uppmuntran och för annat viktigt bakgrundsstöd.

Ett stort tack också till ”läsarpanelen” Anu Gretschel, Tomi Kiilakoski, Tapio Kuure, Anna-Maija Kuusela, Kristiina Lehmuskoski, Reetta Pietikäinen och Sami Renberg för era kommentarer både ur det uppsökande ungdomsarbetets praktiska och forskningsmässiga perspektiv. Era observationer har ett stort värde för undersökningen – ett varmt tack för er tid och för att ni delat er expertis. Jag själv svarar för brister i undersökningen. Tack också till förlagsredaktör Ari Korhonen för att du noggrant engagerat dig i texten. Tack till Amanda Vähämäki för idén till pärmbilden och för förverkligandet av den.

Projektets redaktionella arbete slutfördes i samarbete med Ungdomsforskningssällskapet, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Österbotten och AMET. Jag vill tacka Annika Kattilakoski för anordnandet av undersökningens slutseminarium. Jag tackar också alla talare vid slutseminariet för en fruktbar behandling av undersökningens huvudteman och för möjligheten att föra dem till ett direkt diskussionssammanhang tillsammans med undersökningens huvudsakliga målgrupp.

Littois, 3.12.2013

Anne Puuronen

Inledning

Aktionsforskningen av professionellt uppsökande ungdomsarbete och utvecklandet av den, som resulterade i denna publikation, inleddes för undertecknads del i januari 2013. Det är frågan om Ungdomsforskningssällskapets forskningsprojekt *Etsivän nuorisotyön ammatillinen kehittäminen: nykytilanne ja tulevaisuuden tarpeet* (sv. Yrkesmässig utveckling av uppsökande ungdomsarbete: nuläge och framtida behov). För upprättandet av projektets ursprungliga forskningsplan svarade ungdomsforskare fil. dr Anne-Mari Souto. Undertecknad svarar för bearbetning av planen, för det praktiska genomförandet av undersökningen, för analysen och rapporteringen om projektet för år 2013. Forskningsprojektet har erhållit finansiering från undervisnings- och kulturministeriets *Barn- och ungdomspolitiska utvecklingsprogram* (Lanuke 2012–2015).

Fältarbete och material

Enligt idén om aktionsforskning (se t.ex. Kuula 2000; Heikkinen & Rovio & Syrjälä 2006) har denna undersökning uppkommit genom att delta i den undersökta verksamheten och genom att lyfta fram information om verksamheten. Undersökningens första fältarbetskede inleddes under evenemanget *Ung 2013*, och i synnerhet vid evenemangets arbetsessioner, där undertecknad förde diskussioner med personer som utför uppsökande ungdomsarbete. De arbetsessioner som var de viktigaste för inledningen av undersökningen var: ”Det egna hemmet, förebyggande av utslagning av unga på bästa sätt”, ”Är ett välgjort arbete det bästa tacket? Möts de nya formerna av uppsökande arbete, utbildningen och lönen?” och ”Uppsökande ungdomsarbete”. Genom sessionen ”Uppsökande ungdomsarbete” inleddes också ett forskningssamarbete med humanistiska yrkeshögskolan HUMAK. Vid sessionerna analyserade personer som utför uppsökande ungdomsarbete sitt arbete genom fyra fält under ledning av HUMAK:s överlärare fil. dr Merja Kylmäkoski: klienten, arbetsgemenskapen, samarbetsparter, utbildning och forskning samt ett joker-fält. Resultaten från sessionsarbetet har använts som en del av undersökningsmaterialet.

Det första mötet i forskningssyfte som beskrivs ovan resulterade i ett trettiotal A5-sidor med fältanteckningar. Genom att indela innehållet i teman framkom följande ämnesområden och frågor: Vad ingår i arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete? Är andra aktörer medvetna om vad man gör inom uppsökande ungdomsarbete? Genom dessa frågor framkom ett tema om mångprofessionellt samarbete – å ena sidan en tanke om hur nödvändigt detta samarbete är och å andra sidan en önskan om att öka samarbete av denna typ. En fråga som speciellt kom fram var karaktären av interaktionellt relationsarbete i förhållande till sådana arbetssätt där professionen framhävs starkt. Samtidigt riktades uppmärksamheten till att svara mot individuella stödbehov bland unga i målgruppen och till skraddarsydd stödformer. Det främsta målet för tankarna i detta sammanhang var det problem som framkommer när man ska mäta effekten av uppsökande arbete (stöd på individnivå som uppkommer i klientprocessen) genom den arbetsmarknadsinriktade ungdomsgarantin. En annan fråga som kom fram var förhållandet mellan individuellt

arbete och arbete som utförs i grupp. Som frågor i anknytning till yrkesmässig utveckling framkom även de områden till vilka uppsökande ungdomsarbete också sträcker sig, såsom ungdomshälsoarbete och familjearbete. I vilken grad borde de beaktas i det uppsökande ungdomsarbetet? Det viktigaste temat med tanke på arbetshälsa var välbefinnande i arbetet som fråga som berör avgränsning av arbetet samt arbetsledning. De som arbetade med uppsökande ungdomsarbete funderade på sin yrkesidentitet och placeringen av den på arbetsmarknadsfältet genom att fråga sig själva vem ”vi” är och hurdana förväntningar det finns på denna identitet – ur yrkes-, utbildnings- och intressebevakningsperspektiv. När dessa preliminära frågor kom i kontakt med det övriga materialet i undersökningen blev de precisare och skapade grundstommen för analysen, vars slutliga form kan ses i innehållsförteckningen till denna publikation.

Det andra fältarbetet som gjordes inom undersökningen utfördes genom att bekanta sig med strukturer och praxis i uppsökande ungdomsarbete inom ungdomssektorerna i Åbo och Karstula. I Åbo har man redan länge drivit uppsökande ungdomsarbete. I arbetet betonas att ungdomar ska nås genom gatuarbetsmetoder. Man driver ett fortlöpande samarbete med skolor och ungdomsverkstäder. Andra tyngdpunkter för det uppsökande arbetet i Åbo är arbete som sker tillsammans med unga invandrare (nyligen inflyttade) och tysta unga. Karstula är i sin tur en liten kommun i Mellersta Finland. I det uppsökande arbetet i Karstula ingår ingen gatujour. Arbetet består av mångprofessionellt nätverkssamarbete, koordinering av arbetet som en del av servicenätet och servicestyrning av unga. Individuella möten med klienterna spelar en viktig roll. Fältarbetsperioden pågick i en vecka i vardera kommunen. Under fältarbetet hade undertecknad möjlighet att observera hur uppsökande ungdomsarbete genomförs i praktiken. Under fältarbetet intervjuades både personer som utför uppsökande ungdomsarbete och deras samarbetsparter i båda kommunerna. Intervjuerna bestod av 16 individuella intervjuer och två gruppintervjuer. Under fältarbetsveckorna deltog den som utförde undersökningen även i verksamhetsmässiga arbetsmetoder inom uppsökande ungdomsarbete, i det mångprofessionella nätverksarbetets möten samt i en regional utvecklingsdag i egenskap av iakttagare.

I valet av de två kommuner som ingick i undersökningen betonades att de utför uppsökande ungdomsarbete på två olika sätt, och därför representerar de mångfalden av arbetet i Finland. I undersökningstexten gör man ingen skillnad på dessa två fältarbetsplatser i samband med att man presenterar resultaten av materialanalysen. Av denna orsak är det inte möjligt att skilja åt undersökningmaterialet för det uppsökande ungdomsarbetet i Åbo och Karstula. Skillnaden i kommunstorlek för de respektive orterna framkommer inte heller i undersökningstexten. I de fall där kommunstorleken nämns har materialexemplet i fråga inte valts ut bland materialet från fältarbetet på de båda orterna utan från undersökningens tredje materialdel, som består av en webbdiskussion på *Nuorisotyö*-tidningens diskussionsforum.

Det tredje materialet för undersökningen är alltså webbaserat. För personer som driver uppsökande ungdomsarbete i kommuner och organisationer öppnades en nationell diskussionsarena på *Nuorisotyö*-tidningens webbplats. Diskussionsforumet var öppet i två månader (mars–april 2013). Det forskningsmässiga syftet var att deltagarna bland annat direkt kunde dela lokala koordinerings- och samarbetsmodeller för uppsökande

ungdomsarbete, goda praxis och förslag på hur arbetet kan avgränsas genom diskussionen. I analysen av det webbaserade materialet fäste man uppmärksamhet vid det mångfaldiga sätt på vilket ungdomsarbete drivs i praktiken, på yrkesområdets ställning i samhället och inom ungdomsarbetet samt vid behovet av fortbildning.

Syftet med webbdiskussionen på *Nuorisotyö*-tidningens webbplats var att få omfattande och mångsidigt material från ungdomsarbetets praktiska fält till undersökningen. Om enkäten informerades i *Nuorisotyö*-tidningens nummer 1/2012 och på tidningens webbplats (se bilaga 1, på finska). Information om diskussionsforumet skickades till cirka 450 personer via undervisnings- och kulturministeriets e-postlista för uppsökande ungdomsarbetare. Dessutom skickades samma information om undersökningen och diskussionsforumet till Facebook-sidan för uppsökande ungdomsarbetare (se bilaga 2). Via Facebook-sidan förmedlades information om undersökningen till alla som driver uppsökande ungdomsarbete, som enligt statistiska uppgifter var cirka 400 till antalet år 2013. Fram till början av april 2013 hade fyra personer svarat på enkäten på *Nuorisotyö*-tidningens diskussionsforum (se bilaga 3, på finska). I början av april skickades en påminnelse om undersökningen till alla uppsökande ungdomsarbetare som kunde nås via Facebook-sidorna. Totalt 24 personer svarade på enkäten.

Förväntningarna på antalet svarande var högre än detta och grundade sig på uppfattningen om antalet professionella experter inom yrkesområdet och den vilja att följa upp och utveckla det egna yrkesområdet som framkommit under evenemanget *Ung 2013*. Under undersökningens gång kom det fram att undersökningens enkät publicerades delvis samtidigt med undervisnings- och kulturministeriets PARent-enkät, genom vilken man samlar in statistisk information om uppsökande ungdomsarbete. Samtidigt riktades åtminstone två andra mera omfattande och tidskrävande enkäter till ungdomsarbetare. En eventuell förklaring till att så få personer svarade på enkäten var också att enkäten för denna undersökning publicerades i en icke-traditionell form på *Nuorisotyö*-tidningens diskussionsforum. På grund av strukturen på tidningens webbplats var kategoriseringen av svaren inte den tydligast möjliga ur de svarandes perspektiv. Svarskedjan förgrenades åt flera håll och diskussionssektorerna var överlappande, vilket kunde höja tröskeln för att engagera sig i enkäten. Eftersom frågorna var öppna kunde man inte svara på enkäten genom att kryssa för rutor. Syftet var att styra svaren mot tankar och funderingar eftersom man ville uppnå en diskussion. Att svara och delta i denna typ av diskussion kräver tid av den som svarar på enkäten och kan vara svårt att göra under arbetstid.

Eftersom endast få svarade på enkäten på *Nuorisotyö*-tidningens diskussionsforum har det inte använts som kvantitativt material i undersökningen. I stället behandlades svaren kvalitativt. Svaren från diskussionsforumet har i denna undersökning dessutom använts så att deras andel ökar anonymiteten bland alla som deltagit i undersökningen. I praktiken innebär det att webbdiskussionens svar som kommer från små, medelstora och stora kommuner har kombinerats med fältarbetsorternas material för att göra det anonymt på samma sätt som undersökningens fältarbetsmaterial.

I undersökningen utnyttjas tidigare studier om uppsökande ungdomsarbete (Pihlaja, 1997; Huhtajärvi, 2007; Kaartinen-Koutaniemi 2012), rapporter om uppsökande arbetspararbete i anknytning till arbetsverkstäder (Walldén & Häggman 2008; Walldén

2009; Häggman 2010; 2013) och projektrapporter inom uppsökande ungdomsarbete (Oman kokoinen elämä 2010; Männikkö 2011). Inom undersökningen bildade man även nätverk med relevanta forskare som behandlar utslagning av unga. Nationella verkstadsföreningens (TPY) idéarbetsgrupp för utveckling av stärkning av social identitet (fi. Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminta, 2012–2014) verkade som ett sådant nätverk under år 2013.

En viktig samarbetspartner i aktionsforskningen har varit den arbetsgrupp som svarade för HUMAK:s yrkesmässiga fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete år 2013. Gruppen har även genomfört en utvärdering av fortbildningen. Som medlem i arbetsgruppen hade forskaren möjlighet att delta i utvärderingen av fortbildningen och ge idéer för vidareutveckling av den. Undersökningens aktionsforskningsinriktade grepp har dessutom främjats av att man haft tillgång till respons som samlats in från deltagare i fortbildningen.

Som samtalspartner för uppsökande ungdomsarbete i praktiken har man även använt yrkesetiska principer för ungdomsarbetet. Principernas syfte är att uttrycka följande:

attityd, ansvar och inställning till arbetet. Uppgiften är att berätta om arbetets syfte och ge en grund för tankar om rätt och fel. Principerna riktar sig till professionella ungdomsarbetare som har utbildning inom området och som arbetar inom kommuner, organisationer eller den privata sektorn. I principerna använder man benämningen ungdomsarbetare för att beskriva en expert inom yrkesområdet. Arbetaren kan utnyttja de yrkesetiska principerna då han/hon funderar på arbetets innehåll. Inom arbetsgemenskaper kan man använda principerna inom utbildning, introduktion och då man ska lösa problemsituationer. De yrkesetiska principerna berättar även om principer inom ungdomsarbete för intressentgrupper och andra aktörer. (på finska på adressen www.alli.fi och www.nuoli.info; se bilaga 4: Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet).

Ur det uppsökande ungdomsarbetets perspektiv undersöker man i denna undersökning hur principernas ideal motsvarar arbetet i praktiken. På vilket sätt stärker man den professionella identiteten genom att hålla fast vid de yrkesetiska principerna? När och på vilket sätt kan det bli en utmaning för arbetstagaren att binda sig till ideologin för sin bransch?

Under undersökningens gång kom det fram att de finskspråkiga begreppen och termerna som beskriver det uppsökande ungdomsarbetet inte ännu motsvarar etablerade praxis inom yrkesområdet, varken bland yrkesområdets egna aktörer eller samarbetsparter. En observation som gjorts under denna undersökning visade att det finns ett behov att utveckla begreppen för det uppsökande ungdomsarbetet i Finland. I denna undersökning diskuteras frågan tillsammans med den brittiska folkhälsoforskaren Tim Rhodes.

Rhodes använder tre olika huvudtyper med hjälp av vilka uppsökande arbete (*outreach youth work*) kan indelas i förhållande till arbetsmiljön. Dessa huvudtyper är enligt Rhodes *domiciliary* (arbete som utförs i hemmet), *peripatetic* (mobilt arbete) och *detached* (oberoende arbete). Med begreppet *domiciliary* avses arbete som utförs i klientens hemmiljö. Med begreppet *peripatetic work* avses arbete med hjälp av vilket man skapar kontakter med målgrupperna vid olika inrättningar såsom skolor, fritidscentrum och fängelser. Arbetet riktas på så sätt främst till institutionsnivå i stället för enskilda personer. Med begreppet

detached work avser man i sin tur arbete som i stället för det personliga utrymmet sker på gator, torg, kaféer, köpcentrum och andra offentliga platser. Målgruppen för detta arbete är enskilda personer eller grupper (Rhodes 1996; RiF 2010).

I internationell yrkes- och forskningslitteratur om uppsökande ungdomsarbete har man fört diskussioner om användningen av begreppen *detached work* och *outreach work*. Med båda begreppen avses uppsökande arbete trots att de kan anses betona uppsökande ungdomsarbete på olika sätt. Däremot rekommenderar man bland annat i en brittisk diskussion att man inte aktivt borde göra någon skillnad mellan dessa begrepp (Smith 2005; Tiffany 2007).

Undersökningen har färdigställts som en del av en samhällsdiskussion, vars färskaste finländska röster som berör uppsökande ungdomsarbete kan kopplas till diskussionen om socialservicens kostnader som blev starkare i svallvågorna av lågkonjunkturen på 1990-talet. En annan aktuell fråga kring uppsökande ungdomsarbete, som varit samhällseligt uppmärksammas speciellt under år 2013, är ungdomsgarantin. Efter en lågkonjunktur finns det tecken på att det råder en sådan atmosfär i samhället att det är svårt att diskutera socialpolitik utan att ta upp ekonomipolitik. När det gäller detta framför undersökningen kommentarer till samhällsdiskussionen om hur man kan förebygga utslagning bland unga och hur man kan stärka de ungas sociala identitet.

Syftet med denna undersökning är att vara ett aktuellt inlägg i en bredare diskussion om samhällselig jämlikhet och välbefinnande. Ett fenomen som är typiskt för vår tid är att moderna samhällen trots den ökade välfärden är misslyckade i social bemärkelse. Människornas välbefinnande har inte ökat i samma takt som den materiella förmögenheten. I rika länder har hälsorelaterade och sociala problem ett starkt samband med bristande jämställdhet (Wilkinson & Pickett 2011; ISSP-undersökning för år 2009 om ojämsställdhet, för det finska materialets del, se Blom & Kankainen & Melin 2012). Inom det uppsökande ungdomsarbetet har man dagligen kontakt med den samhällsmässiga ojämsställdheten bland unga – man klär den i ord och man försöker påverka den.

Under denna undersöknings gång var förvaltningen av ungdomssektorns uppgifter i Finland koncentrerad till sex Närings-, trafik- och miljöcentraler. I början av år 2014 övergår förvaltningen av ungdomssektorns uppgifter till regionförvaltningsverken (se Finansministeriet, meddelande 138/2013). I Finland grundades Ammatillisen etsivän työn yhdistys, AMET (sv. föreningen för professionellt uppsökande arbete) år 2010. Syftet med föreningens verksamhet var att sammanföra alla aktörer som driver uppsökande arbete i Finland. Målet var att främja yrkesmässighet och goda praxis inom uppsökande arbete (Männikkö 2011).

Ministeriet samlar in och sammanställer statistisk uppföljningsinformation om uppsökande ungdomsarbete. Genom rapporteringen samlar man även in administrativ uppföljningsinformation för yrkesområdet, till exempel om det förvaltningsområde som uppsökande ungdomsarbete är underställt i kommunen. I kommunstrukturen ligger ungdomsarbete oftast under bildnings- eller fritidssektorn. Kommunerna har ofta olika strukturer. Till exempel fritidssektorn, till vilken ungdomssektorn ofta hör, kan i vissa fall vara underställd bildningssektorn (Sipilä 2013).

TABELL 1. Ungdomsarbetets placering i kommunens verksamhetsområden (Källa: Sipilä 2013)

Verksamhetsområde	%	N
Bildningssektorn	43	75
Fritidssektorn	28	48
Bildningssektorn och fritidssektorn	14	24
Ungdomsnämnden / Ungdomscentralen	3	5
Övriga	13	22
Totalt	100	174

I denna undersökning analyseras yrkesområdet för dem som utför uppsökande ungdomsarbete, vars arbetsuppgift är att *nå* unga under 29 år som står utanför utbildning, arbetsliv eller andra offentliga tjänster. Vad är det frågan om i det uppsökande arbete som har som syfte att nå unga i denna målgrupp? I sin bidragspolitik betonar undervisnings- och kulturministeriet behovet av att utöka det uppsökande ungdomsarbetet. För år 2013 beviljades totalt 11,96 miljoner euro i statsbidrag för uppsökande ungdomsarbete. Med anslaget stöder man löne-, utbildnings- och arbetshandledningskostnader för 398 personer som arbetar med uppsökande ungdomsarbete. Efter att det kommunala ungdomsarbetet har utökats och ungdomsgarantin har trätt i kraft drivs uppsökande ungdomsarbete i upp till cirka 93 procent av kommunerna i Finland (i 283 kommuner) år 2013 (undervisnings- och kulturministeriets meddelande 2013; Häggman 2013).

Undersökningsstruktur

På fältet för det uppsökande ungdomsarbetet framkom genom undersökningen en stark strävan efter att öka kännedomen om det viktiga arbetsgreppet inom yrkesområdet. Enligt denna strävan bör arbetsgreppet inom det uppsökande ungdomsarbetet ses som ett relationsarbete, vars syfte är att stöda unga att gå vidare med planer som de upprättat själva med beaktande av de behov som de unga har i sin livssituation. Det första avsnittet av boken koncentrerar sig främst på detta. I det första avsnittet bekantar man sig för en stund med en arbetsdag inom uppsökande ungdomsarbete. Vad ingår i det uppsökande ungdomsarbetets process som genomförs tillsammans med den unga? Hurdana metoder använder man i arbete med människor som baserar sig på en dialog? I det första avsnittet beskriver man arbetsgreppet inom det uppsökande ungdomsarbetet i förhållande till yrkesområdets professionella etos och etik. Ett särskilt syfte är att utreda vilka krav som ställs på det uppsökande arbetsgreppet när det är frågan om frivilligt engagemang från den ungas sida? Hurdant interaktivt förhållande binder sig arbetstagaren till? Innan man går in på detta beskriver det första avsnittet av boken olika former av uppsökande ungdomsarbete genom att definiera begrepp.

I det andra avsnittet av undersökningen analyseras arbetsgreppet för det uppsökande ungdomsarbetet som en del av kommunens mångprofessionella samarbete. Ur materialet framkommer att uppsökande ungdomsarbete som ny kommunal tjänst är välkänd

bland olika aktörer. Uppsökande ungdomsarbete är en uppskattad samarbetspartner. Arbetsgreppet inom det uppsökande ungdomsarbetet, som utgår från den ungas perspektiv, anses vara ett välkommet sätt att främja klientprocessen. Från det uppsökande ungdomsarbetets sida önskar man däremot mera diskussion om hur man kan dela upp ett ungdomsorienterat arbetsgrepp mellan olika aktörer. I det praktiska arbetet uppkommer det problem i samarbetet även till följd av oklarheter i vem som äger klientprocessen. Vilken aktör inom det mångprofessionella samarbetet bär ansvaret för den unga i de olika skedena av den process vars syfte är att skapa fortsatta planer för den unga?

I det tredje avsnittet av undersökningen har analysen av arbetsgreppet inom det uppsökande ungdomsarbetet avgränsats så att beskrivningen betonar det uppsökande arbetets effekt ur de ungas perspektiv. I denna del analyseras effekten av uppsökande ungdomsarbete genom att betona skillnader i den unga målgruppens stödbehov i två kontexter: arbete med unga som hoppat av skolan samt ungdomsgarantin. Det primära syftet med denna del av boken är att lyfta fram frågan om det uppsökande ungdomsarbetets kvalitet och att producera utvecklingsidéer för utvärdering av kvaliteten, med hjälp av vilka arbetets effekt kan göras synligt för andra aktörer. I slutet av denna del analyseras vilken slags yrkesetisk spänning som uppkommer mellan det uppsökande ungdomsarbetets grunduppgift och den uppgift som skapas genom ungdomsgarantin.

I det fjärde avsnittet av undersökningen behandlar man först frågor kring arbetshälsa och välbefinnande i arbetet bland dem som arbetar med uppsökande ungdomsarbete, till exempel hur arbetstagarna lyckas ”stänga av sin yrkesroll” utanför arbetstid. I den fjärde delen diskuterar man också den iakttagelse som gjorts inom undersökningen om det behov av att samtidigt utöka och avgränsa de uppgifter som ingår i uppsökande ungdomsarbete, som framkommer i de praktiska arbetsprestationerna. Analysen av undersökningsmaterialet påvisar att man hela tiden arbetar i gränsområdena för det uppsökande ungdomsarbetets grunduppgift, det vill säga mobilt ungdomsarbete. I vilken grad kan man förutsätta att dagens styrda uppsökande ungdomsarbete, som man även riktat resurser till, ska kunna driva båda dessa uppgiftsområden samtidigt; både grunduppgiften och de mera perifera uppgiftsområdena?

I undersökningens femte avsnitt gäller analysen fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete. Till analysen har man valt ut punkter där de som deltagit i fortbildningen själva bearbetar sin yrkeskompetens genom studieavsnittets uppgifter och reflekterar över hur de kan fördjupa sin kompetens. Man fäster uppmärksamhet vid deltagarnas egna bedömningar och respons om hur studieavsnittet lyckades beakta deltagarnas utbildningskapital och arbetserfarenhet. Utöver detta analyserar man hur fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete kan utvecklas ur ett regionalt perspektiv.

I undersökningens sjätte avsnitt undersöker man först ett internt, landskapsspecifikt informationsutbyte mellan Närings-, trafik- och miljöcentralernas (senare NTM-centralerna) regionala koordinering och anställda i regionen. Dessutom analyserar man nationellt informationsutbyte och samarbetsformer mellan olika NTM-centraler. Båda nivåerna analyseras genom arbetarorienterade utvecklingsperspektiv i anknytning till riktlinjerna för hela yrkesområdet. I slutet av denna del av undersökningen ser man vilka utvecklingspunkter som avspeglar samhällets uppskattning gentemot yrkesområdet som

uppmärksamheten riktas till då den uppsökande ungdomsarbetaren ställer sig i rollen som intressebevakare för sin egen bransch.

Undersökningens termer

Lagen om verkställighet av uppsökande ungdomsarbete trädde i kraft i Finland från och med början av år 2011. I lagtexten definieras uppsökande ungdomsarbete och dess uppgift enligt följande:

Syftet med uppsökande ungdomsarbete är att nå unga som är i behov av stöd och att hjälpa dem att anlita sådana tjänster och övrigt stöd som främjar deras tillväxt och självständighetsprocess och som bidrar till deras möjligheter till utbildning och till inträde på arbetsmarknaden. Arbetet grundar sig i första hand på information som den unge själv har gett och på den unges bedömning av sitt behov av stöd. När kommunen ordnar uppsökande ungdomsarbete ska den till ansvarsperson för verksamheten utse en kommunal tjänsteinnehavare eller en person som står i arbetsavtalsförhållande till kommunen. Den som arbetar inom uppsökande ungdomsarbete ska ha tillräcklig utbildning och erfarenhet av arbete bland unga. Uppsökande ungdomsarbete verkställs av en kommun eller av flera kommuner gemensamt. Kommunen kan ordna med uppsökande ungdomsarbete också genom att skaffa tjänster från en sammanslutning som producerar tjänster för unga. I detta fall ansvarar kommunen för att de tjänster som den har skaffat ordnas på det sätt som avses i denna lag. (Ungdomslagen 693/2010/7 b§).

Motsvarande begrepp i andra språk som berör uppsökande ungdomsarbete är *outreach youth work* och *etsivä nuorisotyö* samt *detached youth work* och *kenttätyö* (fältarbete, som i Finland också kallas gatuarbete) (Tiffany, 2007; RiF 2010). Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk *European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction* (EMCDDA) använder i sina rapporter termen *outreach work* som paraplybegrepp för allt uppsökande arbete enligt Europarådets förslag (EMCDDA 1999; 2001). På så sätt är begreppet *outreach youth work* en typ av paraplybegrepp under vilket man placerar olika arbetsformer och sätt att utföra uppsökande arbete.

I EMCDDA:s och i internationell yrkeslitteratur som behandlar uppsökande ungdomsarbete i större utsträckning indelas *outreach youth work* i tre huvudtyper (se Rhodes 1996; Svensson & Hussebye 2003). Dessa är:

- *domiciliary*: Uppsökande arbete som utförs i målgruppens hem. Den som utför uppsökande ungdomsarbete tar kontakt med målgruppens unga i deras hem.
- *peripatetic*: Mobilt uppsökande arbete som i stället för individer riktar sig till institutioner där målgrupperna finns. Man tar kontakt med unga på institutionsnivå; i skolor och läroinrättningar och i fängelser.
- *detached*: Gatuarbete, oberoende uppsökande arbete som utförs på gatan. Den som utför uppsökande ungdomsarbete tar kontakt med målgruppens unga på offentliga områden såsom gator, parker och köpcentrum, i ungdomarnas "egna områden".

Indelningen ovan beskriver uppsökande ungdomsarbete (*outreach youth work*) enligt en indelning som baserar sig på arbetsmiljöer. I indelningen betonas begreppet *detached*

youth work en arbetsform som utförs i de ungas egen verksamhetsmiljö. Samtidigt betonas det viktigaste särdraget för uppsökande ungdomsarbete, det vill säga att den som utför uppsökande ungdomsarbete kan stiga ut ur det område där han eller hon har makt, auktoritet och möjligheter till kontroll. Enligt en undersökning gjord av Riksförbundet för Fältarbete (RiF), som ansvarar för uppsökande ungdomsarbete i Sverige, är *detached work* den vanligaste formen av uppsökande arbete i Europa (RiF 2010; Tiffany 1997).

I engelskan finns det utöver *outreach youth work* och *detached youth work* ett flertal olika begrepp som används för att beskriva uppsökande ungdomsarbete och som har olika betydelser i olika europeiska länder. Sådana begrepp är till exempel: *street work*, *street social work*, *street corner work*, *outreach youth work*, *detached work*, *mobile youth work* och *field youth work*. I USA och på andra håll på kontinenten används begreppet *street work* i stor utsträckning, men det används inte i Storbritannien och Irland, där begreppet används i samband med prostitution (Svensson & Husebye 2003; EMCDDA 1999; RiF 2010). I Finland används termen gatuarbete (fi. katutyö) allmänt för att beskriva *detached*-arbetsformen inom uppsökande ungdomsarbete.

För att främja kännedomen om yrkesområdet i Finland borde man etablera användningen av ordet *uppsökande* (fi. etsivä) då man talar om uppsökande ungdomsarbete. Det skulle till exempel vara ändamålsenligt att man använde ordet *uppsökande* konsekvent då man talar om *outreach*- och *detached*-arbete. Utöver detta borde man också stärka användningen av finskspråkiga termer och etablerade definitioner för innehåll då man beskriver arbets- och verksamhetsmetoder inom uppsökande ungdomsarbete. I denna undersökning föreslår man motsvarande finska definitioner utifrån litteratur genom att tillämpa de begrepp som nämns ovan.

I bakgrunden till de definitioner som nämns nedan finns ett perspektiv som grundar sig på denna undersökning om att man i fråga om det uppsökande ungdomsarbete som drivs i Finland kan tala om socialt ungdomsarbete (fi. sosiaalinen nuorisotyö) enligt paraplybegreppet *outreach work* med betoning på *detached youth work*. I definitionerna ingår förutom arbetsmiljöerna även hänvisningar till utgångspunkter och mål för uppsökande ungdomsarbete. Först presenteras en lång och därefter en kort definition av uppsökande ungdomsarbete:

Outreach youth work, dvs. uppsökande ungdomsarbete (fi. etsivä nuorisotyö)

- Uppsökande ungdomsarbete som erbjuder stöd när det gäller att hitta service och leda den unga till dem. Drivs i klientens hemmiljö, en institution eller genom dem (skola, läroinrättningar, fritidscentrum, fängelser) och i de ungas egna miljöer.
- ungdomsarbete i målgruppens hemmiljö, institutioner eller genom dem samt i de ungas egna miljöer.

Detached youth work, dvs. uppsökande gatuarbete / mobilt uppsökande ungdomsarbete

- Mobilt uppsökande ungdomsarbete som drivs i de ungas egna miljöer (på gatan, på barer, i kaféer, köpcentrum, parker eller andra offentliga utrymmen såsom internet), en form av uppsökande ungdomsarbete som stöder den unga när det gäller att få en ung person i behov av stöd att få tag i tjänster och engagera sig i dem.

- Mobilt uppsökande ungdomsarbete som drivs i de ungas egna miljöer, en form av uppsökande ungdomsarbete som stöder den unga när det gäller att få en ung person i behov av stöd att få tag i tjänster och engagera sig i dem.

Enligt undersökningen ser det också ut att vara nödvändigt att stärka motsvarigheten av de termer som används för uppsökande ungdomsarbete i Finland med motsvarande termer inom uppsökande ungdomsarbete i övriga nordiska länder. Bland annat en diskussion om uppsökande ungdomsarbete i Norge (barn- och jämställdhetsministeriet 200) erbjuder följande beskrivningar (se tabell 2). Genom att översätta dem kopplas termen *uppsökande* (*fi. etsivä*) till arbetsmiljöerna för uppsökande arbetet enligt Rhodes indelning:

TABELL 2. Motsvarigheter till termer inom uppsökande ungdomsarbete (översättningar från norska till finska, Saara Rynnänen).

finska	norska	engelska (Rhodes, 1996)
etsivä toiminta yksityisalueella	<i>oppsøkende virksomhet i privatsfæren</i>	<i>domiciliary youth work</i>
institutiotoson etsivä toiminta	<i>institusjonsbasert oppsøkende virksomhet</i>	<i>peripatetic youth work</i>
etsivä katutyö	<i>oppsøkende gatearbeid</i>	<i>detached youth work</i>

Då en uppsökande ungdomsarbetare berättar om sitt arbete pratar han eller hon om allmänt uppsökande arbete, om professionellt uppsökande arbete, uppsökande ungdomsarbete och ett uppsökande arbetsgrepp. Arbetet utförs av många olika typer av aktörer och tillsammans med olika målgrupper (Männikkö 2011). I undersökningen använder man även den kortare benämningen *uppsökande arbete* för uppsökande ungdomsarbete. I denna publikation är det alltid frågan om uppsökande ungdomsarbete även om det inte betonas separat i alla sammanhang. I undersökningen används även termen *uppsökare* då man avser den uppsökande ungdomsarbetaren. För unga i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete i denna undersökning används benämningen *unga* och *klient*. Uppsökande ungdomsarbetare använder helst inte själva benämningen *klient* eftersom de på grund av sin yrkesmässiga inställning framför allt vill se klienterna som unga, som den andra parten i deras relationsarbete. Jag respekterar detta val av term samtidigt som jag själv av forskningsmässiga orsaker talar om de unga som klienter i uppsökande ungdomsarbete. Som termval betonar även termen *klient* (*den unga*) publikationens syfte som är att berätta om hur unga bemöts på ett *professionellt* sätt inom ungdomsarbete. Samtidigt motsvarar begreppet termen *den unga* när det gäller anonymitet och i samband med att man använder termen i fråga kan man inte heller bestämma könet för en exempelperson i materialet.

För att utreda innehållet för arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete använder man i denna undersökning begreppen att något *utgår från den unga* eller att något är

ungdomsorienterat. Då man använder begreppet att något *utgår från den unga* betonas det individuella arbetsgrepp som används inom uppsökande ungdomsarbete för att möta individens stödbehov och den ungas individuella sätt att hitta lösningar. Då man använder termen *ungdomsorienterad* betonas det sätt på vilket man ser den ungas livssituation i klientprocessen som vidare beroende av ungdomsskedet, ungdomskulturella fenomen och samhällliga faktorer som påverkar ungas levnadsförhållanden.

Alla citat i det material som använts i denna undersökning tillhör de uppsökande ungdomsarbetare som deltagit i undersökningen om inte annat anges. I anknytning till citaten har man inte angett ungdomsarbetarens kön eller kommunens storlek för att säkerställa deltagarnas anonymitet. På så sätt representerar citaten i materialet det uppsökande ungdomsarbetets röst. De är budskap som kommenterar yrkesområdet och som har bildats utifrån ställningstaganden från ungdomsarbetare på fältet med hjälp av kvalitativa undersökningsmetoder.

I Lokalisering av uppsökande ungdomsarbete

1 INDIVIDUELL HANDELDNING ELLER LÖSNINGAR FÖR MASSORNA?

I detta avsnitt går man in på hur uppsökande ungdomsarbete definieras i Finland i förhållande till Rhodes indelning (1996) som presenterades tidigare. Analysen av undersökningsmaterialet visar att de som utför uppsökande ungdomsarbete upprepade gånger bedömer förhållandet mellan individuell handledning och arbete med grupper i sitt arbete. Den pågående yrkesmässiga diskussionen har sin grund i revideringen av ungdomslagen som genomfördes år 2011 och som fört uppsökande ungdomsarbete till nya verksamhetsmiljöer. De nuvarande politiska riktlinjerna styr uppsökande ungdomsarbete starkt till skolorna. På fältet råder ett samförstånd om att individuell handledning är kärnan för uppsökande ungdomsarbete.

1.1 Uppsökande verksamhet på privat område

Ur undersökningsmaterialet är det möjligt att konstruera sådana kontexter, där arbete i klientens hemmiljö enligt Rhodes definition (*domiciliary youth work*) framkommer som sådant uppsökande ungdomsarbete som har sikte på individuell handledning av en enskild ung person. Följande citat belyser frågan:

Vi deltar i viss mån i evenemang som riktas till unga, men de ungdomar som inte lyckas ta sig bort från sina hem finns ju inte där. Vi försöker nå dessa unga genom att besöka dem eller lämna en broschyr genom postluckan. Man skulle vilja respektera det privata, inte ta sig in på den ungas revir med våld. Men om den unga inte känner till oss och inte går någonstans försöker vi nå de ungdomar som inte omfattas av några tjänster till exempel anonymt genom Facebook.

Det uppsökande ungdomsarbetet fick ett meddelande om en ung kvinna som avbrutit sina studier. Jag försökte få kontakt med flickan genom att ringa henne några gånger. Jag kunde inte nå henne per telefon och skickade ett sms till henne. Jag fick aldrig något svar på det. Jag lät några dagar passera och skickade henne e-post där jag berättade om vem jag är och varför jag har försökt nå henne. Det gick ett par dagar igen och då fick jag svar på mitt e-postmeddelande. Efter några meddelanden lyckades jag komma överens med henne om en träff i hennes eget hem. [...] När vi kom fram till hennes hem andades vi djupt några gånger och knackade på dörren. Vi fick inget svar men dörren var öppen och vi bestämde oss för att stiga in i tamburen. Till slut hördes en röst som bad oss komma in.

I materialet till denna undersökning förekom uppsökande ungdomsarbete på privat område på det sätt som beskrivs ovan oftare i landsbygds- och små kommuner än i stora.

1.2 Uppsökande gatuarbete – mobilt uppsökande ungdomsarbete

I materialexemplet nedan framkommer i sin tur *detached youth work*-skedet där den unga redan har kontakt med uppsökande ungdomsarbete:

Följande vecka träffades vi över en kopp kaffe innan vi gick till arbets- och näringsbyrån. Jag frågade hur hon mårde och vi diskuterade om det kommande besöket till arbets- och näringsbyrån, vad man gör där och vilka saker man kunde reda ut. Besöket gick bra och [den unga] sökte samtidigt till en utbildning som riktar sig till unga. Efter besöket kom vi tillsammans överens om att vi väntar på att få veta om [den unga] kom vidare till intervju, och beslöt att vi funderar på fortsättningen då. Under tiden försökte vi hitta på sätt på vilket [den unga] skulle kunna få ordning på sin sömn. Dygnsrytmen fungerar fortfarande inte.

Innan den unga egentligen är med i det uppsökande ungdomsarbetet beskrivs *detached*-arbetsformen även av ett skede där man bokstavligen söker upp unga, det vill säga där man skapar kontakter med dem för uppsökande ungdomsarbete i de ungas egna miljöer. Detta sker på fältet, på sådana offentliga platser där man antar att unga vistas oregelbundet. Som figur 1 visar, kallas *detached*-formen av uppsökande ungdomsarbete i detta sammanhang för *gatuarbete* (fi. katutyö) i Finland. I Sverige kallas det *fältarbete*. I Norge använder man det motsvarande begreppet *feltarbeid* (RiF 2010). ”Gatorna” i det uppsökande ungdomsarbetet i Finland är ungdomars egna områden som i en stadsmiljö, på samma sätt som på andra håll i Europa, kan vara till exempel skolor, köpcentrum och parker.

FIGUR 1. Skillnader mellan gatu-, uppsökande och fältarbete (Renberg 2011, RiF Fältarbete och forskning 2010).

Allt arbete som sker på gatan är inte uppsökande arbete och allt uppsökande arbete är inte gatuarbete.
<i>Detached youth work – Fältarbete – Katutyö</i> <ul style="list-style-type: none"> • Ofta kartläggande • Sker endast på gatan, i parker osv. • Svarar i allmänhet endast på akuta behov
<i>Outreach youth work – Uppsökande ungdomsarbete – Etsivä nuorisotyö</i> <ul style="list-style-type: none"> • Aktivt, uppsökande • Sker överallt där det finns unga (t.ex. gator, ungdomsutrymmen, internet, skolor) • Strävar aktivt till att kartlägga behovet och förmedlingen av service

Vad är det frågan om i en arbetsform som i en utomståendes ögon ser ut som om man ”springer efter unga från en plats till en annan”? Ur ungdomsforskningens perspektiv är det viktigt att motivera arbetsformen med att det är av stor vikt att arbetet sker i de ungas egna miljöer. Björn Andersson är en svensk forskare inom socialarbete och har konstaterat att fältarbete bör ses som en metod för socialt arbete som drivs bland unga, där utgångspunkterna är det offentliga utrymmet och sociala förhållanden. En definition som är viktig för diskussionen i Sverige och som beskriver förhållandet mellan gatuarbete och uppsökande ungdomsarbete lyder enligt följande:

Fältarbete är en metod inom socialarbete som drivs bland unga och baserar sig på uppsökande och nätverksbildande arbete och fortsätter med en viss typ av arbetsinsats på individens, gruppens eller samhällets nivå (Andersson 2005a, 219). (Fri övers. från finska. Översättaren har inte haft tillgång till det svenskspråkiga ursprungsverket för citatet, övers. anm.)

I definitionen betonas det unika drag för en social tjänst som framkommer i fältarbetet och som skiljer det från till exempel frivilliga nattpatruller som arbetar med unga eller från till exempel Saapas-verksamheten i Finland. (Huvudriktlinjer för gatuarbete som arbetssätt inom uppsökande ungdomsarbete. Se *Street work an international guide* 2009.)

I stora kommuner verkar det ofta vara klart om gatuarbete i stadens centrum ingår i det uppsökande ungdomsarbetet eller inte. I mera landsbygdsliknande miljöer anses verksamhet på gatorna i stadens centrum i allmänhet inte vara egentligt gatuarbete. I en landsbygdsmiljö kan däremot en ”gata” i det uppsökande ungdomsarbetet i *detached*-arbetsformens bemärkelse vara en plats där unga vistas oregelbundet, till exempel byns badstrand eller en annan plats för tidsfördriv i ortens omgivning, såsom gårdsplanen till en bybutik, en bar eller en servicestation.

Som det framkom ovan, förutsätter uppsökande ungdomsarbete i en landsbygdsliknande miljö att man känner till livsmiljön och levnadsförhållandena för unga som bor på landsbygden. Till exempel verksamhetsmodeller som är typiska för förorter, såsom egentligt gatuarbete, passar nödvändigtvis inte när man ska nå unga som bor i landsbygdsliknande eller glesbebyggda områden. Det viktiga är inte heller var man i praktiken tillämpar *detached*-formen av uppsökande ungdomsarbete i detta sammanhang, ”gatan” kan bestå av såväl en gata som en badstrand. Med tanke på lokal utveckling av arbetsformer inom uppsökande ungdomsarbete består det viktiga av hur ”gatan” definieras med tanke på yrkesmässigt innehåll.

En uppsökande ungdomsarbetare som ”går omkring på sin gata” sammanfattar detta sätt att arbeta med ungdomar som en form av social service som är typisk för yrkesområdet. Som inriktat mobilt kontaktarbete är det ett handlingsätt som kan anses grunda sig allra mest på frivillighet från målgruppens sida. På forskningsfältet vill man samtidigt starkt poängtera att man inte hinner driva detta viktiga handlingsätt i praktiken, det vill säga mobilt uppsökande ungdomsarbete, eftersom antalet sådana unga som uppsöks på institutionsnivå ständigt ökar. Denna situation behandlas närmare i följande stycke.

1.3 Uppsökande verksamhet på institutionsnivå

Även uppsökande ungdomsarbete som riktar sig till grupper anses vara viktigt eftersom man på så sätt kan hitta unga och få dem i kontakt med uppsökande ungdomsarbete och främja deras situationer. Rhodes begrepp *peripatetic youth work* som beskrivs ovan kan anses nå detta forskningsfält. Enligt begreppet är målet för arbetet att skapa kontakter med målgrupperna till exempel i skolorna. Följande citat från undersökningsmaterialet belyser frågan.

Under vår skoljour [...], tillbringar vi varje vecka under en lunchrast med att sitta i skolans aula. De unga ser på oss, bekanta unga kommer för att prata, en del har redan väntat på att vi ska komma.

Mitt mål är att följa med vad som händer i utrymmet och göra iakttagelser om de unga som rör sig där. I situationen är det med andra ord frågan om både en kartläggning om vad som händer mellan dem som studerar i skolan och att ta kontakt med en del unga och skapa ett förtroende med andra.

Det finns ett högstadium med niondeklassister som ligger speciellt nära mitt hjärta. Jag har också besökt lektioner och påbörjat samarbete med några unga och deras familjer. Målet är att förebygga att unga ”faller emellan”, och att de ska komma igång med studier på andra stadiet på ett bra sätt tillsammans efter att den unga gått ut grundskolan. Jag fungerar som stödperson till dessa unga och deras familjer. Detta funkar hos oss då det bara finns ett högstadium. I större städer finns det inte lika goda möjligheter att testa något motsvarande.

Utvecklingen av samarbete mellan uppsökande ungdomsarbete och skolor beträffande unga som hoppar av skolan eller avbryter sina studier är en mycket viktig metod för tidigt ingripande. Enligt undersökningsmaterialet är det lika viktigt att man kan trygga en egen ungdomsarbetsidentitet för det uppsökande ungdomsarbetet inom skolan då man går med i grundskolors och andra läroanstalters verksamhetskulturer.

För det första stämmer det att man alltid försöker använda uppsökande arbete för att täcka igen när det är resursbrist, men så borde det ju inte vara. Och som jag sade, när vi gick till en skola blev vi inte en del av den skolan. Till exempel [om vi har grupphandledning i skolan] krävs det att det finns en lärare på plats på samma sätt som alltid i en klass då vi håller en lektion. Vi är inte vikarier eller skolgångsbiträden. Där har vi dragit gränsen för att man inte kan utnyttja oss på ett sånt sätt. Men ibland blir det så att om elevvårdsgrupperna och andra inte klarar av en sak så kan någon säga att de uppsökande ungdomsarbetarna kanske kan göra det. Det här är verkligen ett nationellt fenomen, alltså att man försöker använda ungdomsarbetarna till sånt. Det är ett väldigt negativt fenomen med tanke på att man då förlorar det som är en styrka för uppsökande arbete, att man försöker göra en till en del av samma servicesystem och ställa **en/oss** i kuratorns roll och så vidare. Jag tycker inte att det motsvarar den funktion som man tänkt att den här arbetsformen ska ha.

I undersökningsmaterialet framkom även en kritisk diskussion om i vilken utsträckning grupper hör till uppsökande ungdomsarbete. Främst framkom en oro för att det faktum att unga allt oftare styrs till uppsökande ungdomsarbete från institutionsnivå ska leda till att man tar bort resurser från gatuarbetet, som anses vara det mest centrala arbetssättet. Till skillnad från arbete på institutionsnivå borde skapandet av kontakter mellan den unga och den uppsökande ungdomsarbetaren uppstå på sådana platser och i sådana situationer där unga aktivt kan ta kontakt endast frivilligt. Denna oro framkommer till exempel i följande citat.

Till exempel lagändringen om att vi skulle få kontaktuppgifter till sådana som hoppat av skolan. Det förvränger ju karaktären av uppsökande arbete. Vi ringer. På sätt och vis ringer vi i egenskap av någon slags myndighet. Den första kontakten uppkommer så att en tant ringer till dig och säger att du har stannat hemma från skolan. Det försämrar på sätt och vis genast nivån på mötet.

Ja och dessutom kommer de ganska mycket från skolorna, vilket gör att klientantalet ökar mycket i siffror även om sanningen är att långt ifrån alla går med i handledningen. Men det kanske förvränger det att... Kanske det borde vara den vägen. Alltså jag har inget emot det systemet. Det är bra att man skapar ett system där man får information om elever som hoppar av skolan. Men då är den uppsökande arbetarens roll kanske inte som starkast, utan den ligger närmare arbetskraftsbyrån eller annat. Om man tar kontakt på ett sånt sätt uppstår det också förväntningar på att man ska se siffror på hur många unga som kommer med, hur många man lyckas få med. Det här för med sig att det blir mera resultatinkriktat, på samma sätt som överlag i samhället.

Enligt rösten från fältet anses situationen förvränga utgångspunkten för uppsökande ungdomsarbete, enligt vilken aktiveringen av den unga i det uppsökande ungdomsarbets klientprocess bör grunda sig på den ungas frivillighet. Jämfört med traditionellt myndighetsarbete som utförs på en byrå eller i ett arbetsrum är utgångspunkten för uppsökande ungdomsarbete att maktförhållandet mellan klienten och ungdomsarbetaren förändras då ungdomsarbetaren verkar på den ungas eget ”revir” och det är frivilligt att ta emot hjälpen (Männikkö 2011).

Situationen avspeglar samtidigt nuvarande interna betoningsförhållanden inom uppsökande ungdomsarbete. Då man använder begreppen *outreach work* och *detached work* skapar definitionerna spänningar mellan de tre olika huvudtyperna av uppsökande ungdomsarbete. Å ena sidan ser man alla tre huvudtyper som lika viktiga former av uppsökande ungdomsarbete (*outreach youth work*). Å andra sidan uppkommer följande spänning på fältet när uppsökande ungdomsarbete definieras genom denna tredelning:

Perspektiv som gäller uppsökande arbetsverksamhet som sker i ungas egna miljöer (*detached youth work*) blir starkare (se Smith 2005), och genom att betona arbetsformen i fråga skapar man en skugga över uppsökande arbete som sker i eller genom ett privat utrymme och en institution.

Endast *detached youth work* ses som den ”rätta” och ”rena” formen av uppsökande ungdomsarbete, vilket i viss mån stämmer eftersom den spontanitet som utgår från den unga oundvikligen försvagas om uppsökande ungdomsarbete definieras genom begreppet *outreach youth work*.

Det är frågan om en situation som i stor utsträckning påverkar definitionen av yrkesområdet såväl i dagsläget som i framtiden. Detta påstående stöds av följande citat:

I dagsläget är mängden av unga som styrs till oss genom arbetet med skolavhoppare så stor att egna metoder för att få kontakt med unga blir lidande. De som styrs till oss är nödvändigtvis inte sådana unga som på riktigt är utanför alla listor, och då borde man fortfarande använda uppsökande arbete också till att söka upp unga. [Det finns modeller] där de ungdomsarbetare som arbetar med skolavhoppare finns skilt, att de ingår liksom i det uppsökande arbetets arbetsgemenskap, men vissa människor sköter [bara] arbete som berör skolavhoppare och utöver det fortsätter gatuarbete och annat normalt. [Det kan vara så och å andra sidan] vet jag inte om man helt måste skilja dem åt, kanske det kan vara så att man sysslar med båda. Det kan vara helt möjligt. Men resurserna, om man gör en sån här förändring som innebär att uppsökande arbete ökar jättemycket, så borde det också leda till flera arbetare. Det är ett verkligt problem.

2 I KONTAKT MED UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE

2.1 Presentation

Den svenska socialarbetsforskaren Björn Andersson konstaterar att en stor del av de personer som skriver om uppsökande arbete låter bli att definiera begreppet (Andersson 2010a, 2010b). Andersson har själv studerat begreppet uppsökande arbete grundligt och lyfter fram följande definitioner för uppsökande arbete ur litteraturen:

- Varje försök att erbjuda service för personer som är i behov av sådan, men som sannolikt inte skulle ha använt den på annat sätt (EMCDDA 1999, 84).
- Uppsökande arbete är en arbetsmetod som i stora drag innebär att en eller flera personer närmar sig varandra. Detta innebär att man aktivt söker kontakter, eftersom den uppsökande arbetaren, som utsetts till uppgiften, försöker skapa kontakter med en eller flera personer som är mål för arbetet (Andersson 2010a, 24).
- Gemenskapsorienterad verksamhet med hjälp av vilken man försöker nå personer och grupper i särskilda målgrupper som man inte får tillräcklig kontakt med genom befintliga tjänster eller traditionella kanaler för hälsofostran (EMCDDA 1999, 14).
(*fri övers. från finsk ursprungstext, övers. anm.*)

Anderssons syfte har varit att utifrån dessa definitioner skapa en täckande och mera allmän definition än tidigare som inte är knuten till en kontext och som tränger igenom det uppsökande arbetets ovan nämnda dimensioner. Enligt Andersson (2010a) handlar uppsökande arbete om 1) kontakter från uppsökande verksamhet, 2) som riktas till sådana målgrupper som är svåra att nå på annat sätt. 3) Den egentliga hjälpen bör vara lättillgänglig och sådan att man inte kan erbjuda den på annat sätt. 4) Dessutom utförs arbetet i en sådan miljö och i ett sådant sammanhang som den uppsökande arbetaren inte kan kontrollera. Genom att betona dessa dimensioner har Andersson fastställt följande definition:

Uppsökande arbete är nätverksbildande verksamhet som förmedlar resurser och riktar sig till grupper som i allmänhet är svåra att nå genom andra metoder, och som behöver stöd i en lättillgänglig form i en sådan miljö och i ett sådant sammanhang som en uppsökande arbetare inte kan organisera eller kontrollera (Andersson, 2010a, 45).

I inledningen och i första kapitlet till denna undersökning presenterades beskrivningar av uppsökande ungdomsarbete i Finland som grundar sig på analysen av materialet i denna undersökning. Under *Ung 2013*-evenemanget i Jyväskylä i början av år 2013 kom ett sjuttiofemtal uppsökande ungdomsarbetare fram till följande definition då de beskrev sitt eget arbete:

Uppsökande ungdomsarbete innebär att man får kontakt med en svårnådd person efter mycket besvär. Uppsökande ungdomsarbete ”gillar” den unga, ställer dumma frågor och söker upp de rätta människorna.

Under aktionsforskningen kom det fram att man driver uppsökande ungdomsarbete inom ramen för ungdomslagens § 7b (693/2010) i olika stora kommuner i Finland och att det förekommer stora variationer i arbetet.

Det finns och BÖR finnas lokala skillnader. På olika stora orter med olika befolkningsstruktur bör man utföra arbetet på ett sätt som utgår från regionala behov. Det är helt onödigt att jämföra statistik och handlingssätt mellan olika orter. Man bör beakta de regionala behoven. Man bör arbeta för de unga som är i behov av hjälp – inte för beslutsfattare, finansiärer eller nätverk.

Citatet ovan får också understöd av Hennig Pedersen, som är en norsk framstående forskare som undersökt uppsökande ungdomsarbete under en lång tid. Med hänvisning till norsk kontext konstaterar han att uppsökande arbete aldrig kan vara likadant i Honefoss, Tromsø eller Oslo centrum (Pedersen 2013).

Syftet med denna undersökning är inte att sammanställa och jämföra goda praxis för uppsökande ungdomsarbete på olika orter (även om det å andra sidan skulle vara viktigt). De metoder, arbetssätt och strukturer för nätverkssamarbete inom uppsökande ungdomsarbete som fungerar i en kommun passar nödvändigtvis inte för en annan. Däremot kan lokala modeller inom uppsökande ungdomsarbete, som byggts upp för att motsvara även väldigt olika regionala behov, i bästa fall fungera som innovativ inspiration för det nationella utvecklingsarbetet inom yrkesområdet.

Genom denna undersökning öppnades en möjlighet att få en inblick i denna lokala mångfald av uppsökande ungdomsarbete, eller rättare sagt i de regionala variationer av vem som utför ungdomsarbete och på vilket sätt det sker. Den viktigaste lärdomen genom denna undersökning var att det inte finns en enda modell för uppsökande ungdomsarbete utifrån vilken man kan känna igen uppsökande ungdomsarbete i olika stora kommuner. Noggranna definitioner av vad som ingår i uppsökande ungdomsarbete visar sig ofta vara flexibla. Samtidigt är flexibla gränsdragningar oundvikliga då man beskriver särskilda drag för en viss ort. Lokala skillnader kan till exempel leda till en situation där olika former av ungdomsarbete, som inom yrkesområdet uppfattas som helt separata, kan ses som en del av uppsökande ungdomsarbete på grund av en viss kommuns lokala behov:

Uppsökande ungdomsarbete är [...] även ungdomsgårdsarbete. I en liten kommun är arbetsuppgifterna även bredare eftersom målgruppen är liten. Den uppsökande ungdomsarbetaren arbetar och tar emot unga i ungdomsgården. Ungdomsledare tar kontakt med den uppsökande ungdomsarbetaren ifall det finns behov av tidigt ingripande. Man tar även kontakt med den uppsökande ungdomsarbetaren från skolor ifall det finns behov av tidigt ingripande. Detta sker alltid under förhållanden där den unga är medveten om att man diskuterar hans/hennes angelägenheter och även den unga tas med i diskussionen. Uppsökande arbete – liksom ungdomsarbete i allmänhet – är alltid verksamhet som utgår från den unga själv och frågor behandlas alltid ur just individens perspektiv.

Jaana Männikkö har undersökt uppsökande ungdomsarbete i Finland och konstaterar också att modellerna för hur arbetet verkställs samt arbetets praxis är brokiga och anpassade till lokala behov. Gemensamt för alla arbetssätt är däremot att man söker upp

de som behöver hjälp, erbjuder hjälp och att det är frivilligt att ta emot den hjälp som erbjuds (Männikkö 2011). Männikkö sammanfattar huvuduppgifterna för uppsökande ungdomsarbete som utförs i Finland i figur 2. Männikkös sammanfattning grundar sig på hennes eget förslag om huvuduppgifter för uppsökande fältarbete (Männikkö 2010), på Tapio Kuures analys av kontexter inom uppsökande ungdomsarbete (Kuure 2010) och den norska psykologen Haldis Hjorts (1988; 1995) perspektiv på socialt fältarbete, som har drivits i Oslo sedan 1960-talet inom ramen för *Utekontakten*-verksamheten, som riktar sig till unga som befinner sig i samhällets gränsområden. Det finska uppsökande ungdomsarbetet kan anses bygga på det norska arbetssättet (Männikkö 2011).

FIGUR 2. Huvuduppgifter för och skeden i uppsökande ungdomsarbete (Männikkö 2011).

Söka upp och hitta dem som behöver hjälp
Knyta kontakter och bygga upp ett förtroende (lyssna och ge tid)
Kartlägga den ungas situation och resurser
Utreda vilka tjänster som behövs och driva ett mångprofessionellt samarbete
Skapa ett stöd- och servicenätverk för den unga
Motivera, stöda och handleda till service, gå vid den ungas sida
Stärka den unga i att använda sina egna resurser
Lära hur man utnyttjar service
Följa upp hur den unga får fäste i servicen och får mera krafter
Avstå från och avsluta arbetet
Utveckla verksamheten: informera om upptäckta missförhållanden och behov
Sköta om sin egen kompetens och välbefinnande i arbetet

2.2 Samarbetsförhållande som arbetsmetod

2.2.1 Arbetsverktyg som bygger på frivillighet och den ungas perspektiv

Det sätt på vilket man uppfattar professionalism och expertkompetens inom uppsökande ungdomsarbete motsvarar inte den traditionella myndighetsuppfattningen om formen av ett klientförhållande:

Vi är så vana vid myndigheternas uppfattning om vad som är professionellt, att det innebär att jag har en professionell bubbla omkring mig, och att den utbildning som jag har innebär att jag är professionell och bemöter andra på ett professionellt sätt [...] och kan förebygga olika saker [...].

[Ibland] räcker det att vara närvarande och att man visar att man är närvarande. Då kontakten uppstår är det den uppsökande ungdomsarbetarens uppgift att lyssna och vara intresserad. En uppsökande ungdomsarbetare är inte en auktoritet som undervisar eller styr.

Det är inte så viktigt att genast söka efter problem och hitta lösningar på dem. [...] Efter mötet ringde jag till pojken och han verkade i viss mån intresserad och därför föreslog jag en ny träff i ett kafé. Då talade vi om allt möjligt mellan himmel och jord, inte så mycket om orsaken till varför studiehandledaren skickade pojken till mig. Detta underlättade situationen märkbart och vi började träffas ganska regelbundet.

Då den uppsökande ungdomsarbetaren arbetar med den unga undviker han eller hon att skydda sin profession och att framhäva den. Att svepa in sig i professionen är något som man ställer sig avvisande till i praktiken eftersom det anses försvaga, om inte till och med hindra, ett lyckat möte med den unga. Yttre tecken som framhäver profession eller informell växelverkan hör inte hemma på gräsrotsnivå, där mötet mellan den unga och den uppsökande ungdomsarbetaren borde möjliggöras genom principen om låg tröskel.

Jag tycker att professionalismen i det här är att vi möter den unga, talar samma språk, vi är så att säga på samma nivå som den unga. Det är klart att vi är arbetstagare. Vi är inte tonåringar, men på sätt och vis respekterar vi den åldern och vad som ingår i den. Vi håller oss à jour med deras intressen. Vi kan tala med dem på ett sätt som gör att de förstår oss. Det är ju det som är att vara professionell, och det borde man lyfta fram på något sätt. Jag vet inte riktigt hur. Jag vet inte riktigt hur andra yrkesgrupper också skulle förstå det. Kanske i det skede då man fattar, vilket också har hänt, när det uppstår fantastiska samarbetsformer, fattar man att hej, det här funkar på riktigt. Men, hur skulle vi kunna få en större förståelse, hur mycket krävs det? Det kräver ju mycket mer än att vi sitter där bakom kontorsbordet och fattar beslut.

Intervjuare: Ja, den här bubblan är en riktigt bra metafor för det här, att man på sätt och vis kan stå bakom den eller använda den som skydd. Men här måste man på sätt och vis stiga över bubblan och ändå behålla sin professionalism.

Ja, det är just så. Och de utesluter inte varandra, vi står nära den unga men är ändå professionella. De utesluter alltså inte varandra, utan det innebär att vi måste ha ännu bättre yrkeskompetens

Uppbyggnaden av ett samarbete mellan den unga och ungdomsarbetaren fastställs av ett förhållande som rör sig via den ungas revir och återkommer dit. Informella möten och oförutsägbarhet på gräsrotsnivå leder till ett slags ”tredje utrymme” för mötet och att man gör något tillsammans. Syftet med denna växelverkan är att skapa en process som stöder uppbyggandet av den ungas identitet på ett förebyggande sätt. Förhållandet mellan uppsökande ungdomsarbete och stärkning av ungas sociala identitet byggs upp som ett arbetsgrepp där den andra parten som är viktig för den unga, dvs. ungdomsarbetaren, bör arbeta utifrån en frivillighetsprincip. Ur den ungas perspektiv framkommer frivilligt engagemang och engagering som arbetsgrepp inom processen för uppsökande ungdomsarbete i form av att man blir tilldelad fritt ansvar:

Det handlar inte om myndighetsliknande arbete som fungerar genom remisser, som använder makt i förhållande till unga, det är det inte. Med andra ord handlar det mera om att det är ett aktivt sätt att ta kontakt och att acceptera att de unga nödvändigtvis inte accepterar mig, behöver eller vill inte,

eller vet inte hur mycket de skulle få om de kom med. Det handlar om att man står ut med att de inte är skyldiga att hänga med mig. Jag bestraffar inte om den unga inte kommer till ett möte eller låter bli att ha kontakt med mig. Med det som man uppnår genom att ta bort myndighetsstatusen, vilket jag märkt under årens lopp, är att de unga också gärna berättar om sina liv och framför allt att min belöning som ungdomsarbetare är att de återkommer. De kan vara borta ett år men hamna i en situation som gör att de blir påmind. Det finns ju den där [...]. Jag tar kontakt med ungdomsarbetaren... Det är just det att de inte har några skyldigheter, men ofta leder det till något mycket bättre än att man bestraffar någon som inte dyker upp till ett möte med att skära ner utkomststødet.

Vad innebär det i praktiken att man skapar förutsättningarna tillsammans med den unga? Följande citat belyser frågan.

Jag försöker hitta ett gemensamt intresseobjekt med alla unga, till exempel ett teveprogram eller musik som man kan diskutera om då och då. Jag berättar öppet för den unga om vad jag anser om hans/hennes situation och när klientförhållandet har fortsatt en längre tid går jag tillbaka till utgångspunkten och synliggör hur många steg vi redan gått framåt. Den unga märker själv att något har skett, även om det skett långsamt. I många fall sker det också förändringar åt ett bättre håll i den ungas karaktär. Jag kommer alltid ihåg att berätta om mina observationer = positiv uppmuntran och respons alltid när det är möjligt. Jag har ännu inte träffat på en situation som jag inte skulle våga ta upp till diskussion.

Ibland känns det svårt att skapa förutsättningar för den unga att vara delaktig, övervinna rädslor och förverkliga sina drömmar. Den ungas vilja och resurser möts inte alltid och då måste man få tillbaka den unga till verkligheten. Om man till exempel med nöd och näppe klarat grundskolan och lider av en svår depression, så måste man tala om realiteterna för den unga. Även om man skulle erbjuda den unga alternativ att uppnå sina drömmar, så är de inte alltid sådant som den unga vill göra.

Att skapa en förtroendefull atmosfär kring en individuell diskussion är alltså en viktig metod för att stöda den unga i uppsökande ungdomsarbete. Petri Cederlöf har fäst uppmärksamhet **vid** samma fråga i ungdomsledarnas arbete och har delat in det individuella arbete som utförs av ungdomsledare enligt innehåll, karaktär, intensitet och varaktighet.

Cederlöf klassificerar arbete som sker med en enskild ung person genom fyra dimensioner. Dessa är 1) vardaglig växelverkan, handledning och kontroll, 2) situationsbundna kontakter som är bundna till ett visst fall, 3) kontakter och episoder som tar tag i problem och 4) interventioner som tar tag i och stöder den ungas liv (Cederlöf 2004). Klientförhållandeprocesserna bland ungdomsledare och de som utför uppsökande ungdomsarbete är inte likadana sinsemellan, men genom att jämföra deras dimensioner kan man se samma element som bygger upp en förtroendefull växelverkan i dem båda.

I det arbete som utförs av uppsökande ungdomsarbetare verkar hörnstenen för uppbyggande av ett individuellt förhållande vara att man minskar sin roll som (myndighets) vägledare och att man tillsammans söker efter den ungas egna styrkor och färdigheter att klara sig. Syftet är att stöda och främja den ungas egen problemlösningsförmåga.

I ideologin för uppsökande arbete framhävs tanken om att gå vid den ungas sida samt en princip om människa till människa som undviker hierarkier. En holistisk människoupfattning och en tanke om att var och en är den bästa experten för sitt eget

liv och själv bär ansvar hör också till de bärande principerna för arbetet.

Hennig Pedersen betonar uppsökande ungdomsarbeters tudelade arbetsroll i detta sammanhang. Uppsökande ungdomsarbete är den första som identifierar och skapar kontakter till unga som är i behov av stöd. Samtidigt arbetar uppsökande ungdomsarbete med sådana unga som har hamnat utanför andra former av hjälp och stöd (Pedersen 2013).

2.2.2 Användning av personlighet i arbetet

Den andra parten i interaktionsprocessen inom uppsökande ungdomsarbete är naturligtvis arbetstagaren själv. Under aktionsforskningen framkom en fråga om hur man eventuellt kunde utveckla färdigheter att möta unga som beror på den uppsökande ungdomsarbeters egen person, så att de skulle bli en form av professionell know how som i större grad kan delas. Följande kommentarer tar upp denna aspekt:

Jag kan också fritt använda berättelser och knep ur mitt eget liv som spegelyta för klientens situation eller för att skapa en mera familjär stämning och för att få liv i diskussionen. Å andra sidan vill jag inte berätta och avslöja för mycket om mig själv. Jag upplever att yrkesrollen är ett bra och viktigt skydd så länge man inte gömmer sig bakom den. Med tanke på att orka i arbetet är det viktigt att det finns gränser med hur "äkta" man är också.

Under min karriär inom ungdomsarbete har man hela tiden fört en diskussion om den roll som är lämplig, och man har till exempel betonat att man är politiskt och religiöst obunden och inte ska lyfta fram sådana värden. Om den unga frågar skilt om vad man tänker om en sak, om man tror på gud, så okej, då kan man svara på den nivån att den unga också blir hörd i situationen, utan att börja marknadsföra något. Andra kollegor som jobbat länge med det här har lärt mig att det lönar sig att sträva efter sånt som är bra för en själv. Erfarenheten har förstås lett till att den egna yrkesrollen är frigjord, att det är lätt att stå i sin yrkesroll och veta vad man vill dela och vad man inte vill ta upp med andra.

Själv tänker jag att den sida av min person som jag använder för att möta unga är en som är så lätt att nå som möjligt och som respekterar den unga.

Ibland blir man förvirrad av diskussionen om hur den egna personen ska användas i arbetet. Om man inte vill ha service där en person är inblandad så kan man sköta sina ärenden på nätet. Det är lika opersonligt för alla.

Studier om personens roll i ungdomsarbetet har till en viss del behandlats inom forskningen (Cederlöf 2004). I Cederlöfs undersökning förutsätter verksamhet tillsammans med unga många olika färdigheter och kunskaper från ungdomsledaren. En sådan färdighet är äkthet, som i det människorelaterade arbetet som ungdomsledaren utför även står i ett dialektiskt förhållande till vuxenåldern (Cederlöf 2004). Samma samband mellan äkthet och vuxenålder framkommer även i synpunkterna om personens roll som arbetsverktyg bland dem som deltagit i denna undersökning. På samma sätt som i en ungdomsledares arbete, finns den som utför uppsökande ungdomsarbete även till för den unga, men inte obegränsat på den ungas villkor. Fortsättningsvis på samma sätt som i Cederlöfs undersökning, poängterade även de som utför uppsökande ungdomsarbete

att man både måste kunna och våga bygga upp sin arbetsroll på den ungas villkor, men även som en egenskap och ett sätt som är oberoende av dem och som representerar det egna personliga livet:

Då man använder sin egen person i arbetet måste man alltid beakta att man inte bör ta den ungas reaktioner för personligt. Den unga reagerar på onormala förhållanden på ett onormalt sätt. Det är ungdomsarbetarens uppgift att hjälpa den unga att se detta och hitta styrkor och bra sidor. Man kan alltid bli bättre på att upptäcka saker, stämningar och ge positiv respons. I den bemärkelsen bör yrkesrollen vara stark och den hjälper också till att orka i arbetet.

I klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete är stödpersonen varken en kompis eller en auktoritet. Den ställning som den uppsökande ungdomsarbetaren har grundar sig i sista hand på en sådan yrkesmässig situation där ungdomsarbetaren representerar något annat med tanke på den ungas situation. Samtidigt bör man kunna förbinda sig till att främja den ungas situation utan att ge efter på sin egen personlighet:

Jag har en stark tro på att det sätt på vilket jag framhävde min empati hade en stor betydelse för uppkomsten av ett förtroende, oberoende av om det var yrkesmässigt rätt eller fel. Denna unga person kunde dock se att jag verkligen arbetade för hans/hennes sak.

2.2.3 Vägglös verksamhet och andra yrkesmässiga praxis

Jämfört med traditionellt myndighetsarbete på ett kontor eller i ett arbetsrum framhäver det uppsökande ungdomsarbetet ungdomsarbetarens aktivitet och mobilitet. Ungdomsarbetaren är inte bunden till ett särskilt utrymme eller handlingsätt (Männikkö 2011). Klientens mötesplatser konkretiserar arbetssättets ”informella karaktär”. Man söker kontakt i gatuarbetet och man kan komma överens om ett möte på en offentlig plats till exempel i ett kafé, ett bibliotek, en aula i en skola, en servicestation eller på en parkbänk. I arbetsformens ”vägglöshet” ingår att ungdomsarbetaren har möjlighet att förflytta sig till de ungas område. Att man rör sig på de ungas område förutsätter dock att man i stället för makt, auktoritet och kontroll strävar efter att få de unga att själva bli delaktiga.

En bil och bilresor ser ut att erbjuda ett fysiskt och socialt utrymme som skapar en naturlig och avslappnad situation för växelverkan:

[Den unga] var rädd för att tala i telefon. Han svarade till slut på sms och vi kom alltid överens om alla möten via sms. Vid kontoret pratade han lite, men en gång när vi åkte till arbets- och näringsbyrån med min bil förde vi en ordentlig diskussion. Jag antar att han tyckte att min bil var en tryggare miljö än kontoret. Eller kanske han fick ångest på kontoret och därför inte vågade prata mer än nödvändigt. [...] de gemensamma bilresorna var en bra sak. Under dem pratade [den unga] alltid. Kanske orsaken var att vi satt bredvid varandra i stället för i en anställd-klient-uppställning som vid kontoret.

Vi kom överens om att fara till arbetsbyrån följande vecka för att reda ut situationen. Den en halvtimme långa bilfärden var till nytta igen. Vi talade om hans hobbyer.

De viktigare arbetsverktygen är telefonsamtal, sms och Facebook.

Det är fortfarande vanligast att man tar kontakt via telefon, men sociala media används för att hitta den unga. Att uppnå ett förtroende, att motivera och uppnå målen ligger i centrum.

Intervjuare: Tar dessa unga kontakt med dig per telefon eller e-post?

Med telefon. Inte e-post. E-post är så *snail mail*, den är för långsam för dem.

Sms är min räddning. [Klienten] skickade ofta långa meddelanden till mig där han/hon berättade om vad som var på gång. Han/hon svarade aldrig på samtal. Jag antar att han/hon hade lättare att kommunicera med sms och det lärde jag mig så småningom.

Ungdomsarbetaren har ett brett verksamhetsfält, vilket innebär att också kunskapsfältet måste vara stort. Ungdomsarbetaren rör sig i olika ”utrymmen” inom uppsökande arbete och inom olika tjänster i olika nätverk och utför både individuellt handledningsarbete och mångprofessionellt samarbete (Männikkö 2011). Uppsökande ungdomsarbete försöker nå de unga där de unga finns. Utöver nätverk som man uppfattar som traditionella är även sociala media ett ”utrymme” inom uppsökande ungdomsarbete. Med andra ord är användningen av datanät både en arbetsmetod och en plats där man arbetar inom uppsökande ungdomsarbete:

Jag har jobbat med det här i fyra år och jag har märkt hur arbetet har förändrats, bl.a. har man börjat använda sociala media för att ta kontakt eller föra statistik för att göra uppsökande arbete synligt.

Facebook är ett väldigt viktigt verktyg eftersom alla finns där. Numera när det finns mobiltelefoner så är ungdomarna där hela tiden fast de inte sitter vid datorn. På Facebook har jag en arbetsprofil med mitt eget namn och jag är nästan alltid inloggad på Facebook när jag sitter på kontoret. Inte då jag har ett möte med någon, men annars. På Facebook har ungdomarna skickat vänförfrågan till mig och jag har många vänner från orten där, och unga vänner. Där får också den unga själv bestämma om han/hon accepterar vänförfrågan eller alltså om han/hon vill skicka vänförfrågan till mig. På så sätt kan vi då skicka meddelanden till varandra och komma överens om träffar. För många unga är det lättare än att ha kontakt via telefonen. Många har först tagit kontakt via Facebook, frågat om nånting. Sedan är det också viktigt att jag kan informera om saker, om gemensam ansökan och meddelar om var jag är vid olika tidpunkter. Till exempel att i morgon är jag anträffbar i skolan. Jag informerar också om evenemang för unga, vad jag vet om olika evenemang på orten och i regionen, länkar till viktiga artiklar och publicerar andra länkar till sidor där de unga kan söka hjälp för sina problem. Där finns hela tiden information till hands. Många tycker väldigt mycket om att diskutera. Om det är svårt att diskutera ansikte mot ansikte så kan man ta det första steget där.

En ung person frågade genom privat meddelande [på Facebook] om jag vet om man kan avbryta sin arbetsprövning om man fått ett riktigt arbete. Sjänt kan de alltså också fråga. Då berättade jag att jag har fått information om att arbete alltid står först och att arbetsprövningsavtalet automatiskt upphör att gälla då man får arbete. Han/hon ville bara försäkra sig om att det var så eftersom han/hon fått lite motstridig information om saken. Jag sa ändå att han/hon kan kontakta arbetsbyrån för att vara säker, men att jag tror att det är så. Det är riktigt roligt att unga ställer olika frågor och det är så lätt att fråga och våga fråga och uppsökaren är anträffbar på ett lättare sätt än till exempel arbetskraftsbyrån eller socialen eller den egna psykologen eller någon annan. Om det finns någon

att fråga så frågar man om sånt som man verkligen inte vet svaret på själv. Men om det är frågan om en gemensam klient så får jag kanske lättare kontakt med arbetskraftshandledaren eller någon annan, så man får svar på frågan snabbare. Ibland vill de unga bara prata först och frågar sedan om något. Det har jag också märkt. På Facebook kan man kolla upp saker, påminna om att den unga kommer ihåg ett möte. Igår hade jag en sån situation och då kom ett meddelande om att ja, jag kommer ihåg, vi ses i morgon osv. Sånt är också bra.

De till synes okonventionella arbetsmetoderna inom uppsökande ungdomsarbete beskriver alltså den uppsökande ungdomsarbetarens professionella förhållande till fostran. I det sätt på vilket man arbetar tillsammans med unga inom uppsökande ungdomsarbete finns gemensamma nämnare med idén om radikal ungdomsfostran (om radikal fostran i ungdomsarbete, se t.ex. Suoranta 2005; 2007; Kiilakoski 2007). Detta framkommer, vilket även beskrivs ovan, bland annat i form av sociala och pedagogiska innovationer samt i synnerhet som en vilja att söka efter sådana arbetssätt där färdig kunskap och färdiga svar som stöder sig på expertis utesluts. När man väljer lämpliga arbetssätt att ta i bruk betonas en situationsbunden definition i stället för en förhandsplan.

Det att man tar avstånd från mest traditionella myndighetspraxis avspeglar enligt materialanalysen även arbetsgreppet för uppsökande ungdomsarbete på ett djupare plan. Dess syfte är att stärka de ungas självständiga förhållande till samhället. Sett genom ett radikalt och kritiskt fostrantänkande öppnar uppsökande ungdomsarbete en möjlighet att upptäcka framsteg som ett mer komplext fenomen i stället för ”färdig information” samt som situationer som även omfattar misstag och mindre lyckade val. Då framkommer medmänsklighet, till exempel en insikt om att unga tar till sig beredskapen att fungera i samhället i olika takt. Uppkomsten av hopp kan ses som den viktigaste uppgiften för de professionellt avskalade arbetsmetoder som används som arbetsgrepp inom uppsökande ungdomsarbete.

2.2.4 Samarbete i uppsökande ungdomsarbete

Ungdomsarbetets uppgift i helhet är att stärka den ungas delaktighet i närgemenskapen, i kulturer och i samhället (Yrkesetiska principer för ungdomsarbete 2013). Då man gestaltar karaktären av uppsökande ungdomsarbete som en del av ungdomsarbete är det viktigt att se den speciella utmaningen med att inbegripa denna (definieras på ett abstrakt plan) allmänna uppgift inom ungdomsarbetet till en del av uppsökande ungdomsarbete.

Den första utmaningen i gränssnittet mellan de yrkesetiska principerna för ungdomsarbete och uppsökande ungdomsarbete utgörs av de skillnader som förekommer i livssituationerna hos en klient inom uppsökande ungdomsarbete och en klient inom allmänt ungdomsarbete. Klienter inom allmänt ungdomsarbete består ofta av så kallade vanliga unga med vanliga utmaningar som hör ungdomen till. Klienterna inom uppsökande ungdomsarbete befinner sig ofta i en mera utmanande livssituation, till exempel när det gäller hälsotillstånd eller den vanliga vardagen. Klienterna inom allmänt ungdomsarbete tillhör ofta någon naturlig grupp. De är medlemmar i en klass i en skola eller läroinrättning och de har möjligtvis även hobbyer. Klienterna inom uppsökande ungdomsarbete befinner sig ofta utanför utbildning och arbetsliv och därför kan det hända att de inte är medlemmar i någon naturlig grupp. En del av dem kan visserligen ha hobbyer, men tyvärr upplever nog en stor

del att de inte är delaktiga och de kan också känna sig ensamma. Den uppsökande ungdomsarbetaren ställs inför en utmanande uppgift för att få klienten till en del av en grupp. Klienter inom uppsökande ungdomsarbete har en stor risk att bli utslagna och då känner den unga verkligen inte att han/hon är en del av en gemenskap eller det omgivande samhället.

Analysen av materialet i denna undersökning påvisade att det uppsökande ungdomsarbets primära uppgift inom samhällsarbetet är att få klienten att bli en del av en grupp överlag. I detta sammanhang är ungdomsarbetarens kartläggning av största vikt, dvs. uppfattningen om vilket behov den unga i målgruppen har. En hurdan gemenskap och upplevelse om gemenskap, om att vara medlem i en grupp skulle passa bäst för att stöda den ungas situation?

Under aktionsforskningen hade skribenten möjlighet att sätta sig in i olika metoder genom vilka man skapar grupper inom uppsökande ungdomsarbete, slår samman unga till en grupp och driver grupphandledning. Sådana är till exempel spelkvällsgrupper, kockklubbar och bildkonstprojekt som skraddarsyfts för unga som ingår i ungdomsarbets kontakter.

Som nästa presenteras två arbetsformer inom uppsökande ungdomsarbete ur undersökningsmaterialet. Genom dessa strävar man efter att bygga upp en upplevelse om att tillhöra en gemenskap. De två arbetsformer som presenteras är ett gruppbildningsarbete tillsammans med unga invandrare och ett lägerarbete som utförs med unga som varit mål för barnskyddsåtgärder.

Syftet med det första exemplet är att konkretisera å ena sidan den breda expertis om målgruppens stödbehov som förutsätts av ungdomsarbetaren och å andra sidan andelen och mängden av det planeringsarbete som krävs av de arbetsformer som riktas till dessa unga.

Det finns en sån här undervisning i finska för 16–25-åriga invandrarungdomar, första årets undervisning i finska, och med deras lärare började vi driva ett intensivt samarbete. [Under det året] fanns det väldigt många unga som kommit ensamma till landet, som i praktiken helt saknade socialt nät, och därför prioriterade vi så att den här gruppens syfte blev att försöka skapa kontakt. Sedan tog vi en [gruppbildningsmetod som varit i bruk också på andra håll]. En bra sida med detta program var att man kunde bearbeta det. Språkmässigt och innehållsmässigt var det kanske inte gjort exakt för den här målgruppen som höll på att lära sig finska, men ändå har vi kunnat tala om till och med värden och självkännedom och annat, trots att de är första årets språkstuderande.

Intervjuare: Hurdan respons fick ni från dessa unga invandrare själva då?

De har tyckt väldigt mycket om det, och fortfarande när jag träffar de unga som har deltagit programmet så berättar de att då sa du att det här är en röd tanke och det här är en grön. Där fanns ju det här med att vilka tankar som hjälper och vilka som förstör eller tar krafter, så de kan fortfarande säga att det här är en röd tanke som jag har nu. Det har blivit en levande verklighet och genom den har de upplevt att de här känslorna har gett kraft. Det är ju det, ett liv som ger kraft, som vi söker efter i integrationskedjet.

Syftet med det andra exemplet är att konkretisera det skede av samhällsarbete där det uppsökande ungdomsarbetsuppgift är att först bilda sig en uppfattning om på vilket sätt uppfattningen av en gemenskap och att vara en del av en sådan har byggts upp bland de unga som deltar i klientprocessen. I det här skedet är det frågan om ifall den unga överlag har någon erfarenhet av en gemenskap som stöder det egna välbefinnandet och hur de strukturer som upprätthåller gemenskapen har förändrats för den ungas del. Först efter detta kan man börja förändra oförmånliga former av gemenskap tillsammans med den unga, eventuellt även på ett förebyggande sätt. Genom att erbjuda sådana modeller för gemenskap som stöder den ungas levnadsförhållanden och välbefinnande på ett bättre sätt samt upplevelser om sådana kan den ungas förhållande och tillit till gemenskapen byggas upp på ett nytt sätt. Följande citat belyser situationen:

De här [unga som jag har med på lägret] kan på många sätt vara unga tonåringar i vuxnas ögon, de har sett så mycket, de har så mycket tuffare upplevelser. [...] Och då om man går och tjarar om att man nog vet hur du känner, och då kan det vara så att du trots att du säger så inte själv har blivit våldtagen när du var 8 år. [...] Eller blivit svårt slagen. [...] du kan tänka om en människa att han eller hon är ett pussel, så att den emotionella delen kan vara på ett litet barns nivå om det dyker upp motgångar, medan någon viss vuxen som är 25 år kan vara 30 med tanke på livserfarenheten. Då det kan vara så tufft. Och så finns det kognitiva någonstans däremellan. Och då måste du kunna hantera och förstå allt. De här strukturerna är så ojämna.

Intervjuare: Jag tänker mig att lägret är ett arbetssätt och en metod inom uppsökande arbete, vet inte om metod är rätt ord, men arbetssätt. Så vad tycker du är grejen med lägret? Vad händer med den unga under lägret?

Nä, där är tryggt och där finns mat [...]. Där finns unga från anstalter och liknande. Så det är tryggt att det finns mat. Och att någon vuxen ids vara med dem. De har en så stor hunger efter att ha någon vuxen där att de inte på något sätt lyckats stilla hungern efter någon vuxen... När någon ids vara med dem och göra något tillsammans med dem så är det så märkvärdigt.

Intervjuare: Och så vardagen... Jag tänker mig att förhållandena på lägret kan vara väldigt olika jämfört med vardagen, en vardag utan gränser?

Ja och så har vi alltid brädspel med oss. När man tänker på de här vinterlägren så finns det ju ingen elektricitet i de här stugorna. Där finns lite stearinljus i stugans hörn och kvällsmaten serveras redan klockan fem. Sedan går man i bastun och sänt... Och så skidar vi mycket förstås, om det är möjligt. Vi tar den motionsform som passar för den säsongen. [...] och det här är sänt som finns överallt, men en stor sak är att vi äter tillsammans när vi är på lägret. Det är ett absolut fakta. Och på morgonen har vi frukost och det är en stor sak! [...] De hörnstenar jag ser är att vi har motion, mat och vila. Så enkelt. Och något trevligt att göra. Det är vad som krävs för att man ska vara lycklig. [...] på sätt och vis en typ av homo habilis, där finns mat och man har fått tillräckligt med vila och man är i sådant fysiskt skick att man klarar av vardagssysslor.

Även på det sätt som beskrivs i citatet ovan öppnar uppsökande ungdomsarbete upp en vy över betydelsen av ungas sociala nätverk. På så sätt har arbetet en viktig roll även på samhällsrelationsarbetets arena.

3 DOKUMENTERING FRÅN MÖTEN

3.1 Den uppsökande arbetsprocessen

Enligt rapporter från undervisnings- och kulturministeriet utredde man stödbehovet för över 20 000 unga inom uppsökande ungdomsarbete under år 2012. Behov av stöd fanns hos 14 614 unga, av vilka 41 procent var kvinnor och 59 procent män. Av dessa saknade 10 700 unga examen efter grundskolan. Största delen av de unga som man nått var i åldern 16–20. De institutioner som mest bad om hjälp från uppsökande ungdomsarbete var yrkesläroinrättningar på andra stadiet, grundskolor och socialsektorer. Över 1900 unga tog själva direkt kontakt till uppsökande ungdomsarbete (undervisnings- och kulturministeriets meddelande 2013; Häggman, Erik 2013.) Vad är det då frågan om ur det uppsökande ungdomsarbetets perspektiv när man börjar söka upp en ung person eller när den unga själv tar kontakt? Vad innebär klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete?

Kaartinen-Koutaniemi (2012) svarar på dessa frågor genom att dela in klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete i fem olika skeden. Dessa skeden är: kontakt, motivering, arbete, omtanke och avslutning. Experter inom uppsökande ungdomsarbete som under våren 2013 deltog i en fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete som ordnades av humanistiska yrkeshögskolan HUMAK studerade frågan i en av sina studieuppgifter. Dessa uppgifter, där de som deltog i utbildningen reflekterade över olika skeden i det uppsökande ungdomsarbetets klientprocess ur olika perspektiv, har fungerat som en del av undersökningsmaterialet för denna undersökning. Analysen av undersökningsmaterialet påvisar att den indelning som föreslagits av Kaartinen-Koutaniemi kan breddas och preciseras sett ur perspektivet för dem som utför uppsökande ungdomsarbete. I början av klientprocessen förekommer ett nytt skede, kartläggning, och i slutet av processen skedde en avvänjning från handledningsprocessen och fastställande av när avslutningen ska ske. På så sätt uppfattas klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete omfatta totalt åtta skeden i denna undersökning: kartläggning, kontakt, motivering, arbete, handledning/fortsatta planer, avvänjning, avslutning av klientarbetet och ”avslutning”.

I undersökningsmaterialet ingick många processbeskrivningar som indelats i olika skeden på det sätt som beskrivs ovan. De har alla förtjänat att bli nämnda som beskrivningar av arbetets innehåll, för att konkretisera arbetssätt och beskriva arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete på ett övergripande sätt och som berättelser om uppsökande ungdomsarbete. (Se även *Yle uutiset* 19.9.2013a). I forskningssyfte använder jag en av dessa studieuppgifter:

[Den unga] blev klient via en ungdomsarbetare eftersom den unga inte hade varit i skolan på flera veckor och för att ungdomsarbetaren var orolig. Jag arbetar fortfarande delvis [med den unga]. Vi träffades första gången på mitt kontor [...]. Vi satt i köket och drack kaffe och diskuterade situationen och bekantade oss med varandra. Vid det första mötet gick vi ännu inte in för några åtgärder, utan vi kom överens om ett nytt möte med den unga om några dagar.

Vid det andra mötet diskuterade vi mera om situationen och om vad den unga skulle vilja göra i fortsättningen. Flickan konstaterade att hon är inom fel bransch, vilket vi tog som utgångspunkt. Flickan skulle själv ordna så att hon skulle bli utskrivna från skolan, men hon lyckades inte göra

det inom den tid som vi kommit överens om, så jag föreslog att vi skulle besöka skolan tillsammans och sköta saken. Det tog en halv timme att köra till skolan och då hade vi bra med tid att diskutera mera om olika saker. Vi skötte om utskrivningen och annat nödvändigt vid skolan. Efter detta körde vi [...] även till arbets- och näringsbyrån så att flickan skulle få anmäla sig som arbetslös arbetssökande. Därefter besökte vi även Fpa för att annullera studiestödet. Totalt tillbringade vi tre timmar med att ordna saker och ting.

Tillsammans gjorde vi upp en tankekarta för att gestalta vad flickan vill göra. Vi skrev också en lista på olika alternativ och ritade upp fiktiva stigar om vart de olika valen skulle leda. Med hjälp av dessa övningar strävade jag efter att ge den unga en konkret bild av att hon styr sitt eget liv genom sina val och få henne att se bättre vad olika val leder till, att ta ansvar för sitt eget liv. Jag berättade för den unga om arbetsverkstaden som ett alternativ och flickan ansåg att hon kunde prova på en arbetsverkstad för unga. Vi besökte verkstaden och efter det andra besöket tecknade vi ett avtal. Den unga började dock aldrig sin verkstadsperiod. Den morgonen då det var meningen att hon skulle börja i verkstaden var hon så nervös att hon fick fysiska symtom. Situationen skulle inte ha blivit bättre av att jag hade hämtat henne och kört henne till verkstaden. Vi testade även det flera gånger. Vi gav upp med verkstadsträningen eftersom den unga upplevde att det var för svårt för henne. Jag förstod också att flickan antagligen ville prova på arbetsverkstaden för att jag hade presenterat den möjligheten, det var inte hennes egen idé. I detta fall lyckades det alltså inte med att ge flickan stöd, men vi byggde upp ett förtroende sinsemellan så att vi kunde övergå till en annan punkt i processen: motivering till annat stöd.

Vi började alltså kartlägga andra alternativ. Den unga ville inte höra talas om att börja i någon skola, men var öppen för att testa arbetsprövning någon annanstans än i en verkstad. Den unga berättade själv att hon helst skulle vilja testa arbetsprövning i en lokal bilverkstad/reservdelsaffär, där hon hade varit på praon några gånger tidigare. Denna gång gick det inte mycket tid åt till att motivera flickan eftersom det tidigare motiveringsarbetet hade burit frukt även för att motivera till den nya stödformen. Jag betonade hur fint det var att den unga kunde känna igen sina egna starka sidor och intressen (i detta fall att hon var bra på att skruva med bilar) och själv tar initiativ till hur hon kunde utnyttja sina starka sidor. Den unga hade alltså tagit stora kliv mot det bättre när det gäller självförtroende jämfört med utgångsläget då hon inte visste vad hon ville. Totalt hade vi satt ner cirka två månader på att få henne motiverad för en sak och därefter motiverad på nytt för en annan sak.

Den unga kunde inleda arbetsprövning i den firma hon önskade. Vi besökte firman tillsammans för att teckna avtalet. Jag gick med flickan till firman på hennes första arbetsdag för att hon skulle ha så lätt som möjligt att lämna hemmet och för att hon inte skulle bli alltför nervös. Men eftersom firman och nästan alla de anställda var bekanta för flickan sedan tidigare var hon inte alls så nervös som när hon skulle börja i arbetsverkstaden. Den unga har nu fortsatt arbetsprövningen i en vecka och allt har gått bra. Stödet har med andra ord lyckats. Nu i början har jag planerat att besöka den unga vid arbetsplatsen en gång i veckan och se hur det går. Stödet fortsätter alltså fortfarande och i planerna ingår att motivera henne till att söka en studieplats genom gemensam ansökan. Den unga själv upplever att bilbranschen är hennes grej och har redan meddelat att hon ska söka till en studieplats inom bilbranschen om hon tänker börja studera.

Utifrån citatet ovan kan man se att det ingår tre centrala delfaktorer i klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete.

För det första konkretiseras praxis inom uppsökande ungdomsarbete för dem som inte

är så bekanta med yrkesområdet, hur uppsökande ungdomsarbete som tjänst med syfte att stärka social identitet stärker den ungas delaktighet på ett individuellt sätt. Delaktighet, det vill säga att man blir sedd och hörd i en gemenskap, blir möjligt då den unga själv får samarbeta med den uppsökande ungdomsarbetaren för att främja sin egen situation.

För det andra framhäver beskrivningen den unika nivå som ingår i uppsökande ungdomsarbete, hur den byggs upp i klientprocessen när det gäller livssituationen för varje ung person i målgruppen. Den oförutsägbara klientprocessen skapar även en till dimension som inte kan standardiseras, fastställas utifrån processen eller skapas i den traditionella sektorspecifika modellen. Identifieringen av denna nivå inom uppsökande ungdomsarbete ser ut att vara sällsynt bland andra aktörer.

För det tredje konkretiserar processbeskrivningen i fråga praxis inom uppsökande ungdomsarbete för sådana som inte känner till yrkesområdet när det gäller hur en klient inom uppsökande ungdomsarbete inte endast är ett mål för verksamheten, utan även en aktör, som genom en starkare social identitet får en central roll som den som själv arbetar för att förändra sin situation (Kanaoja & Lähteinen & Marjamäki 2011, 107).

3.2 Uppföljning i den uppsökande arbetsprocessen

Som det framkommer ovan, bör alla nivåer av klientförhållandet i uppsökande ungdomsarbete bygga på förtroende för att fungera. Ansvaret fördelas mellan den unga och ungdomsarbetaren. Jaana Männikkö som har forskat i uppsökande ungdomsarbete i Finland konstaterar att ungdomsarbetaren i sista hand bär ansvaret för att upprätthålla kontakten. Uppkomsten av ett hjälp- och stödförhållande leder ofta till mångprofessionella processer och ett långsiktigt arbete (Männikkö 2011). Hur ska man innehållsmässigt indela detta skede av uppsökande ungdomsarbete där den unga deltar i handledningsprocessen? Hurdant är stödet i det skede där den unga så att säga är mål för ”uppföljning” i uppsökande ungdomsarbete? I forskningen om uppsökande ungdomsarbete i Finland har man tills vidare inte behandlat innehållet i handledningsprocessen (den process som främst styr arbetsformen), *hurdant stöd* uppföljningsarbetskedet inom uppsökande ungdomsarbete ger till klienten.

Hennig Pedersen som är en påverkare inom uppsökande ungdomsarbete i Norge har fäst uppmärksamhet vid frågan genom att undersöka *Utekontakten*-verksamheten i Norge. Efter att ha utrett metodiklitteratur inom det sociala området konstaterar Pedersen att litteraturen inom området inte diskuterar eller beskriver uppföljningsarbete i någon stor utsträckning. Undantag utgörs av Lies undersökning (1983) och Hjorts verk (1988). I nyare litteratur tangerar Berg (2006) temat genom att ta upp fältarbetarnas behov av att utreda om de borde ta med en ung person som de stött på ute på fältet till uppföljning genom att anteckna alla kontakter. I äldre yrkeslitteratur behandlas uppföljningsarbete och uppsökande arbete enligt Pedersen i stort sett som samma sak. Uppföljningsarbete (förändringsarbete) anses ske huvudsakligen genom diskussioner, aktiviteter och andra funktioner som fältarbetarna utför inom ramen för uppsökande arbete. På så sätt ser man aktiviteter inom uppsökande arbete och uppföljningsarbete som en väv som inte går att plocka sönder. (RiF 2010; Pedersen 2011).

Förhållandet mellan uppsökande arbete och uppföljningsarbete beskrivs och under-

söks även i liten utsträckning i nyare yrkeslitteratur inom uppsökande socialt arbete, med undantag av en enskild forskningslinje (Andersson 2002; 2005; 2006). I den nyare diskussionen presenteras dock uppföljningsarbetet tydligare än tidigare avskilt från uppsökande arbete. I denna diskussion anses uppföljningsarbete utgöra ett eget skede i uppsökande socialt arbete och det anses bli en del av processen först när de unga genom fältarbetarens bedömning av riskfaktorer *blivit behöriga* för uppföljning, det vill säga erhållit status som klient eller mål för uppföljning. Man behandlar alltså uppföljningsarbete som självständigt arbete som endera består av förmedlingsarbete eller individuellt terapeutiskt arbete (Erdal 2006; Henningsen och Gotaas 2008, RiF 2010).

Pedersen öppnar upp innehållet i uppföljningsarbetet ur fältarbetarnas perspektiv i *Utekontakten*-verksamheten. Utifrån sin analys av undersökningsmaterialet konstaterar Pedersen att fältarbetarna är förhållandevis överens om vad de ger sina klienter genom uppföljningsarbetet. Pedersen sammanfattar innehållsmässigt uppföljningsarbetet i *Utekontakten*-verksamheten i fem huvudstödformer som fältarbetarna använder i sitt arbete. Dessa är: materiellt stöd, socialt stöd, praktiskt inriktat stöd, informationsstöd och utvärderingsstöd. (Pedersen 2011; 2013.)

Analysen av undersökningsmaterialet visade att Pedersens indelning av innehållet är ett fungerande indelningssätt även sett ur det finska uppsökande ungdomsarbetets kontext. Nedan jämförs den nämnda indelningen av Pedersen, som grundar sig på iakttagelser som gjorts av fältarbetare inom *Utekontakten*-verksamheten, med de sätt som deltagarna i denna undersökning har använt för att strukturera uppföljningsarbetet.

För det första ger man klienterna *materiellt stöd* genom att hjälpa dem att få sådana välfärdsförmåner som de inte fått tidigare men som de har rätt till. I sina berättelser beskriver arbetarna att detta sker så att de till exempel följer med klienten till barnskyddet. I denna undersökning kan man nämna till exempel verksamhet enligt följande citat som en form av materiellt stöd:

Jag hämtade [den unga] från hemmet och vi åkte tillsammans till Arbetskraftsbyrån som ligger på cirka 30 kilometers avstånd.

Till näst erbjuds *socialt stöd* genom diskussioner och aktiviteter. Då har fältarbetarna möjlighet att på lång sikt erbjuda emotionellt stöd genom att lyssna och undersöka klientens upplevelser om sin egen situation. I denna undersökning framkom socialt stöd bland annat på följande sätt:

[Den unga] arbetade sporadiskt och tog själv kontakt då hon behövde hjälp eller bara för att fundera på framtiden. Efter årsskiftet började man fundera mera på kommande ansökningar. Vart skulle det vara möjligt att komma in och vilka orter skulle vara tillräckligt nära pojkvännen. Utifrån dessa aspekter gjordes en ansökan och man började vänta på en inbjudan till inträdesprov. Inbjudan kom, men inte till den skola man hade önskat. Flickan fick panik då inträdesprovet visade sig vara en gruppuppgift trots att det inte hade nämnts på webbsidorna. Flickan hade gått ut grundskolan och gymnasiet utan att någonsin hålla en presentation framför klassen. Hon hade gjort presentationer bara för läraren och gjort skriftliga uppgifter i stället för presentationer inför klassen. Jag fick använda mig av många olika motiveringsmetoder under en veckas tid för att få flickan att anmäla sig till

inträdesprovet. Strax innan inträdesprovet ringde flickan mig och tänkte annullera sitt deltagande i inträdesprovet. Jag lyckades till slut övertala henne och hon deltog i provet. Inträdesprovet gick så fantastiskt att hon fick en studieplats inom den utbildning som hon önskat mest. Där får hon också hjälp med sin scenskräck.

I det tredje skedet erbjuds klienten *instrumentellt stöd*. I dessa fall intar fältarbetarna ofta en rollmodellsfunktion där de till exempel genomför en fiktiv arbetsintervju med klienten, hjälper till med att söka bostad eller hjälper till med behandling av ett ärende inom barnskyddet.

Efter vårt möte ordnade jag en praktikplatsintervju åt honom i vår kommun. Intervjun gick bra och pojken fick en praktikplats inom kommunens tekniska sektor. Samtidigt skrev vi tillsammans en arbetsansökan och kort innan praktiken skulle påbörjas fick pojken fast anställning i ett lager. Det slutade alltså med att praktikplatsen fick annulleras och pojken började arbeta. [...] Jag blev så glad när jag senare fick ett sms från pojken där han tackade mig för all hjälp och erkände att han inte skulle ha klarat av allt ensam. Han tackade också för att jag hade lärt honom att skriva en arbetsansökan.

I vissa berättelser var det instrumentella stödet mera praktiskt inriktat och innebar till exempel att fältarbetarna visade unga hur man betalar räkningar, köper mat, lagar mat eller skapar rutiner för att orka stiga upp på morgnarna.

Vid arbetskraftsbyrån lät jag flickan sköta ärendet själv, men jag visade så finkänsligt som möjligt vilka luckor hon skulle gå till, visade rätt våning och rätta dörrar. Vi utträttade ärenden vid fyra olika luckor, två gånger med vissa tjänstemän för att få den ungas ärenden utträttade.

För det fjärde erbjuder ungdomsarbetarna *informationsstöd* för sina klienter. Detta sker genom diskussioner och samarbete. Då försöker man lösa mer eller mindre utmanande all dagliga problem. Genom att diskutera hur individen kunde lösa olika problem och genom att utmana klienterna att reflektera över olika alternativ kan man skapa informella lärandeprocesser som ökar klienternas kompetensgrund (Pedersen 2013).

Som femte form av stöd erbjuder fältarbetarna enligt Pedersens indelning *utvärderingsstöd*. Man kan tala om utvärderingsstöd i två bemärkelser. I den första variationen ger man utvärderingsstöd genom att utgå från diskussioner om klientens bedömningar och upplevelser. Fältarbetarna utmanar klienterna att reflektera över dessa frågor (Pedersen 2013). Detta beskrivs genom följande citat:

Vid detta möte diskuterade vi mera [...] om vad han skulle vilja göra i fortsättningen. Han konstaterade att han var i fel bransch och vi beslöt att utgå från det.

I den andra formen baserar sig diskussionen på fältarbetarens bedömningar och den kan anses bestå av att aktivt dra upp gränser oberoende av klientens riskbedömningar (Pedersen 2013).

[Den unga] är tystlåten och jag funderade över min egen roll, om jag ska hålla upp diskussionen eller låta flickan ta initiativ till diskussionerna. Vi diskuterade på mitt initiativ om att slutföra gymnasiestudierna och då började flickan själv berätta om sina andra framtidsplaner. Utifrån detta bildade jag en helhetsbild av [den ungas] värld, hobbyer, sommararbetsdrömmar och framtida studier.

Denna undersökning visar att yrkesmässiga sätt att studera uppsökande ungdomsarbete kan indelas i en större helhet om man lyfter fram uppföljningsarbete i den uppsökande arbetsprocessen som en mera synlig arbetsdimension. Detta innebär inte att man borde se uppföljningsarbete som en process som ligger separat från den uppsökande arbetsprocessen. Tvärtom, beskrivning av uppföljningsarbete i kombination med den uppsökande arbetsprocessen preciserar vad som ingår i ”det osynliga resultat” som byggs upp för klienten. Granskat enligt livscykelstrategin kan uppföljningsarbete sammanfattas genom att handledningsprocessen, oberoende av dess längd, lämnar ett ”förebyggande spår” hos den unga, vilket skapar en annorlunda möjlighet för den unga att berätta om sig själv. Betydelsen av att bli sedd, hörd och bemött är på lång sikt en kvalitativ faktor med tanke på den ungas liv.

Jag har på sätt och vis skapat en viss lycklig barndom eller ungdom, när vi var där [på lägret]. När du då är 25 så är det inte så att du inte har något annat att berätta om när du var i tonåren än att du söp [platsens namn].

Utredningen av uppföljningsarbetets egenskaper framkommer på så sätt som ett utvecklingsmål som berör yrkesområdets resultatutvärdering. Genom att dokumentera uppföljningsarbete kan man behandla en sådan nivå av arbetet där uppsökande ungdomsarbete realiserar som ett relationsarbete som utförs i växelverkan tillsammans med den unga. Att göra uppföljningsarbetet synligt som en del av det uppsökande ungdomsarbetets effekt behandlas i det tredje avsnittet av denna undersökning.

II Mångprofessionellt nätverksarbete och uppsökande ungdomsarbete

1 KÄNNEDOM OM UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE INOM KOMMUNENS SERVICESYSTEM

Mångprofessionalismen inom uppsökande ungdomsarbete kan indelas enligt sådana åtgärder, genom vilka arbetet bildar en del av kommunens servicehelhet. I det första skedet då arbetet görs känt har det varit viktigt att informera om den nya stödtjänsten till andra aktörer:

Alltså vi sökte oss själva till olika organisationer och till stadens olika aktörer, och marknadsförde och berättade att vi kan komma och berätta om vad vi har på gång och så vidare. Så det var inte bekant. Visst hade vi utfört gatuarbete, och inom socialt ungdomsarbete har man på många sätt utfört arbete som påminner om uppsökande arbete. [...] det har varit känt för ungdomar, att man håller på med sånt här. Men på samma sätt har det inte varit bekant för olika aktörer.

Under de första åren var det svårt att hitta sin egen plats utan att ha en viss status. Jag upplever att vårt arbete har blivit synligt för nätverken i vårt område och att folk tror på oss och har förtroende för oss. Man måste fortsätta med att göra uppsökande arbete känt genom olika evenemang, speciellt sådana där det finns deltagare från skolvärlden, arbetskraftsförvaltningen eller myndigheter inom social- och hälsovårdsområdet.

Genom mångprofessionella samarbetskontakter ökar naturligtvis kännedomen om uppsökande ungdomsarbete i kommunen:

Efter att ha jobbat med uppsökande ungdomsarbete i lite under ett års tid kan jag säga att samarbetet med olika parter har fungerat förhållandevis bra. Oftast får man tag på de olika aktörerna samma dag som man försökt nå dem.

TE-byråns yrkesvalspsykolog höll kontakt hela tiden både med mig och den unga, och på så sätt kunde vi tillsammans komma vidare. Samarbetet var lysande.

De viktigaste samarbetsparterna och nätverken känner väl till uppsökande ungdomsarbete. Aktuell information om uppsökande arbete förmedlas till nätverken på ett naturligt sätt då uppsökarna ofta är tillsammans med unga vid nätverksträffarna.

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: Vi aktörer ser det här [x] uppsökande arbetet som något oerhört värdefullt, [...] det sätt på vilket de ringer och säger hej, det här är [x], jag hörde att du har det så här, skulle du vilja komma på kaffe, och det sätt på vilket det är på något sätt så jordnära och har en betydelse för den ungas liv. Jag tycker att resurserna borde ökas mycket. Det är just på det här sättet som vi försöker undvika utslagning.

Enligt dem som deltagit i undersökningen anser man att uppsökande arbete är en verklig del av kommunens servicehelhet för stärkning av ungas sociala identitet. I samarbetsnätverken råder samtidigt en bristfällig förståelse för att uppsökande ungdomsarbete är en serviceform som förutsätter nätverkssamarbete på ett tydligare sätt än grundläggande ungdomsarbete. Uppsökande ungdomsarbete är arbete som nog innebär individuellt arbete med en ung person, men mångprofessionellt samarbete är lika viktigt för att lösa den ungas individuella situationer. Utvecklingen av det senare har tydligt fått mindre uppmärksamhet i utvecklingen av klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete. Utveckling av klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete som serviceförhållande behandlas i det andra kapitlet i det tredje avsnittet till denna undersökning.

Enligt denna undersökning är den faktor som främst främjar mångprofessionellt nätverkssamarbete, och samtidigt förhindrar det, de olika nätverksaktörernas förmåga att inbegripa det ungdomsorienterade tankesättet som beskriver uppsökande ungdomsarbete till en del av den egna sektorns verksamhet och handlingskultur. Detta framkommer i följande citat:

Andra myndigheter kan ha föreställningar om att det börjar ske saker så fort den unga har styrts till oss. Visst kan man hjälpa unga snabbt och även effektivt OM den unga är redo att ta emot hjälp. Man måste observera att arbetet är frivilligt till karaktären, för att inte göra även denna sak till ett tvång för den unga. Dessutom kan det ibland ta tid att få den unga att lyssna och ta till sig saker. Man måste ge utrymme för att saker och ting ska framskrida. Jag frågar alltid den part som skickat den unga till oss om deras mål beträffande den unga och berättar samtidigt att jag i vilket fall som helst går vidare åt det håll som den unga önskar. Annars går ju inte hjälpen fram, det kan jag säga av erfarenhet.

Så naturligtvis, när undervisningsministeriet började finansiera det, så fick det en helt positiv status. Man blev känd som aktör i viss mån. [...] Men det som vi fått göra ganska mycket i förhållande till andra aktörer är att de ställer väldigt mycket krav på vad vi borde vara, hur strukturerade vi borde vara och på vilket sätt. Vi har samarbetsparter från skolorna som har föreslagit att vi borde ha en sådan struktur att vi träffar den unga 10 gånger, och att något måste hända under den tiden. Då känns det lite som, hallå, nu ska vi ta det lugnt. Det är inte vår arbetsform. Karaktären av uppsökande arbete är ju sådan att den grundar sig på den ungas frivillighet, i andra där man ger sanktioner och arbetar genom avtal så är det väldigt svårt att se vad det är frågan om. Trots att vi redan varit kända bland olika aktörer så tycker jag att vi måste förklara, senast förra våren förde jag diskussioner om vad det innebär på riktigt.

Det faktum att det mångprofessionella samarbetet som en del av uppsökande ungdomsarbete i vissa fall upplevs vara främmande sett ur synvinkeln för en annan branschs verksamhetskultur framkommer i materialet i form av att man i regel uppfattar att man ”äger” sin egen bransch:

För oss blev skolan och skolkuratorn nästan genast ett problem. De upplevde att uppsökaren tränger sig in på deras område för att arbeta, vilket ledde till att uppsökaren inte blev insläppt till en enda elevhandledningsgrupp och att skolan i praktiken stängde sina dörrar för uppsökande arbete. Ett annat stort problem var socialsektorn. Det är nästan omöjligt att få tag på dem. Arbetsparet försökte

få hjälp till en ung person i två veckors tid, och till det behövdes socialen. Men när vi inte fick tag på någon blev den unga upprörd och flyttade bort från orten. Resebidrag kunde den unga nog få snabbt.

En orsak till situationen kan vara den sektorindelade servicesystemstraditionen, som fortfarande ser ut att strukturera kommunens verksamhet i ganska stor utsträckning. Det mångprofessionella samarbete som tidigare styrte kommunens sektorer inom det egna yrkesområdet kunde med fördel utvidgas med hjälp av nätverk för vägledning av och tjänster för unga, så att det även skulle täcka det mångprofessionella samarbetet mellan sektorerna. Utifrån iakttagelserna i denna aktionsforskning är denna förhållandevis strikta sektorindelning dock ett vanligare handlings sätt i dagens kommuner än samarbete mellan olika förvaltningsområden:

I Finland är samarbetsnätverk, oberoende av hurdana de är, ganska nytt bland dem som arbetar med människor. Själv upplever jag ofta att man bevakar sitt eget yrkesområde som en hök så att ingen a) lyckas stjäla ens idéer b) ifrågasätter ens kompetens c) kräver att man ska tänka på ett nytt sätt som potentiellt ifrågasätter ens syn på ens eget arbete och ens egna handlingar. Finland är konsulternas utlovade land: man vill vara en spetsexpert inom sitt område på ett sätt som inte ger utrymme för en gemensam syn eller gemensamma handlings sätt.

Enligt undersökningsmaterialet står uppsökande ungdomsarbete som ny stödtjänst inom kommunen ofta ställt mot den sektorindelade servicesystemstraditionen som beskrivs ovan. Situationerna upprepas oberoende av den utveckling som gör att systemet för vägledning av och tjänster för unga allt tydligare kan anses fortsätta ungdomsarbetets starka roll i kommunens mångprofessionella servicekedjor.

Servicekedjornas verksamhet har grundat sig på lagen om ungdomsnämnder (1972). Enligt lagen om ungdomsnämnder har servicekedjorna innehållit olika tväradministrativa arbetsgrupper och nätverk inom kommunerna (Kommunförbundet 2013). Genom den nya ungdomslagen (2010) har uppsökande ungdomsarbete fått en något påtvingad roll där den borde få ny fart på en servicesystemtradition som redan tidigare konstaterats fungera, men som inte upprätthållits aktivt. Denna situation beskrivs i följande citat:

Jag har jobbat med det här i ett och ett halvt år och sett den medmänsklighet som riktas till uppsökarna. Uppsökaren har inga verktyg som han eller hon kunde använda direkt på unga och därför är det nödvändigt att driva mångprofessionellt samarbete tillsammans med andra aktörer.

Det är frågan om en kommunal verksamhetskultur som både försvårar arbetet inom nätverket för vägledning av och tjänster för unga och verkställandet av uppsökande ungdomsarbete i kommunen. Inom *Palmuke*-projektet har man presenterat liknande slutsatser om problem med kommunens sektorindelade och expertcentrerade servicesystem beträffande servicenätverket inom barnskyddet (se Arnkil & Eriksson & Arnkil 2000).

Under aktionsforskningen presenterade en uppsökande ungdomsarbetare en framtidsutopi beträffande ett intensivt och fungerande samarbete mellan olika sektorer. Enligt utopin skulle det ungdomsorienterade tänkandet ha utvecklats så långt inom olika

branscher att uppsökande ungdomsarbete som en separat stödtjänst inte längre skulle vara nödvändig inom kommunerna:

I en idealvärld skulle vi inte behöva uppsökande ungdomsarbete, utan det skulle vara så att när en ung person styrs till en tjänst så finns där någon som har tid att lyssna till hela historien och styra den unga vidare på basis av den. Tills vidare finns vi, men förhoppningsvis kommer tankevärlden inte att vara lika splittrad i framtiden, då skulle vi inte behövas.

2 UPPLEVERSER AV NÄTVERKSSAMARBETE

2.1 Uppsökande ungdomsarbete som en del av nätverksgruppen för vägledning av och tjänster för unga

Ett viktigt arbetsverktyg för kommunernas mångprofessionella samarbete är ett nätverk för vägledning av och tjänster för unga i enlighet med ungdomslagen.

Nätverket för vägledning av och tjänster för unga borde omfatta de med tanke på unga viktigaste aktörerna. Till nätverket skulle man utnämna representanter för undervisningssektorn, social- och hälsovårdssektorn och ungdomssektorn. Representanter för arbets- och polisförvaltningen skulle delta i nätverkets arbete som representanter för den statliga lokalförvaltningen. Även representanter för försvarsförvaltningen och andra myndigheter, såsom räddningsväsendet och bostadsrådgivningen kunde ingå i nätverket. Även anställda från kyrkan kunde ingå i nätverket vid behov. Om det ordnas verkstadsverksamhet för unga och uppsökande ungdomsarbete i kommunen borde också representanter för dessa områden ingå i nätverket. Även samarbete med lokala anordnare av utbildning efter grundskolan skulle vara viktigt. (Regeringens proposition till riksdagen 2010, 14)

Enligt Kommunförbundet har ett nätverk för vägledning av och service för unga grundats i redan över 90 procent av kommunerna (Kommunförbundet 2013). I den nuvarande ungdomslagen uppmuntras kommunens olika sektorer till att inta ett ungdomsorienterat tankesätt genom att man utformat en förordning om mångprofessionellt samarbete med nätverk för vägledning av och tjänster för unga som verksamhetsform. I lagen stadgas att en av nätverkets viktiga uppgifter är att ”främja samordningen av och effektiviteten i tjänster som riktar sig till unga i syfte att dessa ska vara tillräckliga, kvalitativt högtstående och lätt tillgängliga.” Nätverket borde utifrån de uppgifter som det sammanställt kartlägga servicen inom olika sektorer i sitt verksamhetsområde och identifiera deras skuggområden. I anknytning till detta kunde nätverket även bedöma behovet av arbetsverkstadstjänster och uppsökande ungdomsarbete på lokal nivå. Dessutom kunde nätverket planera hur dessa tjänster ska verkställas inom kommunen. (Regeringens proposition till riksdagen 2010, 15.)

Nätverkssamarbete ser ut att vara till fördel för hela servicehelheten för socialt stöd i kommunen eftersom insamling av överlappande information skulle minska. Det första steget skulle vara att skapa en gemensam strävan för och uppfattning om hur myndigheter

inom olika områden kunde utnyttja kommunens gemensamma nätverksmöten så att de skulle främja sektorövergripande samarbete och på så sätt även stöda arbetet inom den egna sektorn eller enheten. I denna undersökning visade det sig att samarbete mellan uppsökande ungdomsarbete och kommunens nätverk för vägledning av och tjänster för unga inte drivs i någon större utsträckning.

Då [jag började jobba på orten], började jag kartlägga de tjänster som kommunen erbjuder unga samt deras brister, och upptäckte en tydlig brist i samarbetet mellan olika aktörer. Man hade bildat ett lagstadgat mångprofessionellt samarbetsnätverk, men dess verksamhet begränsades främst till att man berättade för varandra vad man höll på med två gånger per år. [...] [Dessa] undergrupper till en större konklav koncentrerar sig på att öka fritidsverksamhet i stället för att minska illamående hos barn och unga genom att förbättra servicen. Det fanns med andra ord ingen konkret samlingsgrupp eller -verksamhet.

Ett av budskapen i undersökningsmaterialet, som berättar om hur nätverket för vägledning av och tjänster för unga fungerar, är att man i vissa kommuner inte kan utnyttja nätverkets möjligheter som verksamhetsform, trots att man grundat ett sådant. I situationen verkar det vara frågan om att de aktörer som driver mångprofessionellt samarbete inom kommunens nätverksgrupp för vägledning av och tjänster för unga inte är ”medvetna om sig själva” som hela kommunens samarbetsnätverk. För att främja denna gruppens funktion i kommunen förutsätts att gruppens aktörer gestaltar sin egen grupp som nätverk i större utsträckning än för närvarande. Varför sammanträder gruppen med en viss sammansättning? Vad är syftet med att nätverket sammanträder? Vad grundar sig dess verksamhet på? Den nuvarande situationen beskrivs enligt undersökningsmaterialet i viss mån av ett slags handlingssätt som grundar sig på att man bara ser till att man uppfyller krav som stadgas i lagen.

En nätverksgrupp för vägledning av och tjänster för unga som bildats i kommunen i enlighet med ungdomslagen är en nödvändig samlingsform för uppsökande ungdomsarbete. Enligt undersökningsmaterialet saknar aktörer inom uppsökande ungdomsarbete en tydligare bild av till vilken nätverksgrupp inom kommunen de kan förmedla information om sin egen klientgrupps behov. På så sätt gynnar utveckling av arbetssätt inom nätverksgruppen i kommunen även det uppsökande ungdomsarbetet.

En av iakttagelserna i denna undersökning är att man borde fästa uppmärksamhet vid utveckling av verksamheten inom nätverksgruppen för vägledning och tjänster och dess arbetsformer på samma sätt som vid utvecklingen av kommunens andra serviceformer. Timo Mulari och Anu Gretschel, som båda undersökt utveckling av samlingsnätverk, har kommit fram till samma uppfattning i sitt verk *Ryhmistä verkostoksi ja verkoston toiminta laadukkaaksi* (2013, sv. Från grupper till nätverk och högklassig nätverksverksamhet). I sin undersökning föreslår de *kvalitetstrappan* som ett arbetsverktyg för utveckling av mångprofessionella samlingsnätverk. Det är frågan om hur kvalitetens olika delområden blir beaktade i kommunerna, till exempel vilken aktör eller vilka aktörer som bör ta initiativet till beslut beträffande unga och hur information förmedlas mellan olika aktörer och beslutsfattare (Mulari & Gretschel 2013).

2.2 Uppsökande ungdomsarbete som en del av nätverkssamarbete

Jag började göra en kartläggning av hur vi skulle kunna få ihop en nätverksarbetsgrupp som skulle sammanträda regelbundet för att dela aktuella klientärenden mellan olika aktörer. Tanken var att behandla alla enskilda klienters ärenden (naturligtvis med klienternas samtycke), för att skapa en gemensam medvetenhet om vilka åtgärder som pågår bland de olika aktörerna, för att kunna undvika överlappningar och uppnå en synergieffekt genom att fundera på hurdan hjälp och hurdana åtgärder som det lönar sig att erbjuda klienten i olika skeden.

I regeringens proposition till riksdagen konstateras att uppsökande ungdomsarbete hjälper olika sektorer att sänka tröskeln att erbjuda tjänster till unga som är i behov av stöd (Regeringens proposition till riksdagen 2010, 11). Med tanke på mångprofessionellt samarbete innebär detta å ena sidan att olika myndigheter kan be uppsökande ungdomsarbete om hjälp för att nå unga som är i behov av stöd, och å andra sidan att ifall det uppsökande ungdomsarbetet lyckas nå den unga, borde man tillsammans med den unga söka lokala tjänster för den unga och hjälpa honom eller henne att söka sig till dem.

I den mångprofessionella gruppen som byggts upp kring uppsökande ungdomsarbete drivs mycket samarbete sinsemellan. Det mångprofessionella samarbetet som främjar uppsökande ungdomsarbete i olika kommuner skiljer sig enligt undersökningsmaterialet mycket från varandra. De ställningstaganden enligt vilka det mångprofessionella nätverkssamarbetet fungerar bra i dagens läge utgör en minoritet i materialet:

Det mångprofessionella nätverket har tagit väl emot oss som ett verktyg.

Efter att ha jobbat med uppsökande ungdomsarbete i snart ett år kan jag säga att samarbetet med olika parter fungerar förhållandevis bra. Man får i regel tag på olika aktörer samma dag som man försökt nå dem.

TE-byråns yrkesvalspsykolog höll ständigt kontakt både med mig och den unga och tillsammans kunde vi gå vidare med saker. Samarbetet var fantastiskt.

Majoriteten av ställningstagandena anser att samarbetet kunde utvecklas. Det mest typiska för beskrivningarna av praxis inom det mångprofessionella nätverkssamarbetet är situationer där det är oklart till vilken sektor den unga ska räknas som klient under handledningsprocessen inom uppsökande ungdomsarbete:

Det som är motstridigt här, tack vare lagändringen, är att vi har en hel hög med samarbetsparter som inte förstår vad vi håller på med. De förstår inte att om socialen styr någon till oss så övergår också ansvaret till oss. Till exempel den här 23-åringen, då de flyttar honom och säger att kan ni göra nåt, så övergår inte ansvaret för den klientens utkomstsystem till oss.

Vi [uppsökande ungdomsarbete] har inte rätt att utöva offentlig makt. Ansvaret bibehålls alltid... Och när man jämför med ungdomspolikliniken... De vet att de fortsätter att ha ansvaret för klien-

ten, det är deras klient som vi hjälper. Det här måste vi förklara ingående för socialen – till vissa vid socialen – och en del skolor. En del skolor har lite samma inställning... Så länge eleven är deras elev så bär de huvudansvaret, punkt. Det finns inget annat. Eftersom vi inte är en myndighet som kan ta en klient från t.ex. socialen eller... T.ex. klienter vid ungdomspolikliniken, vi är ju inte de som kan göra drogtest. Tack och lov förstår de det sällsynt bra, ungdomspolikliniken, att vårdansvaret inte övergår till oss.

I följande åsikter framkommer ett arbetsskede som är typiskt för uppsökande ungdomsarbete, som ofta följer efter en ovan beskriven situation och som berättar om situationen inom det mångprofessionella samarbetet:

Ibland känns det också som om man förväntar sig att vi ska göra underverk. Man har så att säga provat på allt med den unga utan resultat, vad är lösningen? Nå, uppsökarna förstås! Om det inte finns behövliga/tillräckliga tjänster/strukturer i området så är det ganska svårt att få den unga att gå vidare. Då måste man stå ut med att både den unga och jag själv blir frustrerade.

I dessa situationer verkar det som om uppsökande ungdomsarbete i kommunen alltför ofta lämnas ensam för att lösa problemet – med ganska få metoder. Ett problem ur det mångprofessionella samarbetets perspektiv är också att man ger uppsökande ungdomsarbete en uppgift och att dess framgång i själva verket inte beror på det uppsökande ungdomsarbetets handledningsprocess. Även om uppsökande ungdomsarbete skulle ha lyckats med sin handledningsprocess beträffande en ung person som är i behov av hjälp, kan situationen inom det lokala serviceutbudet göra att man går tillbaka till utgångsläget:

Den unga har inte mycket nytta av jämlika möten eller samarbete som baserar sig på dialoger om jag inte har tjänster dit jag kan styra den unga och som skulle ta emot och möta honom/henne, genom att följa dialogprincipen.

Även om främjande av ungas arbetslivsberedskap inte går till spillo sett ur ett långsiktigt perspektiv kan arbetsverkstädernas verksamhet i nuvarande ekonomiska situation vara problematisk om man inte lyckas hitta en studie- eller arbetsplats efter verkstadsperioden. Sett ur det uppsökande ungdomsarbetets perspektiv beskriver även denna situation den nationella ojämlikheten beträffande de ungas uppväxt- och levnadsförhållanden i ett vidare perspektiv:

I vår egen kommun finns det också dåligt med tjänster för klienterna inom uppsökande ungdomsarbete. Ingen yrkesutbildning, ingen vuxenutbildning eller kurser, ingen ungdomsverkstad, TE-byrån finns på en annan ort, det finns få hobbymöjligheter eller överlag få fritidsplatser dit man kan styra de unga...

I mitt eget arbete har jag upptäckt att det största etiska problemet är att de unga befinner sig i en ojämlig ställning i Finland, en sak som vi ungdomsarbetare inte kan göra något åt, men som vi skulle vilja kunna påverka. Detta framkommer på många sätt. Ungdomarna i Södra Finland får njuta av den förmånen att de sannolikt har kortare väg till servicen än de som bor i glesbebyggda

områden. För unga som bor i glesbygderna är det lättare att stanna hemma än att söka sig till servicen. Jag tycker att unga borde få stå i en jämlik ställning och kunna få tillgång till service lika lätt. För att vi skulle kunna uppnå detta krävs att många saker i samhället förändras. Samma sak gäller också ungas möjlighet att få till exempel en arbetspraktikplats. Hos oss lockar kommunens arbetsverkstad och en stor del av de unga tar sig dit. Däremot finns det alltid en liten del som inte vill börja i arbetsverkstaden eller så passar verkstaden inte in i den ungas livssituation. Då finns det ganska få alternativ. Det finns få företagare och få av dem tar emot praktikanter. På landsbygden finns det lite unga, men också få platser där man kan placera dem. Så även med tanke på detta så kan unga befinna sig i en ojämlig situation.

2.3 Språket i nätverkssamarbetet

Då man ser på mångprofessionellt nätverkssamarbete ur det uppsökande ungdomsarbets perspektiv fäster man även uppmärksamhet vid den diskursiva nivån, det vill säga den språkliga verklighetens nivå. Den vanligaste arbetsformen inom det mångprofessionella nätverkssamarbetet är diskussioner mellan olika aktörer, vilket man även funderar på i undersökningsmaterialet genom många olika sociala situationer.

Observationen är att då den uppsökande ungdomsarbetaren representerar den unga – på sätt och vis leder den unga till de vuxnas bord – i olika kontexter inom nätverkssamarbete, möter han eller hon ett visst trovärdighetsproblem som framkommer på ett diskursivt sätt. Sådana upplevelser utreds i följande exempel:

Som tur är har vår professionalism på något sätt blivit tydligare och man behöver inte röka eller svära för att vara trovärdig.

Det här är ett krävande expertarbete... och jag är inte själv rädd för att föra fram mina egna bedömningar vid socialbyrån, psykologiska polikliniken, TE-byrån... och jag märker att jag blir hörd.

Inom uppsökande ungdomsarbete kräver förhållandet till vuxenåldern professionell reflektion på många plan. I ungdomsundersökningar och undersökningar om ungdomsarbete har man fäst uppmärksamhet vid ungdomsarbetarens roll i förhållande till vad det innebär att vara och handla som en vuxen. Vuxenhetens betydelse inom ungdomsarbete har undersökts så att grunden för granskningarna har bestått av ungdomsarbetarnas uppfattningar om i hurudan vuxen roll ungdomsarbetaren borde verka i sitt arbete sett ur den ungas perspektiv (se t.ex. Cederlöf 2004).

I denna undersökning ledde analysen av upplevelser av nätverkssamarbete inom uppsökande ungdomsarbete till en iakttagelse enligt vilken den som utför uppsökande ungdomsarbete är tvungen att möta både ungas och vuxnas uppfattningar om vad vuxenhet, dvs. en vuxen persons roll, är. Undersökningsmaterialet omfattar många tankar om detta tudelade dilemma. Mitt i detta dilemma reflekterar den som utför uppsökande ungdomsarbete å ena sidan över hurudan vuxen roll han eller hon bör ha i sitt arbete sett ur den ungas perspektiv. Å andra sidan reflekterar han eller hon över den vuxna myndighetsroll som förväntas av honom eller henne i arbetet inom myndighetsnätverket.

Då den uppsökande ungdomsledaren försöker få kontakt med den unga tvingas även

ungdomsledaren se på sin vuxenhet genom ett förstoringsglas. För att de unga ska kunna sätta sig in i en vuxenhetsbild, och för att man ska lyckas vara tillräckligt trovärdig inom ungdomsarbetet, ställs det två krav på ungdomsarbetarens professionalism. Å ena sidan kräver det att man klär av sig sina vuxna egenskaper, att man är informell, inofficiell, mera spontan och avslappnad och att man har en förmåga att ta tag i nuet. Å andra sidan mäts ungdomsarbetarens professionalitet genom hans eller hennes förmåga att vara vuxen i den bemärkelse att ungdomsarbetaren på ett sätt eller annat kan sätta gränser i en situation som saknar gränser. En sådan vuxenbild innebär trygghet för den unga. I detta sammanhang är den uppsökande ungdomsledarens uppgift att också stöda den unga mot en sådan vuxenhet.

Då den uppsökande ungdomsarbetaren driver samarbete med andra myndigheter i ärenden som berör den unga, stöter han eller hon på olika kulturella uppfattningar av vad vuxenhet innebär. Eftersom den uppsökande ungdomsarbetaren representerar den unga, inte en fullvärdig vuxen, verkar ungdomsledarens arbetsroll försvaga den professionella trovärdigheten i hans eller hennes myndighetsroll.

Som praktiskt exempel kunde jag nämna ett fall [...], där [myndigheter som närvarade vid ett möte, flera än en myndighet] och den ungas föräldrar alla var av den åsikten att [den unga] inte hade ansträngt sig för att göra något alls i praktiken då [den unga] varit tillsammans med mig för att fråga efter en arbetspraktikplats. Jag hade i min tur berömt [den unga] till skyarna föregående dag då han hade vågat komma med mig och försökt. I denna situation ställdes såväl mina professionella handlingar som [den ungas] egen process och framskridande i en konfliktsituation.

[...] eftersom jag representerar min klient, dvs. den unga, står jag på samma sida som ”problemet”. Man bör med andra ord behandla mig och mina åsikter som något lägre ner i hierarkin.

Den olika språkanvändningen mellan olika aktörer kan ur undersökningsmaterialet lyftas fram som en stötesten för nätverkssamarbetet. De ord, termer och själva talet som används om den unga som är i behov av stöd varierar mycket mellan olika aktörer inom service som stärker den sociala identiteten och på den diskursnivå som förenar servicehelheten. En diskussion som berör mål för uppsökande ungdomsarbete och som beskriver yrkesområdets konkreta innehåll och tillämpade metoder genom begrepp i en vuxen diskurs är å ena sidan för abstrakt. Å andra sidan räcker inte användningen av en ungdomsdiskurs till för att övertyga användare av vuxendiskursen och ge en bild av uppsökande ungdomsarbete som en trovärdig samarbetspartner, vilket framkommer i följande exempel:

I ungdomsarbetet har man förstås ibland beaktat kommunikationen inom olika verksamhetsmiljöer dåligt (detta kan ge en bild av ett oprofessionellt arbetsgrepp eftersom man på en viss nivå måste tala samma språk i olika miljöer)

3 PERSPEKTIV FÖR UTVECKLING AV NÄTVERKSSAMARBETE SOM STÖDER UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE

Utifrån iakttagelser i denna undersökning kan man konstatera att sektorövergripande klientarbete vid ett nätverksmöte kan vara av särskild betydelse för att främja situationen för den unga person som är i behov av hjälp. Genom arbete i en nätverksgrupp kan man uppnå en heltäckande kartläggning av den situation som den unga i det uppsökande ungdomsarbetets klientprocess befinner sig i snabbare än i sådana fall där aktören skulle arbeta ensam. Detta åskådliggörs genom situationen som beskrivs i följande exempel.

Ibland är de ungas situationer så kaotiska och har pågått redan länge och/eller på många orter, och det skulle vara bra att hitta en metod med hjälp av vilken man kan utreda den ungas hela historia [såsom] omhändertaganden, placeringar, uppföljning, alla skolor som han/hon påbörjat, stödåtgärder som genomförts i skolorna osv.

Enligt undersökningsmaterialet borde man utnyttja nätverksmöten på alla möjliga sätt som arbetsmetod inom förebyggande uppsökande ungdomsarbete. Genom nätverksarbete kan man på ett effektivt sätt ta upp oron över den ungas situation till diskussion genom att dela olika aktörers uppfattningar om klienten. Arbete vid nätverksmöten anses också vara en mycket viktig arbetsform bland dem som arbetar med uppsökande ungdomsarbete. Ett viktigt utvecklingsbehov i detta sammanhang gäller enligt undersökningsmaterialet ledningspraxis vid nätverksarbetsmötena och även de arbetssätt genom vilka man upprätthåller den ungas delaktighet.

Vid mötena saknas ofta en stark ledare som håller i trådarna och hindrar diskussionen från att slinka in på sidospår.

Nätverksmötena är ofta mycket dåligt planerade och mellan klienten och hans/hennes nätverk saknas en verklig dialog. [...] Tyvärr har jag ofta märkt att jag sitter tyst vid mötena, där deltagarna förutom av den unga även består av hans/hennes föräldrar och en fjärde part (lärare, socialarbetare osv.), och tänker varför man inte låter den unga själv tala, utan i stället ger man honom/henne råd, anvisningar eller till och med skällor inför alla närvarande. Den unga får skällor när han/hon svarar ”jag vet int” på en fråga och hans/hennes förslag inte tas på allvar.

För att etablera nätverksmöten som arbetssätt måste man också reservera tid för dem utanför arbetstagarens arbetsbild, vilket i sin tur förutsätter att övriga arbetsinsatser minskas eller att arbetet organiserat på nytt. För att man ska kunna reservera tid för nätverksmöten och koordinera dem krävs även att man ingår sektorövergripande avtal på ledningsnivå.

Lagen om grundandet av ett nätverk för vägledning av och service för unga i kommunen möjliggör ett perspektiv enligt vilket det uppsökande ungdomsarbetets roll som expert för ungas levnadsförhållanden kunde vara en viktig utgångspunkt för utvecklingen

av yrkesområdet. Skulle uppsökande ungdomsarbete då ha en mera synlig roll i utvecklingen av kommunens servicesystem och stadspolitiken? Sett ur detta perspektiv lyfter uppsökande ungdomsarbete modeller för regionalt och lokalt samarbete som mål för utvecklingen av nätverkens verksamhet vid sidan av de kommunala aktörerna. Åt vilket håll borde uppsökande ungdomsarbete se utöver sina samarbetsparter i kommunen?

Som serviceform som ingår i den kommunala planeringen hindrar inte utvecklingen att man skulle knyta ett bredare samarbete, till exempel med den tredje sektorn, företag och stiftelser. I ljuset av materialet till denna undersökning verkar det som om det är ändamålsenligt för uppsökande ungdomsarbete i stora städer att driva samarbete med företag när det är frågan om att unga ska bli sysselsatta. I landsbygdskommuner är samarbete med föreningar sannolikt en mera lyckad lösning. Aktionsforskningen ger tecken på att det finns ett behov av att utveckla uppsökande ungdomsarbete i anknytning till ungdomsgarantin inom den närmaste framtiden. Målen för dessa utvecklingsbehov kan utöver unga som omfattas av det nuvarande systemet även bestå av långtidsarbetslösa unga. Redan i det här skedet är det klart att den kommunala sektorn inte kan sysselsätta alla unga som omfattas av ungdomsgarantin. Dessa iakttagelser är exempel på frågor som man inom den närmaste framtiden antagligen kommer att stöta på inom uppsökande ungdomsarbete. I kommunerna kan man räkna med detta i sitt arbete redan nu.

Nya perspektiv på hur man kan utveckla uppsökande ungdomsarbete öppnas beroende på hur man går in för att utveckla yrkesområdet som serviceform inom det mångprofessionella nätverkssamarbetet. Det hänger på kommunens egen nätverksgrupp för vägledning och service att fatta beslut om huruvida man vill se uppsökande ungdomsarbete som en stark aktör i ett landskapsmässigt eller kommunalt perspektiv eller som en starkt sektorbunden stödtjänst som främst fungerar som samarbetsätt beroende på arbetarnas personliga arbetskontakter. Enligt undersökningsmaterialet är det senaste alternativet det som numera är rådande:

Det är konstigt hur mycket överlappning man hittar, och att någon helt enkelt utbrister ”jaha, jag visste inte att [den unga] också är din klient”.

Med tanke på funktionsförmågan är denna samtidigt den svagaste och lättast sårbara handlingsmodellen på grund av det faktum att arbetarna byts ut förhållandevis ofta inom yrkesområdet.

III Synliga arbetssätt och effekter

1 ANTALET SERVICESTYRNINGAR

Välfärdstjänsternas resultatutvärdering har blivit en bestående del av att fastställa de kommunala tjänsternas målinriktning, där man ständigt måste följa upp målen och verktygen och förändrade betydelser för utvärderingen. Detta konstateras i en publikation (Niiranen & Stenvall & Lumijärvi 2005) som sammanställts gemensamt mellan delprojekt inom forsknings- och utvecklingsprogrammet kring resultatutvärdering i kommunerna och samkommunerna, KARTUKE. I resultatutvärderingen av välfärdstjänster ingår diskussionen om kommunala tjänster och utvecklingsprojekt som en viktig del. Undervisnings- och kulturministeriet insamlar statistiskt material från verksamhet inom uppsökande ungdomsarbete i hela landet varje verksamhetsår genom PAREnt-enkäten. Nedan behandlas information som kan insamlas om effekterna av uppsökande ungdomsarbete utifrån de observationer och diskussioner som insamlades genom denna aktionsforskning.

Enligt rapporten för uppsökande arbetsparsverksamhet 2/2008 har uppsökande ungdomsarbete visat sig vara en effektiv arbetsform när det gäller stärkning av de ungas sociala identitet, och man har konstaterat att uppsökande ungdomsarbete har hjälpt unga att få tjänster som de behöver.

Det är helt bra, de är också bra mätare på hur många klienter vi har haft och i vilken ålder de är.

Under år 2008 nådde man totalt 1999 unga. Av dessa var 11 procent personer med invandrarbakgrund. Av alla de unga personer som man lyckats nå styrdes 73 procent till sådan service inom den offentliga sektorn som den unga var i behov av (Walldén 2009). Statistik som insamlats under en lång tid, där uppföljningsinformationen koncentrerar sig på att mäta antalet unga, kontakter och servicestyrningar, är av stor vikt. Enligt utredningar styrdes 75 procent av de unga till service som de var i behov av år 2012. Inom uppsökande ungdomsarbete fortsatte 20 procent och 5 procent vägrade ta emot det stöd som de erbjöds (undervisnings- och kulturministeriets meddelande 2013; Häggman 2013).

Det verkar som att PAREnt-enkäten i sin nuvarande form når antalet unga som blivit kontaktade inom uppsökande ungdomsarbete. De som utför uppsökande ungdomsarbete anser dock att denna resultatutvärdering i sin nuvarande form inte berättar om den arbetsmängd, till exempel hur länge en kontakt pågår, hur mycket tid som använts i verkligheten för det fall som anges i siffror i statistiken. Genom enkäten når man inte heller själva arbetets innehåll, arbetets expert- och servicedimension, som är en förutsättning för att den numeriska informationen om den unga överhuvudtaget kan statistikföras.

Det som man också kan märka är att när någon till exempel från just undervisnings- och kulturministeriet kommer, så är man stolt över att ha så mycket siffror, att man kan visa att vi har så och så mycket klienter och så här mycket har de ökat. Och när man själv vet att mängden inte säger så värst mycket om arbetets kvalitet på riktigt.

I dem [siffrorna] framkommer inte vad vi gör. Alltså det ser ju fint ut att vi har fått den unga till en arbetsplats eller skola. Men är det kanske lite viktigare att den unga inte fryser ihjäl i sin lägenhet, att han/hon får elen påslagen. Den aspekten syns ju ingenstans. [...] Det kan stå en ung person med en siffra, men det kan hända att man jobbat jättemycket med honom/henne, pressat på allt vad man orkar. Sedan är resultatet det att den unga får elektriciteten påslagen. Och då kan det hända att du jobbat otroligt för en så liten sak. Det är en sak.

Problemet har två plan. Det framkommer när man ser på uppgiften om ”(x) antal unga har styrts till tjänsten” som ett arbete som definieras utifrån behoven hos klienten inom uppsökande ungdomsarbete, hur uppsökande ungdomsarbete definieras med tanke på den tid som man använt. Följande diskussioner belyser frågan:

Diskussionspart 2: Med vissa kan det vara frågan om att göra en arbetsansökan tillsammans och ”that’s it”. Många sådana ingår i siffrorna, sådana som jag inte i verkligheten arbetat mycket med, men de måste ändå tas med i statistiken.

Diskussionspart 1: Ja och det kan hända att en ung person är en sån som du ringt åt och att det varit den enda kontakten, och så blir det en siffra i statistiken. Och en annan siffra kan vara en person som du har jobbat med i tre år.

Diskussionspart 2: En helt otrolig mängd arbete, alltså om man räknar arbetstimmar, så det är inte heller så bra.

Diskussionspart 3: Så det är lite problematiskt att man betonar siffror.

Diskussionspart 1: Du jobbar otroligt mycket med en ung person och så blir det en siffra. Det känns som...[...] att det här berättar ju verkligen exakt hur mycket du jobbar.

Intervjuare: Alltså ni har inte... förstår jag nu er rätt – ni har inte något sånt rapporteringssätt, att ni har ett klientförhållande, men man säger inget om hur många timmar man lagt ner på det?

Diskussionspart 3: Nej. Där finns endast de parter till vilka man styrt unga, alltså samarbetsparter...

Som ett mål för utvecklingen som framkommer på det här sättet kan man se de sätt på vilka man rapporterar och för anteckningar inom uppsökande ungdomsarbete. En utmaning skulle vara hur den osynliga arbetsmängd som berör varje kontakt skulle kunna göras synlig på ett mera strukturerat sätt. I följande kapitel behandlas dessa delar av arbetet som förblir osynliga i den nuvarande praxis som tillämpas för att statistikföra uppsökande ungdomsarbete.

2 DET UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETETS KVALITET

2.1 Osynliga delområden i arbetet

Det finns sånt som skapar rytm i veckan, och så på förmiddagen, ofta på morgonen, börjar alltid morgnarna på ett visst sätt om man inte har ett vanligt möte direkt. Så jag kommer dit, öppnar datorn, kollar min Facebook och min e-post, telefonsamtal som kommit, om jag fått sms från unga och sånt. Sedan är det rapportering, alltså att jag använder PARent och matar in uppgifter om de unga och också gör uppföljning av min egen arbetstid, och så för jag också egen statistik över hur många möten med klienter jag har. Jag försöker också föra statistik i en egen excel-tabell. I det nya PARent är det möjligt att föra egen statistik också, men jag har från första början haft en egen excel-tabell med uppgifter om hur mycket nätverksmöten, klientmöten eller hur många samarbetsmöten, hur många presentationer om uppsökande ungdomsarbete, skolsamarbetsfall... Jag har försökt föra lite anteckningar även om siffror verkligen inte berättar om det här arbetet, men...

Ovan framkommer hur antalet servicekontakter och handledningsfall betonas i resultatutvärderingen av uppsökande ungdomsarbete. På det här sättet motsvarar inte statistiken om uppsökande ungdomsarbete innehållet för verksamheten. Enligt ungdomslagen (693/2010/7b§) är syftet med uppsökande ungdomsarbete att nå unga som är i behov av stöd och att hjälpa dem att anlita sådana tjänster och övrigt stöd som främjar deras tillväxt och självständighetsprocess och som bidrar till deras möjligheter till utbildning och till inträde på arbetsmarknaden. Arbetet grundar sig i första hand på information som den unga själv har gett och på den ungas bedömning av sitt behov av stöd. Diskussionen tillsammans med personer som utför uppsökande ungdomsarbete visar att resultatutvärderingen i detta sammanhang inte når den nivå av arbetet där det uppsökande ungdomsarbetet sker som ett relations- och interaktionsarbete tillsammans med den unga.

Diskussionspart 1: Ja, PARent. Där frågar man ju vilka åtgärder den unga har styrts till. Dessutom finns där allt möjligt, Arbetskraftsbyrån och rehabilitering och mentalvårdssystem och socialen och allt möjligt. [...] Och så kan det ofta bli så att du inte kryssar för något av dem. Enda krysset sätter man på punkten övrigt. Va? Sedan skriver man att man fört diskussioner om livet, mål och råd för livet. Och det är enda krysset som man kan sätta dit, men det kan hända att man hållit på med det i många timmar.

Diskussionspart 2: Och det är den största, den punkt som kräver allra mest tid.

Diskussionspart 1: Ja, det är det man sätter ner tid på. Och egentligen kan det hända att det inte skett någon handledning eller annat alls i det skedet. [Å andra sidan] kan det hända att något viktigt skett.

Intervjuare: Ja, finns det inte någon ruta för de ungas mål (i PARent)?

Diskussionspart 3: Ja, det finns det.

Diskussionspart 2: Den är också på något sätt så... i början.

Diskussionspart 4: Ja, man skulle kunna, eller jag skriver förstås för det mesta, då jag jobbar med de unga. Eller med ännu yngre, och då skulle det vara kul om man hittade en praktikplats eller en trevlig studieplats. Det är kanske sånt som man ofta använder, men sedan är det inte så för alla. Med någon kan det bli så att man hittar en lämplig tjänst, till exempel något inom mentalvården eller något som man kan göra på fritiden.

Intervjuare: Är det så att ert arbete inte syns där [i anteckningar på PAREnt], vad ni har gjort med den unga för att få fram den ungas mål? Det där samarbetet som redan kan ha pågått länge...

Diskussionspart 4: Så är det. Och målet kan i sig vara jättelitet, men det kan hända att man använt oerhört mycket [interaktionsarbete].

Det som förblir utan uppmärksamhet och utvärdering i PAREnt verkar vara uppsökar- och hjälpprocessen inom uppsökande ungdomsarbete. I rapporteringspraxis framkommer inte hur själva interaktionsförhållandet (handlednings- och klientprocessen som byggs upp inom uppsökande ungdomsarbete) främjar den ungas växande och självständighet och skapar beredskap som stärker och främjar den ungas möjligheter att antas till en utbildning eller komma in på arbetsmarknaden.

I resultatutvärderingen av uppsökande ungdomsarbete är det viktigt att det uppsökande ungdomsarbetets karaktär som relationsarbete skulle bli förstått. Enligt dem som utför uppsökande ungdomsarbete är det just denna dimension som sysselsätter dem mest. Enligt grundtanken för uppsökande ungdomsarbete är arbete med mänskliga relationer kärnan för den professionella verksamheten och dess grunduppgift (möte, närvaro och handledning). Därför borde den upptas som ett delområde för resultatutvärderingen inom uppsökande ungdomsarbete på ett synligare och mera systematiskt sätt i större utsträckning än idag.

Utvärdering som berör uppsökande ungdomsarbete kunde gynnas av en diskussion där man tydliggör vad man menar med resultat i samband med uppsökande ungdomsarbete. Det skulle vara viktigt att diskutera hur resultatutvärderingen kunde riktas till klientprocessen, till hur processens framgång skulle kopplas både till ett mätbart resultat samt till andra effekter av resultat som kan ses i processen. Det viktiga för denna diskussion är att man inte talar om mätbara resultat och konkreta effekter som synonymer (se Hyttinen 2007).

Då man talar om det uppsökande ungdomsarbetets resultat som en del av ungdomsgarantin kopplas resultatutvärderingen kvantitativt till sådana unga vars livssituation anses ha förändrats genom kontakten med uppsökande ungdomsarbete. Den unga har hittat en studie- eller utbildningsplats eller blivit antagen till arbetsprövning eller fått en läroavtals- eller arbetsplats. Som resultat kan man statistikföra hur många klienter inom uppsökande ungdomsarbete som har hittat en lösning på detta sätt. Effekterna på ungdomsarbetslösheten kan även bli synliga på lång sikt.

Utifrån materialet för denna undersökning kan man dock påstå att denna kvantitativa mätning nödvändigtvis inte alltid ger en rätt bild av det uppsökande ungdomsarbetets effekt. Man borde nämligen se det arbete som utförs med en ung i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete som den primära effekten, det arbete som stärker den unga och leder till att han eller hon blir en sökande inom studie- eller arbetskraftsförvaltningen,

vilket kanske aldrig hade skett utan uppsökande ungdomsarbete. Beskrivningen i följande citat ger ett exempel på detta.

Nu har den här ungdomsgarantin varit en väldigt bra gest med tanke på att vi tar hand om unga, men det ligger inte något värde i att man säger att en människa ska komma in till en skola, börja på en kurs, bli sysselsatt eller något annat inom tre månader. För när jag möter den unga, så okej, vi kan säga att nu ska du börja på den här kursen, men om han/hon har mentala problem och inte ens vågar öppna sina egna räkningar för att hans/hennes liv är ett totalt kaos, och han/hon saknar mänskliga relationer med mera, så är det helt det samma att jag styr honom/henne till en kurs: varsågod, gå på kurs. Nu får du ordning på ditt liv. Och å andra sidan, om en ung person till exempel går i skola, har ett yrke eller ett arbete, så kan han/hon sakna socialt nätverk så att han/hon verkligen är i fara för att det ska gå dåligt i livet. Alltså det att man ställer upp sådana mål att alla ska få en studieplats eller annat. Men det som vi ser är att man först måste jobba mycket innan den unga kanske är i ett sådant skick att han/hon tar emot skolplatsen.

Oberoende av detta framkommer ungdomsgarantins effekter nödvändigtvis inte direkt hos den unga. Den unga kan av olika orsaker till exempel avbryta studierna vid den studieplats som man hittat för honom eller henne, avbryta arbetsprövningen, läroavtalet eller sluta på arbetsplatsen. I resultatutvärderingen är det därför av stor vikt att man beaktar syftet med uppsökande ungdomsarbete enligt ungdomslagens paragraf 7b; ”att nå unga som är i behov av stöd och att hjälpa dem att anlita sådana tjänster och övrigt stöd som främjar deras tillväxt och självständighetsprocess och som bidrar till deras möjligheter till utbildning och till inträde på arbetsmarknaden”. Om den ungas beredskap att komma in till en utbildning eller arbetsmarknaden inte förbättras är det mera sannolikt att man inte ser denna effekt hos den unga i fortsättningen heller. Förhållandet mellan uppsökande ungdomsarbete och ungdomsgarantin behandlas närmare i det sista kapitlet i detta avsnitt av undersökningen.

I klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete kan man även upptäcka effekter som indikerar eller förutser resultat. Med resultat avses här följderna av ungdomsarbetets intervention, enligt Hyttinens definition. De kan vara endera positiva eller negativa, väntade, önskade eller oönskade (Hyttinen 2007). Under aktionsforskningen hänvisade de som utförde uppsökande ungdomsarbete upprepade gånger till dessa delar av sitt arbete som förblir osynligt i resultatutvärderingen.

Diskussionspart 4: Det är bara ytterligare en siffra, men det säger inget om var man gjort uppsökande arbete.

Diskussionspart 1: Och dessutom är den ungas mål inte något som man direkt kan definiera där.

Diskussionspart 4: Nej, för målet kan å andra sidan ofta vara så brett, om man tar hand om alla saker, så kan målet vara till exempel ett bättre liv. Eller att få kontroll över sitt liv.

Diskussionspart 3: Det är på sätt och vis just det, att om man tänker på alternativen så saknas helt ett sådant alternativ. Klart att man kunde lägga till diskussioner om livskontroll eller vardagliga saker i livet...

Diskussionspart 2: Ja, det som är vanligast.

Diskussionspart 1: Det finns inget sådant alternativ (i PARent). Det intresserar ingen. Den där punkten ger ingenting.

Denna situation inom uppsökande ungdomsarbete får förståelse från samarbetsparternas sida.

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: Om det är så att de alla vet hur fasens viktigt deras jobb är, och alla vet att man räddar liv, men om du inte kan beskriva eller påvisa resultat så är det ju otroligt ångestfyllt även för arbetaren.

Skillnaden mellan effekt och resultat framkom under denna undersökning till exempel så att man ofta beskriver effekterna av uppsökande ungdomsarbete i materialet. Följande citat är ett bra exempel.

[Den unga] får tillbaka elen i sin lägenhet, lyckas svara i telefon, kommer mera sällan för sent till överenskomna möten eller kommer inte lika sent till en överenskommen mötestidpunkt, är inte på plats men meddelar om saken, talar fortfarande inte alls vid mötena, men är på plats själv denna gång, kommer med till en ordnad gruppträff, öppnar sin egen post, lyckas hitta rätt butik där man kan använda stadens matsedlar eller börjar ta bättre hand om sitt eget utseende.

Effekter av klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete kan enligt undersökningsmaterialet även vara att den unga lyckas lämna in en ansökan om utkomststöd, lyckas utreda busstidtabeller eller lyckas städa sin egen lägenhet. Undersökningsmaterialet berättar även om rehabiliterande förändringar; den unga har hittat en bättre sömnrhythm, ångest-, panik- och depressionssymtomen har minskat, den unga dricker sig inte berusad lika ofta eller har lyckats sluta använda intravenösa droger eller påbörjat skuldsanering. En del av dessa effekter kan förutse resultat. Detta innebär att effekterna främjar vägen till självständighet och samhällelig aktivering hos de unga i klientprocessen, till exempel så att de kommer in på en utbildning eller får ett arbete. Nedan ett citat av en uppsökande ungdomsarbetare:

De unga trillar ofta bort från prestationscirkeln av en eller annan orsak, och därför är det helt onödigt att uppsökande ungdomsarbete förväntar sig snabba resultat. Det är mera frågan om att vara den som tar i och håller den unga uppe tills det är dags att gå vidare. Det måste man ta till sig. Men där finns ju ett sådant problem som sedan gäller det omgivande samhället, det att man förväntar sig snabba resultat.

De svenska forskarna Nilsson och Wadeskog talar i detta sammanhang om så kallad fördröjd effekt. Detta innebär att det ofta dröjer ett tag innan man kan se resultat av ett lyckat arbete – om det överhuvudtaget uppstår några resultat. Detta är ett stort problem eftersom dagens politiska system i allmänhet grundar sig på en årlig budget. Nilsson och Wadeskog uppmanar därför att man ska grunda ett så kallat socialt investeringssystem där man kan göra åtgärdsanteckningar i efterhand, på samma sätt som när det gäller

investeringar som gjorts i andra funktioner. Samtidigt uttrycker de också problematiken i ”tunneltänkandet” mellan olika aktörer (t.ex. den sociala sektorn, Arbetskraftsbyrån, försäkringskassan), där man inte alltid ser att en kostnad som är liten för en aktör kan ge stora inbesparingar bland andra aktörer (Nilsson och Wadeskog 2008, RiF 2010).

2.2 Osynligt arbete till en variabel som kan följas upp

Det som diskuterats ovan tyder på att resultatutvärderingen av uppsökande ungdomsarbete kunde gynnas av att yrkesområdets verksamhet som kommunens stöd-tjänst som drivs tillsammans med samarbetsparter och intressentgrupper skulle beskrivas med hjälp av ett kvalitetssystem. Utöver detta skulle det vara av särskild vikt att skapa mätare som koncentrerar sig till klientprocessens kvalitet. I resultatutvärderingen och effektdiskussionen inom uppsökande ungdomsarbete har båda dessa dimensioner hittills fått förhållandevis lite uppmärksamhet. Detta kan i första hand bero på att det inte ingår i karaktären av det uppsökande ungdomsarbetets klientprocess att betona sin egen yrkesroll. En annan faktor kan vara det uppsökande ungdomsarbetets karaktär som relations- och interaktionsarbete, där det viktiga är att ungdomsarbetarens expertroll eller den ungas klientroll inte framhävs under klientförhållandet. Dessa värden och handlingssätt som beskriver yrkesområdet behöver man inte avstå från i fortsättningen heller.

Diskussionen om det uppsökande ungdomsarbetets effekt kunde däremot bli tydligare om verksamheten skulle beskrivas med hjälp av ett kvalitetssystem. Med tanke på kvaliteten av uppsökande ungdomsarbete borde man i synnerhet beakta arbetets processdimension så att man kunde särskilja klientens och arbetarens egna roller och ansvarsområden i beskrivningen.

Beskrivningen av verksamhetens kvalitet inom uppsökande ungdomsarbete verkar vara en viktig dimension som tills vidare saknas i resultatdiskussionen inom yrkesområdet. Genom att beskriva verksamhetens kvalitet kunde man på ett bättre sätt än nu delta i diskussionen om kännedomen om yrkesområdet, som är en viktig faktor när det gäller att strukturera arbetet både för aktörerna själva och samarbetsparter inom uppsökande ungdomsarbete och andra intressentgrupper:

Det är säkert delvis för att uppsökande ungdomsarbete är så nytt som man inte alltid ser det som en fungerande arbetsform och ett riktigt arbete bland samarbetsparterna. Det skulle krävas att arbetet gjordes mera känt för att man ska kunna utnyttja uppsökande ungdomsarbete som en del av sådana tjänster som man erbjuder unga.

Uppsökande ungdomsarbete har blivit känt för nätverket så småningom. Nu vet man att det finns en sådan tjänst inom kommunen. Vi har ännu inte kommit till den punkt där vi automatiskt skulle bli inbjudna till nätverksträffar där man behandlar den ungas situation. Man måste alltid bjuda in sig själv och påminna om sin egen existens. Jag tror nog att om man fortsätter med denna linje så kommer de snart ihåg att bjuda in oss också.

Det finns olika antaganden och åsikter om uppsökande ungdomsarbete bland myndigheterna. Därför bör en person som utför uppsökande ungdomsarbete ha en klar uppfattning om sitt eget arbete och dess avgränsning.

Under undersökningen kom det fram att man undersökt kvalitet inom uppsökande ungdomsarbete förhållandevis lite ur utvecklingsperspektiv. Utveckling av kvalitetstänkande inom ungdomsarbete ur ett klientorienterat (de ungas) perspektiv representeras indirekt av sådana undersökningar där man har behandlat bredare utvecklingsriktlinjer inom ungdomsarbete, till exempel kommunens strategiarbete och sätt att beakta unga kommuninvånarens möjligheter att påverka i kommunen eller vid ett ungdomsarbetsmöte (se t.ex. Gretsche & Kiilakoski 2007; Gretsche 2011). Beskrivning och utveckling av kvalitet beträffande utveckling av ungdomsarbete tangeras även genom utvecklingsarbetet inom mångkulturellt ungdomsarbete (Honkasalo & Kivijärvi 2011). Undersökningar där man ser på ungdomsarbete genom grundläggande kvalitetstänkande så att man även beskriver och utvärderar det klientorienterade perspektivet och arbetsprocesserna ur synvinkeln för en professionell ungdomsarbetare är betydligt färre till antalet. Endast enstaka undersökningar har framhållit ett sådant undersöknings- och utvecklingsperspektiv (Cederlöf 2004; 2005; 2007; Soanjärvi 2007; 2011).

Petri Cederlöf, som undersökt kvalitet genom att beskriva styrning av ungdomsarbetsverksamhet, föreslår att uppkomsten av kvalitet i verksamheten kunde struktureras enligt följande. För det första bör man i arbetsgemenskapen fastställa vem som gör något, vad man gör och för vem. Arbetsgemenskapen bör gestalta sin egen identitet, huvuduppgift och sina klienter. Efter detta borde man utreda varför, utifrån vilka behov och orsaker som uppgifterna styrs på ett visst sätt och hur de metoder och arbetssätt som man använder kan kopplas till dessa orsaker. Enligt Cederlöf bör arbetsgemenskapen även beskriva sina mål inför framtiden, vart verksamheten är på väg. Detta bör ställas i relation till en realistisk beskrivning av arbetsgemenskapens resurser vid gransknings-tidpunkten. (Cederlöf 2004.)

I kvalitetsbeskrivningen profilerar arbetsgemenskapen aktivt sin egen verksamhet. Det är viktigt att den interna kommunikationen inom arbetsgemenskapen fungerar. Profileringen av den egna verksamheten är ett långsiktigt arbete där det är viktigt att beskriva målen och skapa en årlig plan för att uppnå dem (Åberg 1989). Att beskriva verksamheten och skapa resultatmätare för den är uppgifter som ledningen för uppsökande ungdomsarbete bör göra i samarbete med dem som utför uppsökande ungdomsarbete i praktiken.

Jämfört med forskning inom ungdomsarbete har man undersökt kvalitet med tanke på utveckling av mänskligt arbete något mer inom undersökningar på social- och hälsovårdsområdet (se t.ex. Grönroos 1990; Åberg 1989; Leino-Kilpi 1994; Särkelä 1994). Motsvarande utvärdering av arbetsinnehåll och klientprocess inom uppsökande ungdomsarbete kunde vara en riktning genom vilken man kunde börja utveckla ett sätt eller en modell för att beskriva verksamhetens kvalitet inom yrkesområdet, och vidare inom allt ungdomsarbete. För detta ändamål har man nedan lånat grundtankarna för kvalitetstänkande inom välfärdstjänsternas klientprocesser och använt dem som ram för kvalitetstänkande inom uppsökande ungdomsarbete. Behandlingen sker ur perspektivet för en professionell utövare av uppsökande ungdomsarbete.

Välfärdstjänster består ofta av det arbete som utförs av arbetstagaren och klientens andel i en process där båda på sätt och vis verkar i förhållande till varandras handlingar

(Särkelä 1994; Jalava & Virtanen 1996). När det gäller uppsökande ungdomsarbete är det även frågan om handlingar som förblivit ojorda. Det mest tilltalande alternativet torde inte vara att man skulle rapportera om allt som man gör tillsammans med unga i arbetsprocessen för uppsökande ungdomsarbete. Utgångspunkten för diskussionen om resultatutvärdering kunde däremot vara det uppsökande ungdomsarbetets karaktär som relations- och interaktionsarbete. I sådana fall kunde man eventuellt utnyttja sådana utvärderingskriterier som används mera allmänt i samband med servicearbete. På detta sätt kunde viktiga utgångspunkter för utvärderingen vara till exempel att tjänsterna är mer eller mindre immateriella, att de består av handlingar och processer som produceras och konsumeras i viss mån samtidigt och att klienten i stor grad deltar i produktionen av servicehelheten (se t.ex. Grönroos 1990). Ytterligare en utgångspunkt för utvärdering av servicearbete är att klienten även borde erbjudas en möjlighet att delta i utvärderingen av en tjänst som han eller hon tagit del av.

Klientprocessens kvalitet är i detta sammanhang i hög grad det som är immateriellt i processen. Detta betyder att processens kvalitet inte är en följd av ett mätbart resultat, utan det fastställs i första hand utifrån klientens upplevelse. Upplevelserna i sin tur uppstår under olika skeden av arbetsprocessen genom att de får fäste i handlingar under processens gång. I en klientprocess ingår olika mängder av så kallade ”sanningens ögonblick”, situationer där klienten och ungdomsarbetare är i kontakt sinsemellan (Grönroos 1990).

Kontakten inom uppsökande ungdomsarbete beskrivs av oförutsägbarhet i klientprocessens olika skeden. Oförutsägbarheten är kanske som starkast då man skapar den första kontakten, men den beskriver i sina olika former processen inom uppsökande ungdomsarbete genom hela klientförhållandet. I praktiken kan oförutsägbarheten innebära bland annat att klienten inte dyker upp enligt överenskommelse – vilket också händer ofta. Kontaktens speciella drag i form av att tjänsten ”produceras” samtidigt som den ”konsumeras” är med tanke på utvärdering kanske den viktigaste delen, men samtidigt också den del som är svårast att nå. Det är hela tiden frågan om när något händer, då något kanske händer och vad som då händer.

Under klientprocessen är klienten själv också en del av hur tjänsten bildas, och han eller hon är på så sätt inte en passiv mottagare av tjänsten (med tillämpning av Jalava & Virtanen 1996). Den passiva klienten som man möter förhållandevis ofta inom uppsökande ungdomsarbete kan genom sin passivitet också vara den mest dominerande faktorn i en klientprocess. I själva verket är klienten, som på detta sätt är aktiv genom sin passivitet, enligt undersökningen en mycket typisk klient inom uppsökande ungdomsarbete. Aktivt arbete med en passiv ung person kräver ett starkt professionellt arbetsgrepp av arbetaren. Situationens gång – genom att tjänsten produceras och konsumeras samtidigt – har en stor betydelse för hur klienten upplever klientförhållandets kvalitet. Följande citat är ett utdrag ur en beskrivning av hur en klientprocess framskrider, om observationer av den unga.

Den unga kommer in i rummet, säger ingenting och tittar inte på någon av dem som finns i rummet. Han sitter ihopsjunken på en bänk så att han kan luta armbågarna mot sina ben. Under hela mötet har han tröjans huva på (som skydd, för vad?), sitter med dålig hållning och blicken riktad

neråt mot golvet. För det mesta svarar den unga inte på någon av de frågor som riktas till honom. Då han svarar, svarar han oftast ”nej”. Han kan konstatera att en sak är ”nej” (det passar) eller att något som redan föreslagits är ”nej” (det passar inte nu). Det andra förslaget är också ”nej” (passar inte heller) eller så vet han inte (passar det männe). Till slut är hela situationen ”nej” (nej tack!). Den ungas kroppsspråk har börjat visa tecken på att han redan skulle vilja gå. Han har stigit upp och gått från sin bänk till dörren som leder ut ur rummet. Vid dörren står han med ryggen mot dem som finns i rummet och håller handen på dörrhandtaget. (Fältarbetsanteckning II)

2.3 Arbetets kvalitetskriterier som utvecklingsbehov

Med tanke på resultatutvärdering skulle det vara viktigt att beskriva kvaliteten av klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete ur båda parternas, den ungas och ungdomsarbetarens, perspektiv. Med tanke på den unga borde man beskriva hans eller hennes ”klientnöjdhet”, det vill säga hur den unga har upplevt klientprocessen. I vilken mån upplever den unga att han eller hon fått tillräckligt med råd beträffande sin egen situation, och i vilken mån har han eller hon upplevt sig vara subjektet i utredningen av den egna situationen? Dessa frågor bildar ett kriterium som definierar hur framgångsrikt det ungdomsorienterade arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete är.

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: Om de skulle göra en klientnöjdhetsmätning och skulle mäta det på en sträcka, till exempel hur, hur man själv upplevt det, om man fått stöd och hjälp, hur du har upplevt livskvaliteten på en sträcka? Och sedan till exempel olika delområden för livskvalitet, sociala förhållanden eller psykisk hälsa, fysisk hälsa eller livskontroll eller något sånt. Man kunde [...] till exempel vid det första mötet ta upp hur man upplever det. Och sedan efter till exempel den femte gången. Så här kunde man ju mäta resultatet på ett behändigt sätt.

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: Jag tänkte på det här med resultatutvärdering, så man kunde också tänka sig någon typ av egenvårdsmönster. Att vad man redan gör och sedan gå tillbaka med den unga, att hej, den här fyllde vi i förra gången, så vi ska se nu. Att hej, du har fått de här också, fint. Och uttryckligen på ett positivt och uppmuntrande sätt, utan att koncentrera sig på problem, att oj oj, har du fortfarande inte betalat den här, använder du fortfarande för mycket pengar. Att man hela tiden har ett grepp där man betonar det som man redan kan göra.

Med tanke på den som utför uppsökande ungdomsarbete borde man beskriva hur arbetaren lyckas i sin roll som skapare av förutsättningar och som möjliggörare. Som ett verktyg och en grund för utvecklingen av mätare för resultatutvärdering skulle det i detta fall fungera med de sätt på vilka man inom uppsökande ungdomsarbete beskriver sin egen klientprocess genom dess olika skeden. I undersökningens första kapitel beskrivs Kaartinen-Koutaniemis (2012) sätt att indela klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete i olika skeden. I denna undersökning bestämde man dock sig för att beskriva klientprocessen genom åtta skeden: kartläggning, kontakt, motivering, arbete, handledning/fortsatta åtgärder, avvänjning, avslutning av klientprocessen och ”avslutning”. Det centrala i detta indelningssätt är att man i den kvalitativa reflektionen av arbetet koncentrerar sig både på processen som helhet och separat i de olika skedena av processen. För att mäta arbetets kvalitet för man anteckningar över lyckade och miss-

lyckade faktorer. För båda dessa försöker man hitta faktorer som man ser som en del av processen. Därefter försöker man lära sig av goda praxis och tillämpa dem i verksamheten. På motsvarande sätt försöker man hitta ett sätt att rätta till misslyckade faktorer för att förhindra icke-fungerande arbetssätt från att upprepas.

TABELL 3. Kvalitetskort för klientprocessens skeden i uppsökande ungdomsarbete

Klientprocessens skeden i uppsökande ungdomsarbete	Arbetarens/ arbetsparets reflektion över sin egen roll i arbetets olika skeden	Arbetarens/ arbetsparets reflektion över hur klientens situation framskrider i arbetets olika skeden	Den ungas respons om klientförhållandet/ klientnöjdhet	Observationer gjorda av samarbetsparter/nätverket ör vägledning av och tjänster för unga om den ungas styrning till service
KARTLÄGGNING				
KONTAKT				
MOTIVERING				
ARBETE				
HANDLEDNING/ VIDARE				
ÅTGÄRDERAVVÄNJNING				
AVSLUTNING AV KLIENTPROCESSEN				
"AVSLUTNING"				

	Arbetarens/ arbetsparets reflektioner över sin egen roll i början och slutet av klientprocessen	Arbetarens/ arbetsparets reflektion i början och slutet av klientprocessen om hur klientens situation har framskridit	Den ungas respons i början och slutet av klientprocessen	Observationer gjorda av samarbetsparter/nätverket för vägledning av och tjänster för unga om den ungas styrning till service i början och slutet
Hela klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete				

Indelningen av klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete i tabellen ovan kan naturligtvis inte fullständigt nå hur klientprocessen verkställs i praktiken. Kaartinen-Koutaniemi skriver: "indelning av arbetsprocessen i skeden är en annan sak än det egentliga arbete som man utför tillsammans med klienten". Klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete framskrider inte heller exakt enligt indelningen, utan processens skeden går mera omlott, kan stanna upp eller gå bakåt. Varje ung persons klientprocess är olika (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 69). Idén med indelningsmodellen är att rikta uppmärksamheten till att den kvalitet (immateriell) som byggs upp inom klientprocessen

i uppsökande ungdomsarbete inte uppkommer ur tomma intet, utan på ett konkret sätt genom de val och praktiska åtgärder som gjorts av de parter som ingår i klientprocessen. Att granska denna sida av klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete är till nytta när man skapar kvalitativa mätare för klientprocessen.

En annan idé med den indelningsmodell som presenteras ovan är att rikta uppmärksamheten till att jämföra perspektiven för de olika parterna i klientprocessen. Jämförelsen tillför en ny dimension till granskningen av klientprocessen. Genom denna dimension kan man bättre lokalisera andelen av både lyckade och misslyckade faktorer i klientprocessen. Jämförelsen kunde i detta sammanhang även ses som ett gruppverktyg som används inom utvecklingsarbetet. Målet för utvecklingen är alltså klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete och dess utvecklare de fyra aktörer som nämns i klientprocesstabellen. Indelningsmodellen styr alla fyra aktörer till att reflektera över sin egen andel i klientprocessen. Syftet med reflektionen är att utreda och lokalisera var klientens nytta uppstår och vilka de faktorer är som främjat eller förhindrat detta i klientprocessen. Därefter kan man jämföra indelningsmodellens fyra olika processer med varandra. Syftet med jämförelsen av processerna är att utreda hur de skiljer sig från varandra beträffande funktion och eventuellt även beträffande effektivitet. Jämförelsen kan fortsätta genom att man utreder vilka eventuella bakgrundsfaktorer skillnaderna kan bero på. Dessa faktorer kan gälla till exempel värdeutgångspunkt, struktur, verksamhetskultur eller verksamhets sätt. Denna indelning är en heuristisk tillämpning av Tuominens (1993) jämförande utvecklingsarbete mellan två arbetsorganisationer. (Se även Jalava & Virtanen 1996.)

Det kan även vara bra att göra jämförelser på det uppsökande ungdomsarbetets inhemska fält i ett vidare perspektiv. Till exempel i Norge använder man respons från den unga inom uppsökande ungdomsarbete som verktyg för utveckling av kvaliteten (Renberg 2013b). Ett utvecklingsperspektiv kunde vara att bekanta sig med den norska modellen, undersöka den och testa den. Hur skulle denna modell fungera som en del av arbetet med att utveckla kvaliteten inom uppsökande ungdomsarbete och eventuellt som en del av resultatutvärderingen i Finland?

3 UNGDOMSORIENTERAT UPPSÖKANDE ARBETSGREPP ≠ UNGDOMSGARANTI

I detta kapitel behandlas det uppsökande ungdomsarbetets förhållande till uppgiften att stärka den ungas sociala identitet som en del av ungdomsgarantin som trädde i kraft från och med början av år 2013. Som parter i en fiktiv diskussion ställs tre parter som i den offentliga diskussionen kopplas starkt som en del av ungdomsgarantin. Av dessa parter är den ena staten i egenskap av den som skräddarsyr ungdomsgarantin. Den andra diskussionsparten är unga under 29 år som enligt den nya sjunde paragrafen i ungdomslagen (72/2006) omfattas av uppgiften att stärka ungas sociala identitet. Dessa omfattas även av ungdomsgarantin. Den tredje diskussionsparten är uppsökande ungdomsarbete som

i form av en kommunal tjänst ses som en del av ungdomsgarantin. De olika parternas svar indelas enligt den roll som varje part kan ges i diskussionen i förhållande till ungdomsgarantin. Diskussionen visar hurdan etisk spänning det uppkommer mellan det uppsökande ungdomsarbetets grunduppgift och den uppgift som den får som en del av ungdomsgarantin.

I bakgrunden till ungdomsgarantin, med tanke på statens lagstiftning, finns en inhemsk och utländsk diskussion om att förebygga utslagning genom att trygga ett aktivt medborgarskap bland unga samt inträde till utbildning eller en arbetsplats. Bland annat subjektiv rätt till utbildning på andra stadiet ses som en metod för att förebygga utslagning. För att förverkliga denna rätt har man sökt efter olika metoder att styra unga till utbildning och stöda dem med att slutföra sina studier. I Finland har man använt samhälls- och utbildningsgarantin för detta ändamål sedan år 2006. I Norge, Sverige och Danmark har man använt en ungdomsgaranti som kan jämföras med det finländska systemet. (Regeringens proposition till riksdagen 2010, 14.)

Det har dock visat sig att en del unga förblev utan studieplats på det andra stadiet trots den subjektiva rätten och förverkligandet av ungdomsgarantin. Denna observation har lett till en diskussion om de ungas utanförskap och till att man skapat ett begreppssystem för stärkning av ungas sociala identitet. I Finland behandlas unga som är i behov av att stärka sin sociala identitet i allmänhet som unga utanför utbildning och arbetslivet. I Sverige och Danmark behandlar man utanförskap ur ett socialt, ekonomiskt, utbildningsmässigt och arbetslivsperspektiv. I Norge har man definierat sex områden för utanförskap bland unga som är i behov av stöd: socialt, utbildningsmässigt, arbetslivs-, ekonomiskt, rättsligt och hälsomässigt utanförskap. (Regeringens proposition till riksdagen 2010, 14.)

Systemet har utvecklats vidare i olika länder genom subjektiv rätt, ungdomsgaranti och uppföljning av utanförskap. Detta har lett till att man stiftat lagar om uppföljning av hur unga placeras inom utbildning och arbetsliv. I Finland har sådana lagstadgade åtgärder som strävar efter att direkt påverka ungas levnadsförhållanden bland annat varit förordningarna om uppsökande arbetsparsverksamhet (2007), nätverk för vägledning av och tjänster för unga, uppsökande ungdomsarbete i kommunen (2010), och ungdomsgarantin som den nyaste (2012). (Regeringens proposition till riksdagen 2010, 14.)

En ung person som är i behov av stöd är en mångprofessionell samhällelig risk sett ur statens perspektiv. Utslagning ses som en risk för den unga själv, dennas familj och närrets. Utslagning av unga ses också försvaga välfärdssamhällets framtid (Inrikesministeriets publikationer 16/2008). Med tanke på dessa unga försöker man få kontroll över risken bland annat genom ungdomsgarantin, till vars del uppsökande ungdomsarbete definieras. Ungdomsgarantin innebär att varje ung person under 25 år och nyexaminerade unga under 30 år erbjuds en arbets-, praktik-, studie-, arbetsverkstads- eller rehabiliteringsplats inom tre månader efter att han eller hon blivit arbetslös (www.ungdomsgaranti.fi).

Hur definierar en ung person i behov av stöd själv sin situation? Då man ställer följande fråga till en ung person i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete i denna fiktiva diskussion: ”vad kallar samhället dig”, är den ungas svar: ”jag vet inte (ännu)”. Den ungas svar är en beskrivning på den konflikt som byggs upp när en ung som är i behov av stärkning av sin sociala identitet blir målet för en diskussion där han eller hon å ena sidan är

i målgruppen för ungdomsgarantin och å andra sidan för uppsökande ungdomsarbete.

Enligt ungdomslagen har uppsökande ungdomsarbete en central roll i den verksamhet som har som syfte att stärka ungas sociala identitet och i hur resurser riktas till unga som är i behov av stöd. Enligt punkt 3 i paragraf 2 i ungdomslagen innebär stärkning av den sociala identiteten att man riktar åtgärder till unga för att förbättra deras livsfärdigheter och för att förebygga utslagning. Stärkande av den sociala identiteten är en riktad verksamhet som koncentreras till unga som befinner sig i riskgruppen för utslagning. Det uppsökande ungdomsarbetets uppgift har i detta sammanhang två skeden enligt lagen. Den unga som är i behov av stöd borde först kunna nås, och för det andra borde man försöka hitta hjälp för den unga. (Regeringens proposition till riksdagen 2010.)

Med tanke på det ungdomsinriktade arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete är det en utmaning att målgruppen består av unga som är i riskgruppen för utslagning. Att se på den ungas livssituation som en ”samhällelig risk” skapar nödvändigtvis inte en sådan självuppfattning som skulle stärka den sociala identiteten hos en ung person i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete. Nedan följer ett citat av en person som utför uppsökande ungdomsarbete:

Nå, tänk hur det skulle kännas för dig att bli kallad en utslagen ung person, eller en som är i riskgruppen för utslagning. Vad ger det för ditt självförtroende eller din självrespekt. (...) Det är klart att vi måste, när vi talar inom uppsökande arbete på samarbetshall och på en allmän nivå och för beslutsfattare och sakkunniga, så det är klart att vi måste kalla de unga för något. Men kanske det kunde vara något i stil med ”unga som behöver stärka sin sociala identitet” eller ”behövande unga”. Det är inte heller någon perfekt term. Eller kanske då något i stil med unga som behöver, som upplever att de behöver stöd och hjälp. (...) Det är säkert en annan sak hur vi talar med professionella om det. Men det står ju inte i min broschyr att är du en utslagen ung person. Och jag talar inte med föräldrarna att om det verkar som att ditt barn är i riskgruppen för utslagning, så ta kontakt. Jag tycker att det är viktigt att uppsökande arbete, det här är verksamhet med låg tröskel, och det måste det, och att vi marknadsför det så att de unga som arbetar med oss inte stämplas. Att jag talar i alla fall allmänt, att om man behöver hjälp och stöd med olika saker så kan man ta kontakt med en uppsökande ungdomsarbetare. Jag använder under inga omständigheter sådana begrepp som utslagen ung person när jag talar med klienter eller föräldrar.

Det sätt på vilket man kallar unga i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete för utslagna i den samhälleliga diskussionen är med andra ord problematiskt. (Se även *Yle Uutiset* 5.9.2013 och *Yle Uutiset* 19.9.2013b.)

Ungdomsgarantins arbetskraftspolitiska fråga är hur man ska få bukt med ungdomsarbetslösheten. I lagen stadgas separat sådana situationer där den unga aktivt måste söka sig till utbildning eller arbete. I lagen om utkomstskydd för arbetslösa stadgas bland annat att under 25-åriga unga som saknar yrkesutbildning är skyldiga att delta i gemensam ansökan för att kunna få arbetsmarknadsstöd. I lagen om utkomstskydd för arbetslösa stadgas också att under 25-åriga unga som saknar yrkesutbildning är skyldiga att delta i tjänster som främjar sysselsättning för att få arbetslöshetsförmåner (Regeringens proposition till riksdagen 2010). Som man konstaterat tidigare, blir uppsökande ungdomsarbete å sin sida en del av verkställandet av ungdomsgarantin i enlighet med ungdomslagen i egenskap

av en kommunal stödtjänst som hjälper unga i behov av stöd att hitta sådana tjänster och övrigt stöd som främjar deras tillväxt och självständighetsprocess och som bidrar till deras möjligheter till utbildning och till inträde på arbetsmarknaden (Regeringens proposition till riksdagen 2010).

Även om uppsökande ungdomsarbete har ställts i en roll som verkställare av ungdomsgarantin är den främsta utgångspunkten för den ungdomsorienterade arbetsformen inom området inte arbetskraftspolitisk vägledning av unga som är i behov av stöd. Frågan konkretiseras genom en röst i undersökningsmaterialet, enligt vilken den främsta utgångspunkten är klientens egen syn på sin egen situation:

[När man arbetar så försöker man hitta eller utgå från] en bra sak i den ungas liv. Men det är inte därför att samhället och arbetskraftsbyrån och alla andra ska se bättre ut. Kanske det kan vara grejen för vissa, det där arbetet eller studieplatsen. Men vi utgår inte från att det måste vara så för att det är en samhällsnorm. Det vill säga om den unga till exempel säger att han/hon lever på ärvda pengar och inte har lust. Att han/hon inte tänker gå till nån skola. Då funderar vi på hurdant livet är annars. Om det finns något som den unga önskar sig i livet. Då kan han/hon säga att det inte alltid finns så mycket att göra om dagarna. Då funderar vi vad annat man kan göra. Och det är klart att jag sa att om den unga i något skede vill fundera på skola och arbete så kan vi ta upp saken på nytt.

Det viktiga i klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete är att man när den unga får mera krafter stöder hans eller hennes möjligheter att bearbeta (såsom fundera, prova, missta sig, fundera på nytt) sin arbetslivsberedskap. I det uppsökande arbetsgreppet beaktar man att den ungas intresse även kan vara något helt annat än vad man institutionellt ser som den ungas bästa. I bakgrunden av grundtanken för uppsökande ungdomsarbete syns enligt undersökningens materialanalys kritiska diskussioner om dagens samhälle beträffande hurdana mål som ställs upp för unga enligt definitionen om ett gott liv och samhällets förväntningar. Man har framfört starka tolkningar om att dessa definitioner har ett starkare samband än tidigare med utkomst, konkurrensförmåga, att man klarar sig och är framgångsrik, att man producerar och konsumerar (Kauppila & Harinen 2004; Hoikkala 2010). En oundviklig fråga är däremot om de livsval som föredrar effektiv produktion och konsumtion verkligen är att föredra med tanke på ett gott samhälle. De unga själva verkar indelas i sådana som presterar i ett konkurrenssamhälle och sådana som önskar mindre konkurrens av samhället (Puuronen 2004; Harinen 2007; Uusikylä 2010). De som inte anpassar sig till önskade normer och strävanden ställs under många typer av samhällelig kontroll och processer för ny socialisering (Pohjola 2001; Herranen & Harinen 2007).

Sett på ideologisk nivå verkar det som om ungdomsgarantin som statens styrningspolitiska morot baserar sig på en annorlunda tolkning av hur man kan stöda den unga än den tolkning som råder inom uppsökande ungdomsarbete, där verksamheten skraddarsys individuellt för den unga. Detta påstående får understöd i följande citat.

Till exempel om en ung person bara vill vara i fred och leva på utkomststöd. Det här är svårt att acceptera ibland trots att den unga själv får fatta sina egna beslut och leva sitt liv som han/hon vill.

Då måste man bara hålla sina egna åsikter för sig själv och hjälpa den unga med det som behövs. På samma sätt måste man också komma ihåg att framskrida på den ungas villkor och enligt den ungas resurser oberoende av hur långsamt det skulle vara. Ibland kan samarbetsparter såsom socialsektorn eller arbets- och näringsbyrån ställa den unga inför olika tvång enligt vilka man även själv måste handla tillsammans med den unga. Den unga själv fattar besluten, och det är inte sagt att han/hon går med på att handla enligt andras villkor. Även i sådana fall måste man försöka hjälpa den unga om han/hon behöver hjälp.

Ur perspektivet för yrkesmässig utveckling av uppsökande ungdomsarbete väcker en sådan situation en oro för hur yrkesområdet självständigt kan definieras som ungdomsarbete. Det är frågan om den paradox som redan nämns ovan. Å ena sidan är kärnan för uppsökande ungdomsarbete att stöda en enskild ung persons delaktighet när det gäller att fatta beslut om sitt eget liv. Å andra sidan förväntar man sig att uppsökande ungdomsarbete ska uppnå resultat i att främja ungdomsgarantin. Det faktum att dessa inte går att jämföra med varandra betonas i en uppställning där uppsökande ungdomsarbete har rollen som verkställare av ungdomsgarantin. Rollen som ”förverkligare” är samhällsmässigt viktig, men samtidigt otacksam ur perspektivet för resultatutvärdering av uppsökande arbete:

Ungdomar som deltar i arbetskraftspolitiska åtgärder är inte arbetslösa, men inte heller sysselsatta... Arbetskraftspolitisk utbildning eller arbetsprövning är en tillfällig åtgärd varifrån man tyvärr ofta återgår till att vara arbetslös arbetssökande.

Det slutliga resultatet av ungdomsgarantin mäts genom att den unga hittar en studie- eller arbetsplats. I förverkligarens uppgifter ingår dock inte ansvar för hur föräldrar uppfostrar barn som föds i fortsättningen. En uppsökande ungdomsarbetare kan inte, oberoende av hur anpassningsbar han eller hon är, omvandlas till en konkret studie- eller arbetsplats för den unga i klientförhållandet.

Vid Europaparlamentets hörande i mars 2013 behandlade man metoder med hjälp av vilka man kan ta tag i ungdomsarbetslösheten i de europeiska länderna (EMPL 2013). Vid sammankomsten kritiserade professor Jaroslaw Górnjak från Krakóws universitet strängt termen ”garanti”. Han anser att termen ger en fel bild åt unga om projektet, med vilket man i praktiken inte kan garantera alla unga en arbetsplats eller högklassig fortbildning. Górnjak betonade det faktum att utan ekonomisk tillväxt kan man inte skapa nya arbetsplatser, och de unga kan inte erbjudas mer än vad som finns till buds i nuläget (Laaksonen 2013).

Man borde väcka en bredare diskussion om huruvida det är lämpligt att uppsökande ungdomsarbete ska fungera som en kompanjon för ungdomsgarantin. Som arbetsform definieras dess grunduppgift inte av arbete med massorna, utan av individuellt arbete med en ung person. Uppsökande ungdomsarbete kan inte heller svara för att ungdomsgarantin lyckas, utan ansvaret bör ligga hos dem som svarar för den allmänna politisk-ekonomiska makten.

IV Utveckling av välbefinnande i arbetet och yrkeskompetens

1 KOMMENTARER OM VÄLBEFINNANDE I ARBETET

1.1 Välbefinnande i arbetet och arbetets avgränsning

Hur avgränsar uppsökande ungdomsarbetare sitt arbete? Ur undersökningsmaterialet kan man lyfta fram några typiska stora risker som hotar ungdomsarbetarens välbefinnande i arbetet. I materialet hänvisar man upprepade gånger till följande faktorer: 1) i uppsökande ungdomsarbete arbetar man ensam utan arbetspar, 2) arbetaren bor på samma ort där han eller hon arbetar, 3) arbetstiderna är oregelbundna, 4) arbetshandledningen är oregelbunden eller saknas helt, 5) arbetsanvisningarna är bristfälliga, 6) stödet från förmannen är litet. I följande kapitel återkommer man närmare till de två sista riskfaktorerna för välbefinnande i arbetet.

I de yrkesetiska principerna för ungdomsarbete nämns som sista punkt att ungdomsarbetaren ska sköta om sitt eget välbefinnande. Detta låter självklart, men jag tror att många glömmar bort det här. Jag vågar åtminstone själv medge att jag inte alltid ser mina egna gränser utan lätt gör mer än vad jag borde. Jag är den enda uppsökaren [i min kommun] och därför jobbar jag ensam. Jag har inget arbetspar att dela mina tankar och känslor med. Jag har inte heller någon arbetshandledning så jag försöker hålla redan på mina tankar på egen hand. Jag bor på en ort [i en annan kommun], och på så sätt kan jag lämna [min arbetsort] efter jobbet. Det här har varit rätt lösning eftersom jag nödvändigtvis inte skulle kunna njuta av min fritid om jag bodde [på min arbetsort].

Jag njuter av det här jobbet och självständigheten. Risker att bli trött i sitt arbete ökar till följd av: dåligt ledarskap [förmannens bristfälliga förmanskompens] och hur det avspeglas i hela arbetsgemenskapens välbefinnande. Otydliga anvisningar som förmannen ger. Det att nätverket fortfarande inte fungerar så bra som det borde är frustrerande ibland. Tröttheten ökar också av att det inte finns någon som man kunde fundera tillsammans med om svåra klientsituationer och klienternas situationer. Jag tycker om att bearbeta saker genom att tala högt om dem, men det finns ingen arbetshandledning och inte heller någon sådan arbetskompis eller förman i arbetsgemenskapen som skulle kunna stöda mig yrkesmässigt i det uppsökande arbetet.

Arbetshandledning från en yrkesperson har också varit viktigt eftersom man där kan tala om svåra saker och starka känslor som man också får genom arbetet. Förmännen och arbetsparet är också viktiga med tanke på välbefinnandet då arbetet är krävande och lätt ”kommer för nära inpå”. De unga själva ger också respons som många gånger är mycket värt.

Följande uttalanden ur undersökningsmaterialet har som syfte att ge en bild av hurdan avgränsning som är typisk för uppsökande ungdomsarbete och hurdan yrkeskunskap arbetet kräver. Uttalandena lyfter fram sådana individuella färdigheter att avgränsa arbetet som till största delen grundar sig på arbetserfarenhet. I synnerhet betonas hur

ungdomsarbetarna skiljer åt arbets- och fritid och för det andra de faktorer som bidrar till att man orkar i sitt arbete och på fritiden.

Intervjuare: Om man talar om att stanna kvar i sin yrkesroll, eller egentligen om att lämna den, blir de ungas berättelser kvar i dina tankar också på fritiden?

Nej, nej.

Intervjuare: Hur undviker du det?

Det är precis som också de säger, hur mycket man förklarar de här sakerna, att det är klart när jag lyssnar och så säger jag [precis som de unga] att jag inte skulle kunna vara mindre intresserad. Att man skulle nog inte kunna jobba med det här om man skulle gå omkring och fundera på det.

Intervjuare: Om det är frågan om 24 timmar?

Ja och annars också. [...] Jag har själv [en idrottshobby] så på det sättet kan man skaka av sig det som behövs. Men jag kommer nu inte ihåg att jag skulle ha lidit av utmattningsångest någonsin.

Under årens gång har jag lärt mig att skilja på arbete och hem. På morgonen på väg till jobbet börjar jag fundera på jobsaker och tvärtom när jag åker hem. Dessutom tänker jag alltid att ingen kommer att betala mig för arbetsrelaterade känslor som jag har när jag ligger vaken om natten. Så jag antecknar saken på ett papper för att kunna återvända till det följande arbetsdag och det gör det lättare att sluta tänka på det. Dessutom påminner jag mig själv om att jag är en helt vanlig människa, ingen övermänniska, och jag kan alltså inte lösa alla problem som jag stöter på. När man gör sitt bästa så räcker det. De unga som jag möter i arbetet ger mig kraft. När man märker att förtroendet ökar och saker och ting ordnar sig, så blir man glad över att man gjort ett bra arbete. Dessutom ger den egna familjen och vännerna en bra jämvikt i arbetet och hjälper till att orka.

Med stigande ålder och alla år i arbetet har jag lärt mig att känna igen och acceptera mina egna gränser. Vid behov kan jag också säga nej till arbetsfrågor. Man behöver inte delta i allt och jag har lärt mig att man inte kan rädda alla unga, oberoende av hur mycket man vill. Jag säger inte att jag är den enda som kan fixa de ungas angelägenheter, utan jag utnyttjar servicenätverket och använder det som stöd i mitt arbete. Jag sköter de ungas ärenden endast på arbetstid, även om jag ibland drar ut på arbetstiden. Övertidstimmar försöker jag dra av så snabbt som möjligt från min arbetstid för att hålla mig pigg och bevara min arbetsmotivation. Jag ser mitt arbete som ett arbete och min fritid som min fritid. Jag försöker ta hand om mig själv och min kondition för att orka i arbetet och för att kunna vara till nytta för de unga. När man lever hälsosamt är man också en bra förebild för unga. Om jag till exempel skulle röka och inte sporta så kunde det vara svårare att uppmuntra unga att börja röra på sig och sluta röka. Rådet ”gör inte som jag gör, utan som jag säger” fungerar inte alltid.

Välbehövande i arbetet ökar genom lyckade möten med unga. Med sådana som ger en känsla av att man kunde föra en sak vidare och att den unga ser ut att må bättre efter mötet än före det. Den egna familjen, husdjuren och hobbyerna (sport) ger mycket kraft i vardagen.

Fritiden är viktig för att man ska orka utföra ett krävande arbete. Naturen gör sitt. När man skidar 25 kilometer får tankarna vila från allt arbete och alla aktiviteter. Motion är en viktig del för att man

ska orka fysiskt och psykiskt. Jag tror att de som uppskattar oss mest är de unga och deras föräldrar. Det lönar sig också att ha semester så att man vågar lösgöra sig helt från arbetet.

För att låna sporttermer, verkar avgränsningen av arbetet vara en mästartgren inom uppsökande ungdomsarbete. Det är dock inte frågan om någon individuell gren som det lätt kan uppfattas som, utan mera som en lagsport där hela arbetsgemenskapen deltar.

I undersökningslitteraturen betonar man allmänt att man måste beakta individuella, verksamhetsmiljö- och arbetsgemenskapsrelaterade faktorer när man återhämtar sig från arbetsbördan och förbättrar sitt välbefinnande i arbetet (se t.ex. Sihvonen 1996; Sitaloppi & Kinnunen 2007). Som delfaktorer för avgränsningen av arbetet och för att förbättra välbefinnandet i arbetet lyfter man i undersökningsmaterialet fram faktorer som en pålitlig förman, en stadig arbetsgemenskap och möjlighet till arbetshandledning utöver individuella faktorer och utnyttjande av arbetserfarenhet som nämns ovan. Undersökningsmaterialet ställer sig här på en lång sträcka. I sträckans ena ända står aktörer vars välbefinnande i arbetet i bästa fall omfattar alla dessa faktorer samtidigt. I den andra ändan av sträckan förverkligas endast en del av de ovan nämnda delfaktorerna för välbefinnande i arbetet. Alternativt kan det också vara så att de förverkligas på ett bristfälligt sätt. I sådana fall kan arbetarens välbefinnande i arbetet komprimeras enligt följande:

För tillfället kan jag inte koppla bort arbetsrollen alls där hemma eftersom jag är så stressad.

Kommunernas och samkommunernas arbetsförhållanden uppföljs årligen med en arbetsförhållandebarmeter (fi. kunta-alan työolobarometri). En inblick i barometern visar att de anställdas arbetsbelastning präglas av psykisk och fysisk stress som båda har ökat den senaste tiden (se t.ex. Kunta-alan työolobarometri 2013; 2012). Ingen regel utan undantag, brukar man dock säga. I enskilda fall i materialet upplever ungdomsarbetaren sin identitet inom uppsökande ungdomsarbete som en livsstil, vilket innebär att man inte upplever det som uttröttande att alltid ”ha sin arbetsroll och telefon påslagen”:

Intervjuare: Så hur får man den rollen, hur lyckas man lämna arbetsrollen?

Jag har inget sådant att jag alltid skulle vara i arbetet. Jag har inget arbets-jag.

Intervjuare: Hur är det när du inte är på jobb och någon ringer åt dig till exempel åtta på kvällen och det är en ung person, svarar du då?

Ja, jag svarar. Alltså jag har bara en telefon och samtalet går via (stadens) ungdomssektor, och telefonen är alltid på. Ibland har det också varit akuta livsfarliga situationer. Alltså inget som beror på de unga, men i hemmet. Våldssituationer. Jag svarar nog. Och det har varit väldigt viktigt för dem. [...] Jag förutsätter också att man svarar när jag ringer.

Majoriteten i undersökningsmaterialet anser följande:

Jag förstår att en del uppsökare har sina telefoner hemma och svarar om den unga har något på hjärtat på kvällen och vill prata med någon. Det här arbetet är inget frivilligarbete eller något kall. Det är klart att vi alltid är på plats. Jag lär mina egna unga att jag är på plats under vissa tider må-fr och svarar så fort jag kan.

Under min fritid använder jag inte min arbetstelefon eller e-post.

Även den så kallade *Correlation*-gruppen (*Correlation – European Network for Social Inclusion and Health*), som sammanställt riktlinjer för praxis inom uppsökande arbete i Europa, behandlar frågor i anknytning till välbefinnande i arbetet inom uppsökande arbete så att de ses i en bredare ram i anknytning till yrkesområdets arbetsmiljö och arbetskontexter. En viktig delfaktor för att uppnå framgång och orka i arbetet är enligt arbetsgruppen det sätt på vilket människan upplever sitt arbete (Mikkonen & Kauppinen & Huovinen & Aalto 2007). I uppsökande ungdomsarbete upplevs arbetet ofta som hektiskt, vilket även var en central iakttagelse i denna aktionsforskning.

Till näst behandlas arbetsförhållandena inom uppsökande ungdomsarbete och välbefinnande i arbetet genom *Yrkesetiska principer för ungdomsarbete*. Då framkommer en konflikt som råder i en sådan situation där ungdomsarbetaren vill göra ett bra jobb, men upplever det som svårt och ibland omöjligt på grund av en ökande arbetstakt. I de yrkesetiska principerna för ungdomsarbete sägs bland annat att ”ungdomsarbetaren hittar alltid tid då den unga behöver det”, men i praktiken kan detta inte stämma.

Ibland är det här svårt då kalendern är full och det hela tiden finns nya unga på väg. Den unga skulle ofta vilja få och behöva hjälp direkt och inte först om två veckor då det finns plats i kalendern. Då blir det alltid problem, ska man då förlänga sin arbetsdag så att man hinner träffa den unga eller ska man träffa honom/henne först senare. Ibland blir arbetsdagarna längre, men man kan inte hålla på på det viset hela tiden utan att arbetsresultatet blir sämre, och det gynnar inte de unga. Till all lycka händer det inte för ofta att arbetstiden inte räcker till för de unga och deras behov.

Det här är svårt eller till och med omöjligt. Jag är den enda uppsökande ungdomsarbetaren i kommunen, om jag är fullbokad så måste den unga vänta. Jag tycker att idén med uppsökande ungdomsarbete är just att det är frågan om en tjänst med låg tröskel, att den unga inte behöver vänta på samma sätt som till exempel inom den sociala sektorn. När jag är ensam kan jag inte röja tid i kalendern, även om jag skulle vilja.

I aktionsforskningens material ingår många observationer om hur det på grund av praxis inom uppsökande ungdomsarbete är svårt att samordna arbetet med den unga och de målinriktade, abstrakta yrkesetiska principerna med bred betydelse. Situationen gestaltas till exempel av att ”ungdomsarbetaren tar tag i felaktigheter och rättar till orättvisor” å ena sidan, men å andra sidan är ungdomsarbetarens möjligheter naturligtvis begränsade.

Det här känns ibland som en ganska omöjlig uppgift i det uppsökande ungdomsarbetet. Den unga kan uppleva att hela livet är orättvist. Han/hon upplever att det är orättvist att han/hon inte kommer in på en skola eller får arbete, det är orättvist att någon äldre som redan har utbildning får en

läroavtalsplats som han/hon har drömt om. En klient inom uppsökande ungdomsarbete tycker inte heller att det är särdeles schysst att han/hon förlorar en del av sin funktionsförmåga för att han/hon inte orkar eller vill röra sig ute bland människor. Speciellt på mindre orter sker utslagning i hemmet obemärkt och lätt när till exempel en ung person blir utan studieplats efter grundskolan. Då alla unga känner varandra är det lättare att stanna hemma än att förklara, och när man varit hemma ett tag, utanför andras blickar, kan det vara svårt att fara någonstans över huvud taget. Vikten ökar och man täcks inte röra på sig, och när man inte rör på sig ökar vikten ytterligare. Även det blir en ond cirkel och orsakar säkert en känsla av orättvisa hos den unga. Ungdomsarbetaren har ett stort jobb med att rätta till orättvisan i sådana situationer trots att han/hon gör sitt bästa för att få tag i den orättvisa som den unga möter i sitt liv.

1.2 Förväntningar beträffande utveckling av arbetsplanering och ledning

Hur man orkar i sitt arbete påverkas mycket av hur väl arbetet och arbetsuppgifterna har definierats. Förmannen har en stor roll och borde dra upp riktlinjer för vad uppsökande ungdomsarbete gör och vad det inte gör i nätverken. Uppsökarna kan inte syssla med allt sådant som andra inte gör.

Denna aktionsforskning belyser hur uppsökande ungdomsarbete organiseras som förmansarbete ur de anställdas perspektiv. På grund av undersökningens avgränsning har man inte undersökt förmännens perspektiv inom uppsökande ungdomsarbete. I de följande exemplen beskriver uppsökande ungdomsarbetare i tre små kommuner förmansledning i sina egna arbetsgemenskaper som frågor som berör välbefinnande i arbetet, arbetsmotivation och arbetsplanering.

Själva arbetet är väldigt trevligt, men arbetsgemenskapen och förmannen gör det väldigt tungt. Det förekommer för mycket klagomål, man vaktar på arbetstagarna och gräver hela tiden fram negativa saker. Förmannen vet inte riktigt någonting om det här arbetet och kanske det är därför som han håller allt över arbetstagarna. För mig har det blivit så att jag får kraft av att utföra riktigt klientarbete och inte hela tiden behöver fundera på tråkigheter som orsakats av arbetsgemenskapen eller förmannen. Mitt välbefinnande i arbetet skulle påverkas mest av att allt fungerade i arbetsgemenskapen och att atmosfären var förtroendefull och bra.

Jag är nöjd med min förman som helt litar på att jag sköter mitt arbete så gott jag kan. Jag får själv bestämma när jag kommer till arbetet och när jag går hem. Man ställer sig väldigt flexibelt till mina egna faranden och man kan tala om saker. Förmannen är intresserad av mitt arbete och jag tycker att jag får tillräckligt med stöd. Lönen kunde gärna vara bättre, men det är tydligen ett evigt problem i arbeten inom den sociala sektorn. Jag får arbetshandledning om jag vill och troligtvis ska jag börja med det [...]. Jag fick också en inbjudan till en rekreationsdag. Jag blir beaktad som en jämlik anställd, vilket är väldigt viktigt med tanke på hur jag trivs i arbetet.

Genom dessa exempel sammanfattas hur undersökningsmaterialet tudelas så att beskrivningar enligt det senare exemplet om hur arbetsgemenskapen fungerar utgör en minoritet i undersökningsmaterialet.

I arbetsgemenskaper där arbetarens upplevelse om välbefinnande i arbetet är stark

och där arbetsmotivationen är hög, beskrivs verksamheten mellan den anställda och förmannen av ömsesidigt förtroende till att den andra parten kan sköta sitt eget arbete. Detta framkommer genom flexibla arbetstider och diskussioner om hur man utför sitt arbete. Ömsesidig uppskattning av den andras ansvarsområden i arbetet framkommer genom att man upplever att man har jämlika möjligheter att påverka sitt eget arbete. En god kommunikation mellan förmannens och den anställdas färdigheter framkommer genom att förmannen är intresserad av den anställdas arbete och vice versa. Även arbetshandledningen har ordnats på ett bra sätt i dessa arbetsgemenskaper. I dessa situationer upplever arbetaren att hans eller hennes arbete får stöd. I undersökningar lyfter man fram att det sätt på vilket man leder personalen har ett samband med välbefinnande i arbetet (Nakari 2000; 2003). Man har även undersökt personalledningens inverkan på resultat. Enligt resultaten finns det ett positivt samband mellan dessa. (Se spec. Huotari & Selivuo & Koski & Pakarinen 2005.)

En annan faktor som har att göra med välbefinnande i arbetet och som framkommer i undersökningsmaterialet sammanfattas i exemplet nedan. Enligt exemplet önskar arbetarna att förmännen skulle driva ett starkare ledningssamarbete för att planera arbetets praxis. Situationen framkommer bland annat i form av att arbetsplaneringen har ordnats på bristfälligt sätt.

Det förekommer nästan ingen arbetsplanering alls. Eftersom jag påbörjade en ny arbetsform skulle jag ha önskat ett intensivt samarbete med förmannen om hur man ska påbörja denna arbetsform och i vilken riktning den ska utvecklas i vår kommun. Nu har jag fått fria händer, vilket jag förstås är tacksam för, men samtidigt upplever jag att förmannens mentala stöd skulle vara viktigt. Man har inte heller ordnat någon arbetshandledning, även om det utlovades vid arbetsintervjun. Det finns hur som helst gott om arbete, jag har flera klientkontakter på dagarna och utredningar i anknytning till dem.

Ur de anställdas perspektiv innebär ledning av arbetet att förmannen visar intresse och ger stöd. Arbetstagarna önskar också att förmännen beaktar arbetarinriktade utvecklingsperspektiv i bredare frågor som berör hur yrkesområdet definieras och hurdana riktlinjer som dras upp samt hur de främjas på kommunorganisationsnivå.

I ledningen av uppsökande arbete är det enligt arbetarna av särskild vikt att förmannen vet vad uppsökande ungdomsarbete är i praktiken. Enligt undersökningsmaterialet är förutsättningen för denna vetskap att förmannen har erfarenhet av arbete tillsammans med unga, helst av uppsökande ungdomsarbete, eller att uppsökande ungdomsarbete är bekant för förmannen på något annat sätt. En sådan förmansroll framhävs då man utvärderar koordineringen av ungdomsarbete med tanke på yrkesrådets mångprofessionella ledning. Det är en helt annan fråga i vilken mån förmännen själva driver fältarbete i anknytning till uppsökande ungdomsarbete. Om en viss mån av fältarbete skulle ingå i förmannens arbete kunde det ur arbetstagarnas perspektiv öka och upprätthålla förmännens bild av vad uppsökande ungdomsarbete är i praktiken.

Utöver att leda personalen har förmannen en viktig roll som representant för yrkesområdet i de kommunala förvaltningsområdenas samarbetsnätverk. Förmannens praktiska kännedom om sin egen bransch är det bästa sättet att förmedla lokala behov

och utvecklingsperspektiv från personalen och fältet inom yrkesområdet till en del av kommunens verksamhetsplaner och budgeter.

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: Och [alltid] när man gör upp ett nytt program för barns och ungas välbefinnande så kunde man ju ta med det här uppsökande ungdomsarbetet, jag har försökt prata om det överallt.

I ungdomsarbetarnas beskrivningar om förmansarbetet kan man se att det väsentliga inte är att se på ledning genom att koncentrera sig på enstaka framgångar och misslyckandena i färdigheter bland förmän och anställda. Det viktiga är att nå förmännens och den anställdas eventuellt olika perspektiv, genom vilka man kan bygga upp en förståelse för ledningen av uppsökande ungdomsarbete.

Ovan presenterades de viktigaste synpunkterna bland de ungdomsarbetare som man nått genom undersökningen. Ett viktigt ämne för fortsatt undersökning är att utreda hurdana motsvarande uppfattningar om utvecklingen av yrkesområdet som finns bland förmän som ansvarar för uppsökande ungdomsarbete. Frågor kring hur uppsökande ungdomsarbete organiseras kunde granskat ur förmännens perspektiv lyfta fram även kommunalorganisatoriska bakgrundsfaktorer i anknytning till ledning av uppsökande ungdomsarbete, såsom till exempel beredningsprocessen för sektorernas budgetramar inom kommunerna. Den som ansvarar för uppsökande ungdomsarbete kan även vara en person med en kombinerad tjänst. I sådana fall omfattar förmansarbetet att man ordnar både uppsökande ungdomsarbete och en annan verksamhet som ingår i tjänsten enligt tillgängliga resurser. Enligt undersökningsmaterialet ser man ur arbetarnas perspektiv i vissa fall dessa bakgrundsfaktorer, som är kopplade till hela ledningen av yrkesområdet, som frågor beträffande huruvida man klarar av att leda personalen. På så sätt kan de också skapa konflikter mellan personalen och förmännen.

2 UTVECKLING AV UPPGIFTSOMRÅDEN OCH KOMPENS

Ur undersökningsmaterialet kan man lyfta fram fem teman som man kan studera med tanke på hur uppsökande ungdomsarbete kan utvecklas innehållsmässigt. Av dessa omfattar de två första alla uppgiftsområden inom uppsökande ungdomsarbete och arbetsgreppet oberoende av den ungas behov i klientprocessen. Den första av dessa två berör hur så kallad tyst kunskap (se t.ex. Koskimies & Pyhäkoski & Arnkil, 2012) används som stöd för yrkeskompetens. Det andra temat berör rollen som hjälpare och hjälp som yrkesverktyg.

Det verkar som om man utöver dessa teman även bör se på den innehållsmässiga utvecklingen av uppsökande ungdomsarbete speciellt ur perspektivet för vilka behov av kompetens som finns inom yrkesområdet. Enligt den viktigaste observationen i aktionsforskningens fältarbetsdel är förutsättningen för att driva uppsökande ungdomsarbete att man nästan alltid är *online* och reagerar snabbt på faktorer som har att göra med både den ungas livshistoria som den ungas hälsotillstånd och levnadsförhållanden i närkretsen. Det tredje, fjärde och femte temat har ett starkt samband med behov som uppkommer till följd av den ungas

livshistoria och livskontext. Utvecklingen av innehållet i uppsökande ungdomsarbete bör studeras så att dess perspektiv är hur arbetet orienteras och hur man specialiserar sig i arbetet, och så att granskningen sker genom ungdomshälsa, föräldraskap och familjearbete.

2.1 Tyst kunskap och vägledning som yrkeskompetens

Koskimies, Pyhäjoki och Arnkil ser på tyst kunskap ur dialogperspektiv. Deras undersökning berör hur utvecklingen av det egna arbetet och gemenskapens sätt att arbeta tillsammans kan utvecklas i dialogiska förhållanden. Författarna betonar att det viktiga i fungerande dialoger är att göra individens och gemenskapens tysta kunskap synlig. Med tyst kunskap avses all sådan information som är personlig, som man inte säger högt, som baserar sig på upplevelser och är situationsbunden. Tyst kunskap är ofta svår att uttrycka och dela. (Koskimies & Pyhäjoki & Arnkil 2012.)

Donald Schön talar i sin tur om tyst kunskap som en praktisk kunskap som uppkommer i det praktiska utövandet av yrket och bildar personliga färdigheter och kompetens (Schön 1983). Nedan studerar man användningen av tyst kunskap genom två exempel ur perspektivet för den innehållsmässiga utvecklingen av uppsökande ungdomsarbete. I det första exemplet ser man på den tysta kunskapens roll som en del av det uppsökande klientarbetet. Arbetaren funderar på hur de egna förutfattade uppfattningarna möts i den tysta kunskapen.

I uppsökande ungdomsarbete borde man alltid utgå från att möta klienten utan några som helst förväntningar. Då man arbetar på en liten ort är detta inte alltid möjligt. [Under klientprocessen] var jag tvungen att fundera mycket på min egen yrkesverksamhet i förhållande till mina förväntningar om klienten. [...] problemet var inte i något fall det att klienten skulle ha haft brist på motivation, utan det var mera frågan om arbetarnas syn att motivation saknades. [Den unga] lärde oss att det inte lönar sig att sätta klienterna i olika fack utifrån förutfattade uppfattningar eller andra personers åsikter, utan klienten vet i slutändan själv vem han/hon är och vad som är det bästa för honom/henne. I fråga om detta *case* var utmaningen inte i något skede det att [den unga] inte var villig att göra saker, utan det handlade mera om arbetarnas tro på att han/hon verkligen klarar av det. [...] Jag har många gånger funderat på om det alltid är frågan om samma sak. Inte så att klienten inte kan eller vill utan att vi inte kan eller vill hjälpa. I det första fallet var det jag som blev tvungen att se potential [hos den unga], som till synes verkade vara ett förlorat fall.

Till näst placeras användningen av tyst kunskap som en del av nätverkssamarbetet. Genom att reflektera över sin tysta kunskap framhäver arbetaren sina egna förutfattade uppfattningar om nätverksmötet som arbetsform då det är frågan om ett första möte mellan en uppsökande ungdomsarbetare och en ung person samt möjlighet att skapa kontakt.

Före träffen hade jag lite fördomar om ett sådant här mångprofessionellt möte skulle kunna fungera som utgångspunkt när man skapar kontakt. Går inte den unga i baklås då alla experter diskuterar med honom/henne samtidigt? Hur villig är den unga själv till kontakten då det första mötet på sätt och vis inte sker på ett naturligt sätt utan är ett arrangerat "tillfälle"? Jag gick alltså till mötet för att skapa kontakt med den unga. Så gick det inte [...] Jag upplevde att det mångprofessionella mötet var ett lyckat sätt att skapa kontakt med just denna unga person eftersom han/hon berättade öppet

om sina angelägenheter och jag fick en ganska bra övergripande bild av den ungas situation. Kanske blev situationen lättare av att den unga redan sedan tidigare var bekant med de andra vid mötet och de hade en lång gemensam historia bakom sig. Jag var den enda nya på plats.

Diskussionen om hur man kunde utnyttja användningen av tyst kunskap i större utsträckning än i dagsläget i det förutseende nätverksarbetet borde ökas inom uppsökande ungdomsarbete. Tyst kunskap beträffande yrkesmässighet kan till exempel delas mellan ungdomsarbetarna. Man har också talat om att använda omsorgskänsla på ett professionellt sätt (se Eriksson & Arnkil & Rautava 2006). Av en person med längre arbetserfarenhet kan man fråga och genom att följa den andras arbete under arbetsparsverksamhet kan man lära sig nytt. Enligt materialanalysen kunde man utnyttja tyst kunskap som förmedlas genom att man delar erfarenheter allt mer till exempel inom det uppsökande ungdomsarbetets mentorverksamhet:

Det har mycket stor betydelse, och det just sådant jag själv ofta har utnyttjat då vi fått nya arbetare [...] så har jag själv på något sätt sett mentors roll som viktig där, att man också försöker omsätta den tysta kunskapen i ord hela tiden. Inte bara så att man antar att de vet, utan att man alltid använder tid till att fundera på varför vi är här och vilken roll vi har, och varför vi gör det här.

En annan aspekt som borde göras synlig utöver tyst kunskap är enligt undersökningsmaterialet det sätt på vilket man inom uppsökande ungdomsarbete behandlar sin egen vilja att hjälpa i den egna klientprocessen. Viljan att hjälpa kan bli en fallgrop om arbetaren inbegriper den i sin arbetsbild utan att reflektera över det ur ett professionellt perspektiv. I följande citat har man gjort denna reflektion.

Ibland känns det så för mig också, att den här unga personen saknar på riktigt de här sakerna, och jag skulle vilja erbjuda dem. Men om den unga inte upplever att det är behövligt, så är det på sätt och vis den egna passionen som gör att man vill hitta en studieplats till den unga, då kan det vara ett hinder för att det ska uppstå en relation och för att man på riktigt ska kunna höra vad den unga behöver.

I sin bok *Med människan* behandlar [Tommy] Hellsten hjälparen ur många perspektiv. Ett tvåångsmässigt behov av att hjälpa andra innebär enligt Hellsten att man är oförmögen att vara närvarande och möta den andra människan. Att kämpa med att hjälpa andra kan leda till att man erbjuder färdigtuggade svar till andra och till en press att hitta lösningar och veta svar. Som ungdomsarbetare kan jag erkänna hur jag ibland upplever press över att lösa en klients problem och erbjuda svar trots att jag vet att det inte är frågan om det i mitt arbete. Speciellt med en ny klient som först bekantar sig med mitt arbete och mina möten kan jag ibland uppleva ett behov av att vara just *till nytta* – på ett sätt som inte gör det oklart för klienten om han/hon skulle ha slösat tid på att träffa mig. Hur duktig och nyttig känner man sig inte då man ibland – i stället för mantrat ”jag minns inte, jag måste ta reda på” – direkt kan svara klienten hur ett system fungerar och hur det lönar sig för den unga att göra för att nå sina mål. Visst får jag glädjas i fred över min kunskap, men det är bra att komma ihåg att som värst leder ett sånt här behov av att vara till nytta till att det bildas en mur som förhindrar ett egentligt möte. När det gäller mera långvariga klienter har man kanske fått uppleva glädje över att hjälpa, att man är närvarande i den andras liv och att man kommer vidare med en situation. [...] Det att man väldigt starkt upplever sig själv som hjälpare kan enligt Hell-

sten i praktiken innebära att man ställer sig ovanför den andra och att man håller trådarna i sina egna händer. Då minskar förmågan att uppskatta en annan människa som en separat varelse som bär ansvar för sitt eget liv. [...] Även uppsökande arbete är ett hjälparbete och ställningen mellan arbetaren och klienten är inte alltid ömsesidigt jämlik. I första hand är det dock i allmänhet frågan om just den andra människan och ofta är också ett problem i klientens liv i centrum. Ibland är det lätt att bli besserwisser och att använda makt på ett dolt sätt – speciellt om man litat för blint på att man förverkligar principen om från människa till människa.

Svårigheter med den professionella viljan att hjälpa framkommer ofta då arbetarna beskriver inledningsskedet av klientprocessen med en ung person. I sådana situationer förekommer ofta en benägenhet att tänka och hoppas att arbetet räddar den unga, där det egna arbetsjaget ställs i rollen som ”räddare”. Om denna upplevelse berättar såväl nyligen utexaminerade, sådana som är på väg in i yrkesområdet eller som har lite arbetserfarenhet som de som arbetat länge med uppsökande ungdomsarbete. De som har mindre arbetserfarenhet upplever ofta situationen som ett ”misslyckande”. De som arbetat länge med uppsökande ungdomsarbete upplever däremot att en ”alltför ivrig” vilja att hjälpa i själva verket förhindrar att man lyckas i arbetet.

Viljan att hjälpa kan inte utgöra kärnan för professionellt uppsökande ungdomsarbete. Viljan att hjälpa och själva hjälpanDET bör göras professionellt. Detta är ett villkor för att man ska klara sig i uppsökande ungdomsarbete och lyckas med det. I följande citat kommenteras hur man kan stärka sin egen yrkeskompetens i förhållande till hjälpanDET med tanke på innehållsmässig utveckling av uppsökande ungdomsarbete:

Man arbetar i egenskap av arbetare, inte helt som sig själv. Det viktigaste är att lyssna på den unga och handla enligt hans/hennes vilja och med tanke på hans/hennes bästa. Man kan och måste ge alternativ, men den unga får fatta beslut. Ingen kan leva någon annans liv och därför fattar alla sina egna beslut.

2.2 Uppsökande ungdomsarbete och hälsovård

Nu känns det som om det är för stora saker på gång, jag har mycket klienter som är i väldigt dåligt skick. De är på något sätt helt ute med allt. Under denna vecka har två av mina klienter talat om självmord...

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: De unga som har problem, det syns i mitt veckoslutsarbete också, som jag gjort i 10 år, så är det helt som natt och dag hurdana våra klienter är. Vi får inte längre 16-åringar som har tagit några öl och blir skjutsade hit från någon hemmafest, det är ovanligt. Den unga person som kommer till oss och är onykter, när man diskuterar situationen, så dyker det upp alla möjliga problem, det kan vara våld i hemmet, frånvaro från skolan, mobbning och det är en stor bubbla som spricker. Det är en tydlig förändring, att det finns så många problem, att de unga är klienter hos många olika myndigheter, det har ökat. Trots att mängden av unga inom systemet har minskat, så har deras problem ökat, och det borde man säga högt.

Att profilera ungdomsarbete i anknytning till hälsovård har varit ett mål för kritik. Med tanke på uppsökande ungdomsarbete är kritiken enligt denna undersökning inte befogad.

Den ungas hälsa och välbefinnande kan inte falla utanför uppsökande ungdomsarbete, eftersom den uppsökande arbetsformen som utgår från den ungas behov och strävar efter att hitta lösningar till dem även måste omfatta hälsofrågor hos de unga. Det är värt att beakta att hälsobeteendet hos unga som ingår i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete inte självklart beskrivs av nationella trender. Ett exempel på detta är att man sagt att rökning och användning av rusmedel skulle kan minskat bland unga.

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: Men i skolhälsoförfrågan (fi. Kouluterveyskysely) finns ett sådant problem att myndigheterna kanske utgår onödigt mycket från resultaten från sina enkäter, att okej, alkoholanvändningen har minskat. Sanningen är att de unga som använder alkohol, använder mängdmässigt mer än någonsin tidigare. Men vi talar bara om det här i offentligheten, att alkoholanvändningen har minskat. Men man tar inte upp den andra sidan. Eller att rökning har minskat bland unga. Men å andra sidan så är det så att de unga som röker bolmar som lastbilschaufförer. Sådant borde man komma bort från. Det är klart att vi måste vara glada för att användningen av alkohol har minskat i helhet. Jag vill inte tro att enkäten är helt onödig, men vi borde komma ut med alla de här enkäterna och erkänna offentligt att vi ändå har problem som vi måste göra något åt.

I detta sammanhang lyfter det uppsökande ungdomsarbetets ställning i dagens Finland fram frågan om den politiska styrningens riktning som gäller yrkesområdet. Utifrån materialet för denna undersökning kunde man föreslå att man borde diskutera mera om samarbete mellan ungdomsarbete och hälsovård för unga. Störst behov av att utveckla samarbetet finns i anknytning till mentalvårdstjänster för unga samt stödtjänster för unga med drog- eller andra missbruksproblem.

Den nuvarande politiska koordineringen av uppsökande ungdomsarbete bygger på frågor om ungdomsarbetslöshet och studieplats. I bakgrunden till dessa frågor finns uppföljning av ekonomiska konjunkturer. Om man fortfarande anser att grundtanken för uppsökande ungdomsarbete är att minska det samhälleliga utanförskapet bland unga som är i behov av stöd bör man koppla den förutseende politiska styrningen av och utvecklingsarbetet inom uppsökande ungdomsarbete allt starkare till uppföljning av andra samhälleliga utvecklingsriktningar bland unga. Av dessa är de viktigaste i 2010-talets Finland bostadslöshet bland unga och mera marginaliserade fenomen som berör de ungas hälsa, såsom användning av rusmedel bland bostadslösa unga, mentala problem bland arbetslösa unga och ångest- och panikstörningar hos unga som lider av depression. Arbetet med att utveckla de professionella kompetensområdena inom uppsökande ungdomsarbete bör i första hand vara ett svar på de situationer bland unga som framkommer i det praktiska arbetet.

Analysen av undersökningsmaterialet lyfter även fram en oro om de kommunala tjänsternas effektivitet när det gäller stödtjänster för barn och unga. Inom det egna yrkesområdet för en samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete hade man gjort utredningsarbete om anteckningar som berör deras klienter. I utredningen kom det fram att man inte hade tagit tag i vissa barns situationer, trots att rådgivningen, dagvården och skolan hade förmedlat uppgifter om att situationen visade tecken på utslagning. (Se även Pekkarinen 2010.) Dessutom var det frågan om unga i vars sociala bakgrund man

kunde se att utanförskap förekommit redan i flera generationer. Utredningen ledde till funderingar i stil med följande citat bland de anställda inom yrkesområdet.

Samarbetspartner för uppsökande ungdomsarbete: Att man på något sätt lyfter fram att hallå, vad är det för idé med att du screenar om du inte för saker vidare när du borde!

Samma fenomen väcker förundran hos Matti Rimpelä när han kommenterar den bestående trenden av illamående oberoende av tillgängliga resurser inom barntjänsterna. Varför producerar de kommunala tjänsterna inte välmående som väntat? Rimpelä anser att orsakerna till de ineffektiva kommunala tjänsterna bland annat är att barnfamiljernas och barnens angelägenheter administrativt indelas i olika lagar, sektorer, enheter, yrkesområden och datasystem. Stödet för barn och barnfamiljer har inte utvecklats som en helhet utan som olika system. (Rimpelä 2012.)

Med tanke på uppsökande ungdomsarbete har dessa frågor lett till ett utvecklingsarbete där man genom att bilda nätverk och driva mångprofessionellt samarbete strävar efter att svara mot barns och ungas behov på ett bättre sätt. Fenomenet i fråga har även ett samband med diskussionen om att ingripa i ett tidigt skede och dess betydelse för individens ungdom och senare liv. De som undersökt nätverksdialogen efterlyser här en dialog om goda praxis som en del av kommunernas tidiga öppna samarbete (fi. VAY, varhainen avoin yhteistoiminta). Med VAY avser man en sektorövergripande och nätverksdialogiskt handlingsmodell och dialogiska metoder i anknytning till den. Vid tidigt ingripande tar man tag i klientens problem i god tid genom att kombinera resurser från sakkunniga och klientens nätnätverk. I undersökningen betonar man också att de som svarar för service för barn och unga även tillsammans borde främja det gemensamma metodutbudet inom kommunens hela verksamhet (Koskimies & Pyhäjoki & Arnkil 2012).

En sektorövergripande handlingsmodell som bygger på principen om en nätverksdialog kunde enligt min mening även utnyttjas inom utbildningen. Med tanke på uppsökande ungdomsarbete och samarbete inom ungdomshälsovården kunde till exempel gemensamma träffar med personal från olika yrkesområden vara till nytta. Temat för träffarna skulle vara fenomen inom ungdomshälsa som förekommer inom det egna sjukvårdsdistriktets område. Vid träffarna kunde man fråga sig vilka fenomen inom ungdomshälsan som branschernas gemensamma klientprocesser bygger på. Samtidigt kunde man dela även "övrig kunskap" som uppkommer genom yrkespraxis i klientprocesserna i större utsträckning än för närvarande.

2.3 Uppsökande ungdomsarbete och familjearbete

Under klientprocessen stöter uppsökande ungdomsarbete tyvärr ofta på en ung person som har starka sidor som byggts upp på ett negativt sätt. Genom den unga riktar sig det uppsökande ungdomsarbetets blick mot föräldrarna och deras fostringsuppgift, som tyvärr är en för stor börda att bära för vissa.

Ja och så finns det sådana, att man tjarar i skolan att han/hon inte klarar av det ena och det andra, och så kan det vara så att den unga tar hand om både småsyster och föräldrar hemma. Och här har

jag också haft sådana som tvingats bli vuxna för tidigt. Man måste ta hand om en pappa som faller och en mamma som slocknat, och så kan det ofta vara nyfamiljer där det ofta även finns andra barn.

I aktionsforskningen framkom även att nätnätverkens andel i en lyckad klientprocess tills vidare inte beaktas just alls inom uppsökande ungdomsarbete. Ovan kom det fram att den ungas situation i klientprocessen för uppsökande ungdomsarbete ofta framkommer som många problem för ungdomsarbetaren. I dessa situationer har de lösningar som den unga själv hittat och verkställt störst roll. I citatet nedan kommenterar en uppsökande ungdomsarbetare en sådan stärkning av resurserna hos den unga som skett i en klientprocess mellan arbetaren och den unga.

De här unga, vad jag märkt, när de kommer... när jag får sådana klienter där de yngsta går i sjuan och de äldsta bara är kring tjuugo. När de kommer så blir de mera självsäkra och börjar bli självständiga, så de flyttar nog ganska snabbt hemifrån och söker aktivt lägenhet. Och man ser tydligt att de ser skillnaden på ett konkret sätt, att det kan vara såhär med en vuxen också, inte bara så som där hemma. Och jag skulle själv kunna bygga mitt eget bo och där skulle det vara såhär.

Studier har visat att om det inte sker något avbrott i de lösningsmodeller som man sett och tagit till sig hemma nedärvs ofta kedjan av socialt illamående över generationsgränserna (se t.ex. Häkkinen mm. 2011). ”Ingripande” från uppsökande ungdomsarbete kan i sådana här situationer ha en viktig roll när det handlar om att förändra de förhållanden som leder till utslagning över generationsgränserna. Ingripande i de många problemen i livssituationen hos en ung person i ett klientförhållande kan däremot inte relateras endast till förändringar som den unga gör i sitt liv.

Det verkar som att den centrala kärnan för uppsökande ungdomsarbete, det individuella arbetet och förmågan att främja de resurser som finns i den unga själv för att bygga upp hans eller hennes liv samtidigt är ett tydligt mål för utvecklingen av yrkesområdet. I utvecklingen av uppsökande ungdomsarbete har man däremot fäst lite uppmärksamhet vid effekten av förhållandet mellan klienten och hans eller hennes sociala miljö (*person-in-situation*) som en del av en lyckad klientprocess (se t.ex. Puuronen 2005; 2009). Samtidigt som den unga verkar aktivt som agent för att förändra sitt eget liv under klientprocessen, lever klienten fortfarande i förhållande till sin närmiljö, vilket när det gäller en klient inom uppsökande ungdomsarbete ofta handlar om den ungas familj eller motsvarande förhållanden i närkretsen (se Compton & Galaway & Cournoyer 2005; Toikko 2009).

En central observation i undersökningen är att det faktum att man betonar det individuella arbetet som kärnan för uppsökande ungdomsarbete stör erkännandet av sociala nätverks betydelse. Detta fenomen baserar sig i stor utsträckning på att man inte har fastställt stöd för föräldrar till en del av klientprocessen i uppsökande ungdomsarbete. Till detta ändamål har man inte riktat resurser och uppsökande ungdomsarbete som bransch har inte heller rätt att utföra professionellt familjearbete enligt lagen (Cederlöf 2004, 179). Det verkar också som att det nuvarande uppsökande ungdomsarbetet styrs av en klientprocessmodell, som styr behandlingen av den ungas situation till myndighets-

nätverken. Man märker också att man inom uppsökande ungdomsarbete koncentrerar sig på att utveckla nätverken på arbetarens sida i klientförhållandet. Detta gäller främst utvecklingen av dialogen mellan klienten och myndighetsnätverket. Dessa dimensioner i klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete kan struktureras genom följande modeller:

1. klientförhållandemodell som utgår från den unga och arbetaren (enligt ideologin för ungdomsarbete)
2. klientförhållandemodell som utgår från den unga och myndighetsnätverket (enligt ideologin för nätverket för vägledning av och tjänster för unga)

Den ömsesidiga kommunikationen och dialogen mellan arbetaren och klienten anses alltså i första hand vara en faktor som inverkar på en lyckad klientprocess inom uppsökande ungdomsarbete. Man har på sätt och vis avgränsat bort stödet för föräldrar från det uppsökande ungdomsarbetet. Den unga lever dock inte löst från sin familj och sitt nätnätverk. På detta sätt skulle det beträffande utvecklingen av uppsökande ungdomsarbete vara ändamålsenligt att fortsätta listan ovan med följande skede:

3. klientförhållandemodell som utgår från den ungas nätnätverk och myndighetsnätverk

I centrum för utvecklingen av denna modell står frågan om hur man definierar stöd av föräldraskap som en del av dialogen i klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete. En person som utför uppsökande ungdomsarbete sammanfattar situationen på följande sätt:

Utgångspunkten för uppsökande ungdomsarbete är kommunikation och ett jämlikt förhållande mellan arbetaren och klienten. Om detta förhållande är av mindre vikt ur klientens perspektiv och familjens stöd är det som i verkligheten har effekt, skulle det då inte vara dags för uppsökande ungdomsarbete att börja stöda nätnätverket i allt större grad? Eller skulle det vara möjligt att inleda uppsökande arbete bland vuxna på nationell nivå, där man skulle stöda de ungas nätnätverk och lyfta fram det dialogiska mötet till en del av även deras vardag?

Seikkula och Arnkil (2009) har samma ståndpunkt när de konstaterar att dialogen mellan myndighetsnätverket och klienten är en viktig hörnsten för en lyckad klientprocess. De anser dock – i motsats till grundtanken för uppsökande ungdomsarbete – att det är av mindre vikt när de betonar effekten av en dialog mellan klientens närrelationer, familjen och nätnätverket i en lyckad klientprocess.

Om man vill börja utveckla effekten av dialogen inom den ungas nätnätverk i det uppsökande ungdomsarbetet, hittar man en färdig teorigrund för det i socialarbetets teorihistoria. Arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete påminner i många avseenden om ett fallspecifikt arbetssätt (*casework*) som är typiskt för socialarbete. I arbetssättet inom socialarbete grundar sig klientarbetet på växelverkan ansikte mot ansikte samt på att man skraddarsyr och överväger varje fall skilt för sig (Kananoja & Pentimäki 1977;

Toikko 2009). Klientarbetet inom uppsökande ungdomsarbete kan på samma sätt som teorin för socialarbete definieras genom de sociala förhållanden som följer med den unga, vilket gör att det är möjligt att behandla separata fall av klientprocesser även när det gäller den ungas nätnätverk (Richmond 1971).

Om man skulle se familjearbete som ett mera bestående uppgiftsområde inom uppsökande ungdomsarbete än för närvarande borde uppsökande ungdomsarbete, utöver familjearbete som är en del av socialarbete, inleda samarbete med allt fler aktörer inom den tredje sektorn. Speciellt sådana organisationer och föreningar som har riktat in sig på arbete med unga och familjer och vars verksamhet definieras av förebyggande familjearbete skulle vara lämpliga. Naturliga samarbetsparter kunde vara till exempel lokalföreningar inom Mannerheims Barnskyddsförbund och skolornas föräldraföreningar.

V Utvecklingsperspektiv beträffande fortbildning inom området

I denna undersökning har det varit möjligt att indirekt följa den studiehelhet inom uppsökande ungdomsarbete, *Etsivän nuorisotyön täydennyskoulutus* (sv. fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete), som ordnades av yrkeshögskolan HUMAK under våren 2013. I utbildningen ingick närundervisningsdagar, nätundervisning och självständiga studier samt en utvecklingsuppgift. I studieavsnittet ingick också en mentorskapsdel. De studenter som valdes till fortbildningsgruppen kom från olika håll i Finland och undervisningen ordnades på två olika orter.

1 UTBILDNINGSBAKGRUND OCH ARBETSERFARENHET

Enligt huvudmålet för undersökningen avgränsades endast sådana delar av studenternas fortbildningsmaterial till undersökningen som berörde utveckling av deltagarnas yrkeskompetens. Det är frågan om funderingar där de som deltagit i studieavsnittet kommenterar sina yrkesmässiga utvecklingsbehov. Det andra målet för undersökningen är studenternas skriftliga respons om hur studieavsnittets innehåll motsvarade deras förväntningar om fortbildningen och hur nyttig de ansåg att den var med tanke på deras eget arbete. Förväntningarna kring fortbildningen ser enligt materialet ut att beröra två faktorer: hur man i fortbildningens innehåll lyckas beakta den olika utbildningsbakgrunden bland dem som deltog i fortbildningen och å andra sidan deras arbetserfarenhet. I fortbildningsmaterialet fäster man uppmärksamhet vid den ”breda skalan” av uppgifter inom uppsökande ungdomsarbete. Denna observation innebär inte den situation som i övrigt väl beskriver situationen inom uppsökande ungdomsarbete, det att de saker man stöter på – för att citera materialet – kan vara ”allt mellan himmel och jord”. Syftet är däremot att konstatera att uppgifterna inom uppsökande ungdomsarbete varierade beroende på vilket område deltagaren kom från. På basis av denna observation lyfter man fram några idéer för hur man kan utveckla fortbildningen ur ett regionalt perspektiv.

Enligt responsen från de som deltog i fortbildningen (tabell 4) lyckades den första fortbildningen som riktade sig till professionella inom yrkesområdet att beakta variationerna i utbildningsbakgrund och arbetserfarenhet bland de uppsökande ungdomsarbetarna på ett något bristfälligt sätt.

TABELL 4. Respons från fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete, utdrag 1. Fördelning av svar. (Källa: Kylmäkoski 2013a)

Antal svar	(1=helt av annan åsikt, 5=helt av samma åsikt, 6=vet ej)						Totalt	Genomsnitt
	1	2	3	4	5	6		
I fortbildningen beaktades studenternas varierande arbetserfarenhet och utbildningsbakgrund	2	1	0	2	1	0	6	2,8

Hur ska man skraddarsy en fortbildning för professionella uppsökande ungdomsarbetare med varierande utbildningsbakgrund och arbetserfarenhet så att den fördjupar och ger nya perspektiv för allas yrkeskunskap? Yrkesmässig fortbildning är en utmanande utbildningsform. Man kan anse att det är speciellt utmanande att förutse utbildningsbakgrund och arbetserfarenhet bland deltagarna i en fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete. Det finns dock några riktlinjer för hur de kan beaktas.

TABELL 5. Utbildningsnivån bland personer som utför uppsökande ungdomsarbete länsvis. Statistikrapport om uppsökande ungdomsarbete (*Etsivä nuorisotyö-tilastoraportti*) (Källa: Häggman 2010), %

Utbildning	Södra Finland	Östra Finland	Lappland	Västra Finland	Uleåborg	Hela landet
Yhh eller högre	49	67	100	77	85	71
Institut	49	33	0	19	15	27
Ingen yrkesutbildning	30	0	20	2		
Inget svar	0	0	0	2	0	1
Totalt	100	100	100	100	100	100

I tabell 5 kan man se att utbildningsbakgrunden inom uppsökande ungdomsarbete tydligt är högskolebaserad. Den näst vanligaste utbildningsbakgrunden är utbildning på institutnivå. Utöver dessa kan man säga att utbildningsbakgrunden består av något annat. Om utbildningen inte baserar sig på en högskoleexamen är arbetserfarenheten ofta lång: ”De har då minst 25 års arbetserfarenhet, alltså de kommer från institutnivå då det inte fanns någon utbildning på högskolenivå” (Walldén, 2013).

Medianen för arbetserfarenhetens längd bland dem som utför uppsökande ungdomsarbete var sex år beträffande år 2008, och genomsnittet var 8,7 år. Största delen hade 3–10 års erfarenhet av arbete med unga (Walldén 2009). Enligt statistikrapporten för år 2009 hade största delen 2–10 års erfarenhet av arbete med unga. Mängden av uppsökande ungdomsarbetare med endast två års arbetserfarenhet var den grupp som hade ökat mest relativt sett (se Häggman 2010, 17). Till följd av ändringen av ungdomslagen fastställs några år som minsta längd av arbetserfarenhet med arbete bland unga för uppsökande ungdomsarbetare.

Den som arbetar inom uppsökande ungdomsarbete ska ha tillräcklig utbildning och erfarenhet av arbete bland unga. Som tillräcklig utbildning kunde man räkna till exempel ungdoms- eller socialarbetare, samhällspedagog, speciallärare eller -sjuuskötare, psykolog eller annan motsvarande utbildning. Som tillräcklig erfarenhet kunde man räkna minst några års arbetserfarenhet som gett den uppsökande ungdomsarbetaren beredskap att hjälpa en ung som är i behov av stöd. (Regeringens proposition till riksdagen 2010, 17.)

Möjligheterna att utnyttja fortbildningen är delvis individuella. Den första yrkesmässiga fortbildningen som riktades till uppsökande ungdomsarbetare kunde man – kanske just på grund av dess ställning som pilotfortbildning – beskriva som en studiehelhet som presenterar uppsökande ungdomsarbete och gör det bekant bland deltagarna genom praktiska övningar. Hänvisningar till detta finns i det andra utdraget ur responsen från fortbildningen (tabell 6) under punkterna vars kvalitativa tolkning kan sammanfattas enligt följande, som ett citat från en av deltagarna i fortbildningen: “Det skulle ha varit bra att få den här informationen då man själv började jobba med det här, nu fick man ingen ny information, utan den information som gavs fungerar bara som ett stöd för det egna arbetet.”

TABELL 6. Respons från fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete, utdrag 2. Fördelning av svar. (Källa: Kylmäkoski 2013a).

Antal svar	(1=helt av annan åsikt, 5=helt av samma åsikt, 6=vet ej)					Totalt	Genomsnitt
	1	2	3	4	5		
Fortbildningen fördjupade min kompetens	0	1	4	1	0	6	3
Jag kan utnyttja den kunskap som jag fick under fortbildningen i mitt arbete	0	0	3	3	0	6	3,5

Om nyttan av den yrkesmässiga fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete i förhållande till det egna arbetet kan man ytterligare nämna två observationer. Utifrån materialanalysen märker man för det första att den som ordnar utbildningen, i samband med uppbyggandet av fortbildningen, med fördel oftare och mera specifikt inriktat kunde ställa sig frågan vilket yrkesmässigt tilläggsvärde de som deltar i utbildningen får. För det andra lönar det sig att observera att processbeskrivningarna för uppsökande arbete i genomsnitt gällde mest så kallade lyckade processer. Detta är en bra sak i sig, men man måste också se skillnaden mellan beskrivningarna och verkligheten. Följande citat belyser frågan.

Vi hade alltså två lyckade processer, men alla går inte så här bra. Kanske skulle det ha varit bra att ta med ett misslyckat fall och fundera på det, men det skulle ha lett till en väldigt kort analys av den egna verksamheten.

Med tanke på att utveckla organiseringen av uppgiften kunde det även vara frågan om början på en ny uppgift. På detta sätt kunde man till exempel bilda en uppgift där syftet

skulle vara att systematiskt plocka sönder en misslyckad process och analysera den utifrån ungdomsarbetarens egna funderingar, ställa den som objekt för arbetsparets yrkesmässiga frågor och yrkesmässiga reflektioner av lärare, pedagoger eller mentorer samt kanske be om kommentarer från samarbetsparter, det vill säga utvidga sökningen av svar till en uppgift för en mångprofessionell gruppdiskussion. En sådan här uppgift kunde vara ett alternativ till uppgifter som görs skriftligt på egen hand.

Som allmän observation kan man konstatera att inriktningen av studieperioden till en nivå för yrkesmässig kompetens, upplevelser och känsla kunde främjas av sådana uppgifter, som i stället för att vara fritt formulerade skulle vara lite mer strukturerade. Uppgifter där den som deltar i fortbildningen måste ställa sig i ett kritiskt förhållande till sin egen yrkeskompetens, och i synnerhet den kompetens som deltagaren saknar, verkade leda till observationer om hur man själv handlar i sitt arbete. Nyttan av detta kumuleras sannolikt på lång sikt.

Kartläggningsskedet är tydligt min stötesten i processerna, när jag för anteckningar efter ett möte märker jag att jag inte har all den information som skulle vara till nytta när jag handleder den unga. Min styrka när det gäller att slutföra processen är absolut motivation, jag blir lätt ivrig av de ungas planer och den positiva inställningen underlättar säkert också den ungas beslut.

Den yrkesmässiga fortbildningens uppgift är att stöda och stärka yrkeskompetensen hos deltagarna. När man planerar fortbildningen bör man fästa särskild uppmärksamhet vid de uppsökande ungdomsarbetarnas arbetserfarenhet. De är av arbetserfarenhet som de sakkunniga inom yrkesområdet har verkar i dagsläget indela deltagarna i fortbildningen i två grupper på ett nytt sätt. En del har avsevärd erfarenhet av arbete tillsammans med unga bakom sig, medan andra endast har kort arbetserfarenhet, till exempel när det gäller personer som nyligen fått sin yrkesexamen.

Dessa skillnader har ett samband med utvecklingsmålen för fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete. I planeringen av yrkesmässig fortbildning verkar det vara viktigt att betona att det är frågan om en fortbildning för personer som redan arbetar inom området. En särskilt viktig observation är att uppsökande ungdomsarbetare kan finna sig i olika yrkesmässiga skeden. Skillnaderna i kännedomen om yrkesområdet bland fortbildningsdeltagarna kunde vara en viktig utgångspunkt för utvecklingen av fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete. Därför kunde man fråga sig om man borde ordna egna fortbildningar för nyexaminerade och mindre erfarna arbetare. På motsvarande sätt kunde man också fråga sig om de personer med institutbakgrund, som redan har lång arbetserfarenhet från flera olika arbetsgemenskaper, borde ha en egen fortbildning. Det samma gäller även personer med universitets- och yrkeshögskolebakgrund.

Det viktiga är att hitta det lämpligaste sättet för alla tre grupper att utveckla sitt arbete och att utgå från gruppernas behov. I ljuset av denna undersökning verkar det som att sådana fortbildningsuppgifter där den sakkunniga ställer sig i rollen som den som upplever och är expert på sitt eget arbete producerar sådan yrkesmässig reflektion som utvecklar den egna kompetensen.

Det känns bra att kunna påverka någons liv på ett positivt sätt. Man måste alltså vara noga med att man inte på sätt och vis blir beroende av att hjälpa dem för att själv känna sig viktig. Hellsten [deltagaren i fortbildningen använde Tommi Hellstens bok *Med människan* (2009) i behandlingen av klientprocessen] talar om hur en stark hjälpare inte behöver lösa ut sitt värde genom hjälpprocessen. Han eller hon har ett värde i sig själv och därför blir man fri att möta den som har kommit för att söka hjälp. I stället för iveren att hjälpa har han/hon lärt sig att lita på människans förmåga att hjälpa sig själv.

Det sätt att utveckla sitt eget arbete som beskrivs i citatet ovan handlar om en ungdomsarbetare med universitetsbakgrund. Vid ett utvärderingsmöte efter fortbildningen tog arbetsgruppen fram att uppsökande ungdomsarbetare med universitetsbakgrund reflekterar över sin professionalitet mera medvetet än de som har en utbildningsbakgrund som baserar sig på studier vid ett institut. På motsvarande sätt konstaterade man att ungdomsarbetare med institutbakgrund inte lika tydligt tillämpar ett medvetet och skriftligt reflektions sätt. Av dessa orsaker är det en utmaning att skapa ett verktyg för fortbildning som på ett bättre sätt skulle nå det sätt på vilket en deltagare med institutbakgrund reflekterar över sin yrkeskompetens.

Enligt undersökningsmaterialet är arbetserfarenheten bland dem som utför uppsökande ungdomsarbete en central fråga både då man funderar på hur fortbildningar ska ordnas och på fortbildningarnas innehåll. När man talar om ungdomsarbeters yrkesidentitet har man traditionellt betonat förmågan att ha praktisk kontroll över arbetet, medan man inte har fäst så stor uppmärksamhet vid att behärska teoretisk kunskap och utformning, vilket är en lika stor del av arbetet (se t.ex. Cederlöf 2004; Nivala & Saastamoinen 2007). Fortbildningen får här en ställning som vågmästare: upprätthåller den ett traditionellt yrkesmässigt tankesätt eller är dess uppgift att främja den yrkesmässiga utvecklingen av uppsökande ungdomsarbete både genom praxis och teori.

Som forskningsmässig observation kan man nämna att det dilemma som berör arbetsgreppet inom ungdomsarbete och som framhävs på det professionella diskussionsfältet inte egentligen existerar ur ett ideologiskt och etiskt perspektiv, åtminstone framkommer det inte lika starkt som motsättningen mellan praktik och teori. Kring den yrkesmässiga utvecklingen av uppsökande ungdomsarbete är det möjligt att bygga upp en diskurs som i stället för ett traditionellt motsatsförhållande lyfter fram de praktiska och teoretiska rollerna som stöder varandra och som skulle basera sig på en hermeneutisk utgångspunkt för ungdomsarbetet. Då den yrkesmässiga utvecklingen av uppsökande ungdomsarbete, och i synnerhet utvecklingen av praxis, struktureras utifrån arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete, bör man komma överens om man ska utreda hur man kan bygga upp teorier genom praxis eller praxis genom teorier. Jag ser inget hinder för att utvecklingen av praxis inom uppsökande ungdomsarbete inte skulle gynnas av att de struktureras teoretiskt. (Se mera t.ex. Nieminen 2007.)

Sett ur perspektivet för yrkesmässig erfarenhet betonas praktisk arbetserfarenhet och utbildningsgrund inom uppsökande ungdomsarbete. Följande observation ur undersökningsmaterialet visar dock att betydelsen av arbetserfarenhet med tanke på kontrollen över arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete även kommenteras i ett nytt ljus:

Även mitt i det skedet oerfarna arbetssätt såg ut att vara till hjälp. Jag prackade inte på för mycket utan gick verkligen vid den ungas sida.

Stark kompetens, det vill säga ”järnhårt kunnande”, kan ibland också innebära att förhållandet till arbetet har ”låst sig” och på så sätt leda till att man har beredskap till endast en viss form av arbete eller ett visst arbetssätt. Till skillnad från vad man i allmänhet tror, kan en kort arbetserfarenhet också vara till nytta med tanke på hur man lyckas i arbetet. Därför borde man kartlägga vilka möjligheter att utveckla fortbildningen som finns i en sådan situation där de som har en lång arbetserfarenhet, och de som har arbetat inom yrkesområdet en kortare tid, möter varandra och där utbildningen skulle planeras ur denna utgångspunkt.

Ett förslag på hur fortbildningen kan utvecklas kunde vara att man endera skulle ordna de yrkesmässiga utbildningsperioderna för uppsökande ungdomsarbete så att undervisningen endast baserar sig på utbildningsgruppens arbetserfarenhet eller så att utbildningen skulle omfatta delar där arbetserfarenhetsnivån har beaktats. Fortbildningen kunde utifrån detta organiseras så att deltagarna omfattar både sådana som har lång arbetserfarenhet och sådana med mindre erfarenhet. Det ändamålsenliga skulle vara att organisera en modell där man genom undervisnings- och arbetsformer som utnyttjar synergieffekter kunde skapa en växelverkan mellan båda gruppernas erfarenhet samt rutinerade och färskare uppfattningar om uppsökande arbete. Denna konstellation kunde eventuellt även utnyttjas inom mentorskap. På så sätt kunde man hitta mentorer inom utbildningsgruppen, och då kunde mentorskapet genomföras som pararbete och som gruppmentorskap. Mentorskap kunde också tas med som en övningsuppgift i utbildningen. (Se Kylmäkoski 2013 b.)

I undersökningsmaterialet framhävs den uppfattning som råder bland de som utför uppsökande ungdomsarbete, enligt vilken det inte finns något absolut topp för yrkeskompetens. Därför karakteriseras yrkesmässig utbildning av en stark tanke om livslångt lärande:

Jag har endast ett och halvt års erfarenhet av uppsökande ungdomsarbete bakom mig, så jag är rätt så ny inom det här arbetet. Trots att jag fortfarande har mycket att lära mig så tror jag inte att man någonsin kan bli fullärd i det här arbetet.

Före övergången till att studera utbildning ur ett regionalt perspektiv lyfter vi fram ytterligare en fråga som kräver kritisk uppmärksamhet. Det är frågan om erfarenheten av arbete med unga bland förmän inom uppsökande ungdomsarbete:

På många platser förutsätter man att handledare som jobbar med uppsökande arbete har utbildning inom området och erfarenhet av att arbeta med unga. Som förmän jobbar ofta personer som har tillräcklig utbildning, men saknar arbetserfarenhet inom området, i synnerhet av arbete med unga. Förmän i synnerhet borde ha arbetserfarenhet inom området. Om förmannen inte förstår arbetet eller hur det görs står man inför ett ganska grundläggande problem.

2 FORTBILDNING UR ETT REGIONALT PERSPEKTIV

Att beakta den regionala aspekten i yrkesmässig fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete verkar vara en fråga som man inte betonar särskilt mycket vid planeringen av fortbildningen. I undersökningar om ungdomsarbete lyfter man däremot upprepade gånger fram de regionala och lokala skillnaderna mellan ungdomsarbetet i olika kommuner (se t.ex. Cederlöf 2004; 2005). I denna undersökning kan man konstatera samma sak när det gäller uppsökande ungdomsarbete. Hur kunde man utveckla den yrkesmässiga fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete med beaktande av regionala och lokala skillnader?

Utifrån responsen från fortbildningen kan man se att de sätt på vilka man önskar att de regionala aspekterna skulle beaktas i fortbildningen har att göra med hur fortbildningen ordnas i praktiken. Den regionala aspekten framkom först och främst som konkreta avstånd där deltagaren i fortbildningen reste från en plats till en annan. Detta framkom i sin tur som olika åsikter om huruvida resan till fortbildningsorten var för lång eller passlig. I några fall kunde det långa avståndet vara orsaken till att man avbröt fortbildningen som i övrigt framskridit på ett bra sätt. En del av dem som deltog i fortbildningen kommenterade även valet av fortbildningsplats med tanke på tillgången till kollektivtrafik. Även egna individuella sätt att uppleva en ort som en inspirerande fortbildningsplats varierade stort.

Yttre faktorer i anknytning till fortbildningen är viktiga delfaktorer som bygger upp upplevelser om fortbildningen. Till näst lyfter jag fram några utvecklingsperspektiv som främst grundar sig på olika regionala sätt att gestalta uppsökande ungdomsarbete. För det första kunde man överväga att ordna fortbildningen enligt den regionala fördelningen av NTM-centraler. Med hänvisning till respons från en deltagare i fortbildningen, enligt vilken ”man utför uppsökande ungdomsarbete på olika sätt på landet och i stan”, kunde man beakta den regionala aspekten med hjälp av fördelningen av NTM-centralerna när man skraddarsyr fortbildningen. Om man skulle ordna fortbildningar eller fortbildningsevenemang enligt fördelningen av NTM-centralerna, kunde de riksomfattande regionalpolitiska indelningarna i öst-väst och söder-norr samt landsbygd-stad, och de praktiska skillnaderna i uppsökande ungdomsarbete mellan dessa, framkomma allt mer som uppgifter som inbjuder till att reflektera över yrkeskompetens.

Ett annat utvecklingsperspektiv kunde vara fortbildningar som är skraddarsydda enligt kommunens storlek. Vid sådana kunde man bättre beakta små, medelstora och stora kommuners behov och verksamhetskulturer.

Som tredje alternativ för hur man kan ordna fortbildning kunde man se på uppsökande ungdomsarbete ur perspektivet för dem som producerar verksamheten. Bakom utvecklingsperspektivet finns ingen tanke om att man skulle uppleva att olika förverkligare skulle producera tjänster inom uppsökande ungdomsarbete av ojämn kvalitet. Tanken är däremot att rikta fortbildningen så att man beaktar specialfrågor som är viktiga ur olika verksamhetsproducenters perspektiv i undervisningen. Producenter av uppsökande ungdomsarbete är till exempel kommuner, städer, föreningar, stiftelser och samkommuner samt olika samarbetsformer mellan kommuner och föreningar, städer och föreningar

samt städer och stiftelser (se Sipilä 2013). En producentinriktad fortbildning inom uppsökande ungdomsarbete skulle även lyfta fram det mångprofessionella uppsökande arbetet i centrum för undervisningsperioderna. Denna modell och den modell som presenterades tidigare skulle utveckla fortbildningsperiodernas uppgifter ur perspektiven för producenternas olika handlingskulturer och verksamhetsstyrning som förenar dem.

För det fjärde kunde man ur ett regionalt perspektiv gestalta fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete mera med tanke på det område där det uppsökande ungdomsarbetet utförs. Vilka specialfrågor riktas till behov av yrkeskompetens inom uppsökande ungdomsarbete då det område där man utför arbetet är en kommun, en stad, både städer och kommuner och flera kommuner eller städer. (Se Sipilä 2013.)

VI Utvecklingsmöjligheter och intressebevakning inom yrkesområdet

I UTVECKLING AV KOORDINERING AV YRKESOMRÅDET OCH DESS FÖRVALTNING

Enligt Katariina Sipiläs utredning produceras uppsökande ungdomsarbete i Finland av städer, kommuner, stiftelser, föreningar, samkommuner och firmor. Kommuner och städer producerar verksamhet även i samarbete med stiftelser och föreningar. I Sipiläs utredning granskades det uppsökande ungdomsarbetets ansökningar om statsbidrag och i utredningen ingick projektansökningar (194 st.) som hade finansierats under år 2012. Enligt utredningen var kommuner eller städer de största producenterna av uppsökande ungdomsarbete, men ungefär en femtedel av serviceproducenterna var organisationer utanför städer eller kommuner från vilka man köpte ungdomsarbete som tjänst (Sipilä 2013).

TABELL 7. Producenter av uppsökande ungdomsarbete i ansökningar (Källa: Sipilä 2013)

	%	N
Kommun	44	86
Stad	35	68
Förening	11	20
Stiftelse	5	9
Samkommun	3	5
Kommun och förening i samarbete	2	3
Firma	1	1
Stad och förening i samarbete	1	1
Stad och stiftelse i samarbete	1	1
Totalt	100	194

Ett av målen för fältarbetet i denna undersökning var även de regionala mötesdagarna som ordnades under våren 2013 för personer som utför uppsökande ungdomsarbete. Under evenemanget träffades uppsökande ungdomsarbetare inom NTM-centralens förvaltningsområde som i huvudsak arbetade för en kommun, stad eller samkommun. I evenemanget ingick en fortbildningsföreläsning som erbjöd stöd för det praktiska arbetet, en presentation om en koordinators arbete inom uppsökande ungdomsarbete i ett landskap, en teaterföreställning som kommenterar ungdomsarbete och en diskussion om föreställningen där man reflekterar över praxis inom uppsökande ungdomsarbete samt en stund för gemensam, fri diskussion. På NTM-centralområdet i fråga försökte

man ordna regionala dagar som samlar uppsökande ungdomsarbetare från landskapet två gånger per år, en gång på våren och en gång på hösten. Om ansvaret för att ordna dagarna kom man överens mellan olika aktörer i landskapet så att de turades om att ordna evenemanget. (Fältarbetsanteckningar III.)

Till näst behandlar man först utvecklingssynpunkter som berör informationsutbyte och samarbetsformer landskapsspecifikt inom NTM-centralerna och nationellt mellan de olika NTM-centralerna. För det andra lyfter jag fram perspektiv från fältet i anknytning till hela yrkesområdets riktlinjer.

Med tanke på utvecklingen av det interna informationsutbytet och nätverkssamarbetet är de regionala mötesdagarna det enda organiserade sättet att föra samman personer som utför uppsökande ungdomsarbete för att tillsammans dela lokala arbetspraxis. De erbjuder en plats där man kan utveckla uppsökande ungdomsarbete ur arbetarnas perspektiv med tanke på de lokala ungdomarnas behov och i synnerhet med tanke på lösnings- och utvecklingsmöjligheter som är kopplade till ortens regionutveckling. Det är frågan om en central intern utsiktsplats inom yrkesområdet, och de regionala dagarna verkar vara en mycket välkommen mötesplats för yrkeskåren. Evenemanget kunde också vara ett viktigt mål för utveckling av det regionala nätverkssamarbetet inom uppsökande ungdomsarbete. En mötesdag som berör lokalt nätverkssamarbete på ett NTM-centralområde är dock ingen etablerad nationell praxis. Detta är något som man förundras över i materialet för undersökningen: ”Varför kunde man inte ordna ett seminarium där dessa vardagshjältar kunde träffa varandra?”

Under undersökningen kom det fram att det förekommer många lokala skillnader i hur man koordinerar nätverkssamarbete inom uppsökande ungdomsarbete. En utnämnd regional koordinator för uppsökande arbete saknas i flera landskap. Med tanke på utveckling av yrkesområdet ur ungdomsarbetarens perspektiv är situationen sämst i de NTM-centralsområden där det inte ordnas några mötesdagar. Ansvaret för att ordna mötesdagar faller på enskilda ungdomsarbetsinitiativ och därför är de regionala skillnaderna stora. Ett värdefullt arbetarriktat utvecklingsarbete som bygger på praxis inom arbetet förblir utfört då det inte ordnas några möten för att utbyta yrkeskunskap och föra en dialog om arbetspraxis. Enligt undersökningen förekommer det inte heller något större samarbete inom uppsökande ungdomsarbete mellan olika NTM-centraler. Med tanke på en riksomfattande utveckling av yrkesområdet borde man öka växelverkan både när det gäller att dela yrkeskunskap mellan arbetare som är verksamma i olika NTM-centralers områden och utbytet av information mellan dem som fattar beslut om yrkesområdets förvaltningsärenden. Som nationell sammankomstform inom yrkesområdet fungerar de nationella dagarna inom uppsökande ungdomsarbete som ordnats åren 2009 och 2012. Nationella träffar mellan personer som arbetar inom yrkesområdet kunde bli en årlig praxis.

Informationsutbyte mellan NTM-centralerna borde ske i större utsträckning än i nuläget även när det gäller att fatta beslut om det uppsökande arbetets administrativa och kommunorganisatoriska frågor. Eftersom karaktären av uppsökande ungdomsarbete på varje ort fastställs utifrån olika regionala behov och samarbetsstrukturer mellan olika förvaltningsområden borde man öka den nationella dialogen om verksamhetspraxis som

bearbetar uppsökande ungdomsarbete.

På många håll anser man att uppsökande ungdomsarbete fortfarande söker sin egen plats som en del av kommunernas serviceorganisation. Av denna orsak kunde man öka diskussionen om administrativa praxis och riktlinjer inom yrkesområdet mellan NTM-centralerna. De ändringar som gjorts i ungdomslagen orsakar kanske en ännu sämre struktur eftersom ändringarna betonar mångprofessionellt uppsökande ungdomsarbete i kommunerna. Mångprofessionella samarbetsstrukturer gör uppsökande ungdomsarbete till en del av kommunens andra förvaltningsområden. Enligt Sipiläs utredning samarbetar uppsökande ungdomsarbete oftast med skolektorn, socialsektorn, hälsosektorn och arbetsförvaltningen. Som andra samarbetspartner nämndes mest företagare (Sipilä 2013).

TABELL 8. Samarbetsparter för uppsökande ungdomsarbete i ansökningar (Källa: Sipilä 2013)

	%	N
Skolor och läroinrättningar	89	172
Social- och/eller hälsovårdssektorn (läkare, psykolog), socialarbetare	72	139
Arbetskraftssektorn	68	131
Ungdomsgården, ungdomsarbetare, ungdomssektorn	59	115
Arbetsverkstad	59	115
Försvarmakten	39	75
Uppsökare i andra kommuner och inom andra projekt	35	67
Församlingen	26	50
Polisen	23	45
Övriga	23	45
Föreningar, stiftelser, organisationer	22	43
Förmyndare	18	34
Kommuner eller städer	14	28
Fpa	14	27
Frivilliga	2	3

En speciell utvecklingsutmaning är därför att stärka och främja dialogen om uppsökande ungdomsarbete mellan olika sektordirektörer. Med tanke på en bred utveckling av yrkesområdet i hela landet behöver uppsökande ungdomsarbete mera informationsutbyte mellan NTM-centralerna om regionala modeller för samarbete och deras förvaltningsorganisatoriska och regionalpolitiska lösningar. Med tanke på fortbildning kan man även se detta som en konkret utmaning när det gäller att utveckla förmansutbildningen inom uppsökande ungdomsarbete.

Under aktionsforskningen kom det fram att det inte finns någon regelbunden och på lång sikt fungerande modell för nätverkssamarbete mellan NTM-centralerna som skulle göra det möjligt att dela administrativa frågor om uppsökande ungdomsarbete.

Informationsutbytet om administrativa frågor kring uppsökande ungdomsarbete mellan olika NTM-centralers koordinators har inte varit nationellt, utan varit frågan om inofficiell kontakt mellan enstaka aktörer. I praktiken delar anställda inom NTM-centralerna till exempel inte samma meddelanden som berör yrkesområdet. Informationen kan förmedlas till exempel genom en Facebook-lista, genom slumpmässiga personliga möten eller genom att man berättar för varandra om vad som är på gång – eller inte alls.

I denna situation kan man lägga märke till möjligheten av en branschriktad utveckling. En ny modell av nätverkssamarbete kunde till exempel vara ett gemensamt diskussionsforum mellan NTM-centralerna, som skulle bestå av kommunala sektordirektörer inom uppsökande ungdomsarbete, av regionala koordinators, personer som svarar för NTM-centralernas uppsökande ungdomsarbete och för samarbetsparternas verksamhet. För att främja det uppsökande ungdomsarbetets yrkesområde på nationell nivå krävs mera informationsutbyte mellan aktörerna om sådana beslut och praxis som framkommer i statistiken om yrkesområdet:

Man borde få dit sådana förmän som på riktigt har fått administrativ utbildning, som har en förmåga att se helheter och skapa visioner inför framtiden [...] Då skulle det börja fungera.

Ett riksomfattande diskussionsforum skulle även fungera som informationskanal för uppsökande ungdomsarbete åt ministeriets håll och vice versa. Diskussionsforumet kunde organiseras turvis av NTM-centralerna och fungera som en likadan sammankallare av ungdomsarbetare som de regionala mötesdagarna.

2 TANKAR OM HUR YRKESOMRÅDET UPPSKATTAS I SAMHÄLLET SAMT DESS YRKESMÄSSIGA STÄLLNING PÅ ARBETSMARKNADEN

I undersökningsmaterialet kan man se att när en uppsökande ungdomsarbetare talar om intressebevakning inom sin bransch är den fråga som framkommer starkast en oro om yrkesområdets uppskattning i samhället i förhållande till löner, utbildning, arbetserfarenhet och arbetstidsarrangemang samt arbetsvillkor överlag. I denna undersökning har man inte gjort någon opinionsundersökning om huruvida man uppskattar uppsökande ungdomsarbete i samhället och i vilken grad man gör det. Utifrån det etnografiskt insamlade materialet kan man däremot konstruera en röst från fältet för uppsökande ungdomsarbete som kommenterar frågan.

Jag har fått en sådan känsla i det här arbetet att en uppsökande ungdomsarbetare inte anses vara en expert som man kan ta på allvar. För att få arbeta med uppsökande ungdomsarbete krävs utbildning och tillräcklig erfarenhet. Jag har själv en lång utbildning (institut, nuvarande YHH) och dessutom en tvåårig specialungdomsarbetarutbildning och ytterligare en kandidatexamen inom pedagogik och specialpedagogik. Jag har också fått erfarenhet under min långa karriär. Arbetet består däremot^{av}

snuttjobb, så vilken erfaren arbetare skulle vilja lämna sin tjänst och börja jobba som uppsökare med dålig lön? Lönen borde anpassas till en specialexperts lön, vilket skulle innebära minst 2500 euro. Då skulle det vara möjligt att också få med experter inom yrkesområdet som engagerade sig i arbetet och som man kunde ta på allvar. Dessutom borde man få tillräckliga verktyg för att hjälpa den unga. Dessa saker har jag funderat på när jag jobbat med det här. Som tur är har jag också erfarenhet av bra samarbetsparter och utmärkta förmän och arbetspar. Utan dem hade jag redan börjat jobba med annat.

Samma teman om yrkesmässig intressebevakning inom ungdomsarbete behandlades bredare under *Ung 2013*-evenemanget under sessionen ”Är ett välgjort arbete den bästa tacken? Möts de nya formerna av uppsökande ungdomsarbete, utbildningen och lönen?” I den diskussion som man förde vid evenemanget tog man ställning till bland annat yrkesmässiga förändringar inom ungdomsarbete, fastställande av en uppgiftsbaserad lönenivå, arbetstidsfrågor inom ungdomsarbete, såsom oregelbundna arbetstider, uppskattningen av ungdomsarbetarnas specialkompetens och arbetskraftsavtal (Fältarbetsanteckningar I).

Utifrån undersökningsmaterialet kan man konstatera att ungdomsarbete på sätt och vis även själv kan vara delaktig i den diskurs som skapar en tolkning om att det råder en brist på uppskattning av yrkesområdet i samhället. Med andra ord bidrar den själv till att det är möjligt att det uppstår en sådan tolkning. Ur materialet kan man i det här sammanhanget lyfta fram två diskurser som beskriver den yrkesmässiga kompetensgrunden (se t.ex. Eskola & Suoranta 1998; Jokinen & Juhila & Suoninen 1999). Den första kan beskrivas som en diskurs som lyfter fram yrkesmässig kompetens och på så sätt som en intressebevakningsdiskussion som motiverar yrkeskompetensen inom uppsökande ungdomsarbete. I den andra diskursen riktar man inte lika mycket uppmärksamhet till yrkesmässig kompetens och den yrkesmässiga kompetensdiskussionen koncentrerar sig på det relationsarbete som utförs med den unga enligt den yrkesmässiga etiken för ungdomsarbetet.

Medan man i uppsökande arbete försöker definiera det ekonomiska värdet av kontaktarbete med unga, ställs en yrkesmässig kompetensdiskurs som utgångspunkt för diskussionen om ungdomsarbetarnas kompetensgrund. Yrkeskompetens bevisas genom att man behärskar kunskap och färdigheter. För att sköta uppsökande ungdomsarbete krävs specialyrkeskompetens.

Den dåliga lönen i förhållande till det omfattande arbetet, åtminstone i mindre kommuner, är synd och skam. Det uppsökande arbetet sträcker sig till utbildnings-, social- och arbetskraftsförvaltningens och till och med hälsovårdens verksamhetsmiljöer om vilka uppsökaren måste veta mycket. [...] 2500 \ är en kurators lön... jag tycker att vårt arbete är ännu mera krävande. Det här är ett krävande expertarbete.

För att motivera legitimiteten av det uppsökande ungdomsarbetets yrkesmässiga ställning på arbetsmarknaden tillämpar man inom kompetensdiskursen ofta också lönenivå och arbetsuppgifter för en annan yrkesgrupp som ligger nära uppsökande ungdomsarbete. Den viktigaste och yrkesbestämmande expertkompetensen inom uppsökande ungdomsarbete jämförs i undersökningsmaterialet ofta med en skolkurators arbetsuppgifter och lön.

I vår kommun kräver man YHH-examen och tillräcklig arbetserfarenhet av uppsökarna. Lönen är 1890 euro plus arbetserfarenhetstillägg, om man har tillräckligt med arbetsår bakom sig. På samma sätt som de som kommenterat saken tidigare har jag jobbat som kurator vid en läroinrättning på andra stadiet. Lönen var då 2700 euro. Jag upplevde att de unga som jag jobbade med när jag var kurator var lättare fall än ungdomarna inom uppsökande arbete. De var i skolan och var i stort sett i skolskick. Man behövde inte söka upp de unga, de var ju där i skolan så gott som varje dag och skolan hade också tydliga handlingsmodeller för specialsituationer. Klienterna inom uppsökande arbete befinner sig i mycket mera krävande livssituationer och långt ifrån alla är i ett sådant skick att det ens skulle vara möjligt att fundera på studier. Dessutom finns det allvarliga brister i kontrollen över vardagen och också i helt normala rutiner och praxis. (Så här grovt generaliserat). Lönen motiverar verkligen inte till att man ska stanna inom uppsökande ungdomsarbete och det är inte konstigt att arbetarna ofta byts ut.

I den andra diskursen där man kommenterar kompetensgrunden inom uppsökande ungdomsarbete gestaltar man arbetsgreppet inom yrkesområdet som relationsarbete genom en viss närvarodiskurs.

Ibland förundras jag över när diskussionen går in på att man inte har verktyg eller metoder för att ta upp olika frågor med den unga. Varför kan man inte bara prova på att prata, från människa till människa? Måste man kunna något märkvärdigt då jag tycker att man utgår från samma sak när man hjälper unga som när man hjälper andra människor; man möter den unga på riktigt och är närvarande i stunden. I det här arbetet hjälper det inte att gömma sig bakom en myndighetsroll, utan man måste bara vara sig själv. Då kan man vara närvarande och ta tag i saken vid rätt tidpunkt. Och den unga får hjälp.

När man ser på mötet med den unga på det här sättet uppfattas hjälp och stöd av unga, som definierar det uppsökande ungdomsarbetet, som något som baserar sig på en allmän växelverkan mellan människor och inte på yrkeskompetens som kräver specialkunskande. I sådana fall definierar man det hjälparbete som profilerar yrkeskompetensen inom uppsökande ungdomsarbete helt ur en annan utgångspunkt än i den ”traditionella” yrkesmässiga kompetensdiskursen. Då man använder en sådan diskurs i samband med yrkesmässig intressebevakning uppträcker man att det kan bidra till att det uppsökande ungdomsarbetets yrkessynlighet och uppskattning i samhället leds i en ofördelaktig riktning och leder bort uppmärksamheten från den kompetens som krävs inom yrkesområdet.

En viktig observation är att de diskurser som beskrivits ovan inte står i konflikt med varandra trots att de ger olika bilder av kompetensgrunden för uppsökande ungdomsarbete. Diskurserna motiverar kompetenskraven för uppsökande arbete ur olika utgångspunkter på olika sätt, och därför har de båda ”rätt”. Båda diskurserna ingår i hur uppskattningen av kompetensgrunden för uppsökande ungdomsarbete fastställs i samhället. Man bör däremot beakta att när man betonar yrkesområdets ”icke-professionella karaktär” i samband med uppsökande ungdomsarbete – vilket naturligtvis ingår i yrkesområdets etos – drar man i viss bemärkelse ”undan mattan” för uppskattningen av yrkesområdet i samhället och eventuellt även för dess yrkesmässiga intressebevakningsarbete.

I denna undersökning ingår ingen systematisk jämförelse av uppgiftsspecifika lö-

nenivåer mellan uppsökande ungdomsarbete och andra yrkesgrupper som ligger nära yrkesområdet. Genom kvalitativa undersökningsmetoder kan man lyfta fram rösten från experter som arbetar med uppsökande ungdomsarbete, enligt vilken i synnerhet granskningen av den uppgiftsspecifika lönenivån är i behov av en yrkesmässig intressebevakningsdiskussion. Man anser även att det är viktigt att utveckla vikariearrangemang samt hur kompetenshöjande fortbildning och fortbildning som ger specialkompetens kan ställas i förhållande till bedömningen av arbetskrav.

Arbetet är psykiskt tungt och bördan blir inte lättare av att arbetaren för det mesta inte har någon vikarie som skulle sköta om uppgifterna när han/hon är sjuk. När man är sjuk sköter man arbetsärenden hemifrån, avbokar mötestider med klienter och kommer överens om nya. Lönen är MYCKET dålig, i de flesta kommuner och städer har arbetarna samma grundlön som ungdomsgårdsledare trots att arbetet kräver speciellt kunnande om arbete i nätverk och kännedom om olika branscher samt arbetskraftsförvaltningen och Fpa-stöd. Om man vill ha ett psykiskt tungt arbete som inte lämnar en i fred på fritiden med en VÄLDIGT dålig lön så är uppsökande ungdomsarbete rätt val.

Om man jämför en skolkurators och en uppsökande ungdomsarbetares uppgifter med varandra så sysslar nog båda med samma frågor, men perspektivet i kurators arbete är mera sektorinriktat och är en verksamhet som man betraktar från skolvärldens perspektiv (hur det går i skolan, finns det hinder för inläringen osv.). Oberoende av detta är det upp till 600–800 euros skillnad på lönen mellan en uppsökande ungdomsarbetare och skolkurator, där kuratorn njuter av en högre lön! Och det finns nödvändigtvis inga skillnader alls i utbildningsnivån och kompetenskraven.

Sammanfattning

Det centrala syftet med denna undersökning har varit att undersöka innehållet i uppsökande ungdomsarbete och utveckling av yrkesområdet genom att lyfta fram branschexperternas synpunkter. I sammanfattningen är det läge att konstatera att det viktigaste för arbetsgreppet inom uppsökande ungdomsarbete ser ut att vara attityden: att respektera och bry sig om den unga och hans eller hennes stödbehov leder till att man blir sedd, vilket stöder den ungas beredskap för att ta mera självständiga steg i samhället. Ett centralt "arbetsverktyg" inom uppsökande ungdomsarbete är att man accepterar och möter den "söndertrasade" unga personen. Ett sådant förhållande leder till att den unga känner sig värdefull, vilket framkommer genom att den unga är intresserad av sig själv och av att sköta sina angelägenheter. Möten som sker inom uppsökande ungdomsarbete gäller ofta resten av den ungas liv. Individuellt arbete är typiskt för uppsökande ungdomsarbete. Arbetet karaktäriseras dock i större utsträckning än man tror också av grupparbete och en gemenskapsnivå med den unga.

Omfattningen av arbetsfältet och i synnerhet de många plan på vilka mötena sker konkretiserades av att undersökningsskribenten fick möjlighet att följa med uppsökande ungdomsarbete och ställa sig i en position som vikarierande arbetspar. Detta underlättade reflektionen över dagens arbetsuppgifter. Det arbetsgrepp inom uppsökande ungdomsarbete vars syfte är att stöda den unga i sina tolkningar av kartan över sitt eget liv beskrivs bäst av närvaro, uppbyggande av förtroende, uppmuntran och överenskommelse om de sätt på vilka man ska gå vidare. Ungdomsarbetarens "uppsökande blick", genom vilken ungdomsarbetaren betraktar sin arbetsmiljö, sammanfattar det uppsökande ungdomsarbetets förmåga att hitta vägen fram till den unga.

Dokumentationen inom uppsökande ungdomsarbete visar att man bör öka utvärderingen av arbetsformens effekt genom en kvalitetsbeskrivning. Det viktiga i detta sammanhang är att göra uppföljningsarbetet synligt. Kvaliteten av klientprocessen inom uppsökande ungdomsarbete bör beskrivas ur båda parternas, både den ungas och arbetarens, perspektiv. För den ungas del är det frågan om "klientnöjdhet", om hur den unga har upplevt klientprocessen. För den som utför uppsökande ungdomsarbete uppnås kvalitet i arbetet genom att arbetaren fungerar i en roll som möjliggörare i förhållande till den unga. Som grund för utvecklingen av kvalitetsmätare föreslår man i denna undersökning en jämförande utvärdering som sker i olika skeden av processen. Utvärderingen görs av alla parter som deltar i den ungas klientprocess.

Det är inte nödvändigt att dela alla goda praxis i anknytning till uppsökande ungdomsarbete. Enligt dem som utför uppsökande ungdomsarbete är det viktigaste att man hittar en lokalt anpassningsbar handlingsmodell för yrkesområdet. En sådan hittar man i allmänhet lättast genom att utreda lokala ungdomars levnadsförhållanden och stödbehov. Enligt undersökningen borde man också planera fortbildningen inom uppsökande ungdomsarbete ur ett regionalt perspektiv. Det viktigaste i fortbildningen är att beakta de uppsökande ungdomsarbetarnas utbildningsbakgrund och arbetserfarenhet.

Det mångprofessionella samarbetet ser i regel ut att fungera bra. Kännedomen om

uppsökande ungdomsarbete i det mångprofessionella nätverkssamarbetet fungerade bra i de kommuner som deltog i undersökningen. Samtidigt framkom det luckor i kännedomen om yrkesområdets ungdomsorienterade och mobila arbetsgrepp. Utöver detta önskar och söker man efter tydligare ramar för arbetet inom yrkesområdet. Samarbetet med skolorna ses som en naturlig del av uppsökande ungdomsarbete. Det nuvarande skolsamarbetet som eventuellt kommer att öka ytterligare i fortsättningen kräver att det uppsökande ungdomsarbetets resurser riktas på ett annorlunda sätt och att arbetarnas uppgifter organiseras på nytt.

Enligt undersökningen bildar dessa arbetarorienterade frågor även teman för ledningen inom uppsökande ungdomsarbete. För att utvecklas som en del av det mångprofessionella nätverkssamarbetet behöver uppsökande ungdomsarbete en mera förutseende ledning. Målen för utvecklingen gäller i detta sammanhang nätverkssamarbetsmötenas ledningspraxis och arbetssätt samt frågor mellan uppsökande ungdomsarbete och stadspolitik. Frågorna om utveckling av det mångprofessionella nätverkssamarbetet på lokal nivå berör mest samarbete som drivs mellan olika branschers myndigheter.

Ett viktigt arbetsverktyg för kommunernas mångprofessionella samarbete är nätverket för ledning av och tjänster för unga i enlighet med ungdomslagen. Nätverket stöder verkställandet av ungdomsgarantin på lokal nivå och ett sådant har grundats eller håller på att grundas i 266 kommuner i Finland (Kommunförbundet 2013; Mulari & Gretschel 2013). Enligt denna undersökning är det av största vikt att kommunernas nätverksgrupper för vägledning och tjänster identifierar sin egen roll och sina möjligheter att påverka utvecklingen av tjänster för unga. För det andra lyfte undersökningen fram signaler enligt vilka uppsökande ungdomsarbete beaktas bristfälligt som aktör inom kommunens nätverk för vägledning av och tjänster för unga.

Med tanke på ett brett perspektiv på ungdomars regionala stödbehov rekommenderas att uppsökande ungdomsarbete deltar aktivt i nätverksgruppen för vägledning och tjänster. Sett ur perspektivet för kommunernas mångprofessionella samarbete borde man öka diskussionen om i vilken mån resultaten av uppsökande ungdomsarbete också berättar om samarbetsätt i kommunens mångprofessionella samarbetsnätverk och om hur olika sektorer har lyckats eller misslyckats med att ta till sig en ungdomsorienterad verksamhetstanke inom sina egna branscher.

Den nationella utvecklingen av yrkesområdet är enligt undersökningen ännu i startskedet. Enligt undersökningen finns det ett stort behov av att öka delgivningen av information, jämföra handlingspraxis och för informationsutbyte om administrativa ärenden. Under undersökningsperioden drev inte alla NTM-centraler internt koordineringsarbete som berör uppsökande ungdomsarbete. Det kom också fram att nationellt samarbete inom uppsökande ungdomsarbete inte förekommer i någon större utsträckning mellan NTM-centralerna. Det återstår att se hurdan roll regionförvaltningsverken intar i fortsättningen i frågor som berör ungdomssektorer och på så sätt även i regionförvaltningsmässiga frågor som berör uppsökande ungdomsarbete. (Se finansministeriets meddelande 138/2013.)

Analysen av aktörernas kompetensbehov inom yrkesområdet lyfter fram en kritisk fråga: till vilken bransch vill man att uppsökande ungdomsarbete i sista hand kopplas som en länk i kommunens mångprofessionella servicekedja och som en del av service-

helheten för stärkandet av social identitet?

Enligt den traditionella synen kopplas grundläggande ungdomsarbete till de ungas fritid och arbetet uppfattas som en öppen handledning som sker individuellt eller i grupp (Cederlöf 2007). I de nuvarande förvaltningsriktlinjerna placeras ungdomsarbete, som en del av kommunens ungdomssektor, ofta under fritidssektorn eller en kombination av den och bildningssektorn. Uppsökande ungdomsarbete profileras enligt samma indelning. I diskussionerna förde man fram en syn om att profileringen av uppsökande ungdomsarbete som en del av fritidssektorn, till exempel i stället för social- och hälsovårdssektorn, skulle möjliggöra en ny typ av verksamhet som kommunal tjänst.

Utifrån undersökningens materialanalys kan man nämna tre kritiska punkter gällande riktlinjen i fråga.

1) För det första väcks en fråga om den riktlinje som definierar grundläggande ungdomsarbete genom hur användningen av fritiden ordnas också kan användas för att definiera uppsökande ungdomsarbete. Så verkar det nödvändigtvis inte vara. För en klient inom uppsökande ungdomsarbete och en klient inom grundläggande ungdomsarbete kan man erbjuda olika möjligheter att delta i hobby- eller motionsverksamhet. Genom öppet grundläggande ungdomsarbete når man dock inte specialfrågor i anknytning till den unga i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete på bästa sätt. På grund av olika livssituationer är tröskeln för att delta ofta högre hos en ung person inom uppsökande ungdomsarbete än hos en ung person inom grundläggande ungdomsarbete. När det gäller en klient inom uppsökande ungdomsarbete är situationen den att man först måste bygga upp (på nytt) ett förhållande till gemenskap, det vill säga en förmåga till delaktighet och en känsla av att vara en del av något, för att den unga överhuvudtaget ska kunna uppleva att det är meningsfullt att verka i en grupp.

I grundläggande ungdomsarbete består klienterna ofta av så kallade vanliga unga med vanliga ungdomsutmaningar. Klienter inom uppsökande ungdomsarbete befinner sig ofta i en mera utmanande livssituation, till exempel när det gäller hälsotillstånd och hur man lyckas leva en normal vardag. Klienter inom grundläggande ungdomsarbete har ofta en naturlig grupp som de är en del av. De har en klass i skolan eller läroinrättningen och de är medlemmar i den. Eventuellt har de dessutom hobbyer.

Frågor som berör fritid bland unga i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete, det vill säga unga som befinner sig utanför utbildning och arbetsliv, aktualiseras i regel på olika sätt än till exempel i genomsnitt bland unga inom grundläggande ungdomsarbete.

2) Den andra observationen berör samarbetet mellan uppsökande ungdomsarbete och andra aktörer som ingår i servicekedjan för stärkande av social identitet. I denna undersökning var antagandet (enligt den riktlinje som definierar uppsökande ungdomsarbete utifrån hur användningen av de ungas fritid ordnas) att uppsökande ungdomsarbete skulle driva samarbete med *Nuotta*-träning som ingår i servicehelheten för stärkande av social identitet och som ordnas genom ungdomscentrum (Ungdomscentrerna i Finland rf, se <http://www.snk.fi/fi>). Enligt undersökningen verkar samarbetet mellan uppsökande

ungdomsarbete och *Nuotta*-träningen inte vara lika intensivt som mellan uppsökande ungdomsarbete och arbetsverkstäderna. Detta kan bero på att uppsökande ungdomsarbete drivit samarbete med verkstäderna en längre tid, medan *Nuotta*-träningen för unga är en nykomling. För det andra kan situationen även avspegla den roll som byggts upp för uppsökande ungdomsarbete som en del av ungdomsgarantin, till följd av vilken samarbetet mellan uppsökande ungdomsarbete och arbetsverkstäder har blivit starkare än samarbetet mellan uppsökande ungdomsarbete och *Nuotta*-träningen. För det tredje kan situationen vara en följd av att förhållandet mellan kommunens ungdomsarbete och ungdomscentren nödvändigtvis inte annars heller är stark i alla kommuner. Alla ungdomscentran är inte heller kommunala (Pietikäinen 2013). Detta kan fördröja *Nuotta* från att bli uppfattad som en samarbetspartner eftersom samarbete ofta upplevs som en verksamhet som i första hand måste byggas upp mellan kommunala aktörer.

Det ser ut som om det är frågan om ett centralt utvecklingsmål som berör samarbete mellan aktörer som hör till servicekedjan för stärkande av social identitet. Enligt de som utvecklar servicehelheten för stärkande av social identitet är det så att *Nuotta* fungerar som en självständig tjänst, till exempel före en verkstadsperiod, endast för unga ur den egna hemkommunen. De utmaningar som ungdomarna står inför inom uppsökande ungdomsarbete är ofta ett hinder för att det ska vara möjligt att bege sig till ungdomscentrum som ligger långt ifrån bosättningscentrum. Det är alltså viktigt att ungdomsarbetaren i arbetsverkstaden eller inom uppsökande ungdomsarbete deltar i *Nuotta* tillsammans med sin ungdomsgrupp. Enligt detta utvecklingsperspektiv ser man *Nuottas* roll som en stöd- eller tilläggstjänst för uppsökande arbete och arbetsverkstäder (Pietikäinen 2013).

Enligt denna undersökning är ungdomarna i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete en heterogen grupp. Den ungas stödbehov, men även beredskap, är väldigt olika. På så sätt kan man tänka att *Nuotta*-träningar, som riktar sig till unga i åldern 13–28 år, kunde fungera som en skraddarsydd verksamhet med sikte på en bättre vardag och bättre livsfärdigheter för en del unga i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete. *Nuotta*-träningen erbjuder en plats där man kan öva på att vara i en gemenskap, på att bli en del av den och verka i den (dvs. samma teman som anses ingå i arbetslivsberedskap) i en fritidskontext genom lägerverksamhet. Utgångspunkten för utveckling av samarbete mellan uppsökande ungdomsarbete och *Nuotta* kunde vara att öva på att tillhöra en grupp och att verka i den.

Klienterna inom uppsökande ungdomsarbete befinner sig ofta utanför utbildning och arbetsliv och därför kan det hända att de inte tillhör någon naturlig grupp. En del av dem kan ha hobbyer, men tyvärr upplever en del att de inte är delaktiga och att de är ensamma. En av utmaningarna för uppsökande ungdomsarbetare är att få klienten delaktig i en grupp. Klienter inom uppsökande ungdomsarbete har en stor risk att bli utslagna, vilket innebär att den unga verkligen inte upplever att han/hon är en del av en gemenskap eller det omgivande samhället.

3) Utifrån denna undersökning kan man för det tredje konstatera att de behov av stöd som förekommer bland unga i målgruppen för uppsökande ungdomsarbete främst gäller frågor inom socialarbete och hälsa – oberoende av hur starkt och på vilket sätt

fritidsyrkesområdet borde strukturera nätverkssamarbetet inom uppsökande ungdomsarbete. Kopplingen mellan ungdomshälsa och uppsökande ungdomsarbete i kommunens samarbetsnätverk fungerar bra enligt undersökningsmaterialet. Kopplingen mellan uppsökande ungdomsarbete och socialarbete omfattar i genomsnitt en del spänningar, men är ändå fungerande.

De viktigaste utvecklingsbehoven för samarbete inom uppsökande ungdomsarbete och behov av yrkeskompetens har ett samband med att identifiera fenomen på ungdomshälsofältet. Det som inte undersökts nästan alls är förhållandet mellan uppsökande ungdomsarbete och familjearbete, som är en del av socialarbete. Förhållandet mellan arbete som utförs med föräldrar och uppsökande ungdomsarbete samt de kompetensbehov som framkommer i detta sammanhang är i behov av vidare undersökning. Även det mångkulturella ungdomsarbete som gjorts inom kontexten för uppsökande ungdomsarbete ställer speciella kompetenskrav på arbetarna. I uppsökande ungdomsarbete finns det ett tydligt regionalt definierat behov av yrkesmässig fortbildning inom mångkulturellt ungdomsarbete.

Behovet av att allokera handlingsriktlinjer lyfter också fram en tanke i anknytning till utvecklande undersökningsverksamhet. I denna undersökning upptäckte man att behovet av att allokera handlingsriktlinjer följer en liknande utveckling som den specialiseringsutveckling som många undersökningar har identifierat i anknytning till kommunernas ungdomsverksamhet ända sedan början av 2000-talet (se t.ex. Linnossuo 2003; Hautaniemi 2004; Cederlöf 2007; Komonen & Suurpää & Söderlund 2012; Vehviläinen 2008). Frågor som man gått igenom på fältet för grundläggande ungdomsarbete som berör till exempel förebyggande drog- och narkotikaarbete, familjearbete och även mångkulturellt ungdomsarbete, ser ut att upprepas i miniatyr i uppsökande ungdomsarbete. Denna upprepning av frågor sker på ett för uppsökande ungdomsarbete typiskt sätt och mera polariserat än på fältet för grundläggande ungdomsarbete. Med tanke på fortsättningen är det viktigt att det professionella uppsökande ungdomsarbetet kan fortsätta att utveckla behov av att allokera handlingsriktlinjer tillsammans med därtill anknuten forskningsverksamhet.

I den uppsökande ungdomsarbetarens verktygslåda är viljan att hjälpa en viktig förutsättning för att man ska kunna möta den unga inom uppsökande ungdomsarbete. Däremot kan man inte grunda sina förutsättningar för att verka i yrket på ett hållbart sätt endast på viljan att hjälpa. Man måste kunna omvandla viljan att hjälpa så att känslan blir en yrkeskunskap genom vilken man kan se den unga som en ung person. Detta är en förutsättning för att man ska orka i sitt yrke som uppsökande ungdomsarbetare och en kvalitetsgaranti för en professionell sökande blick. Detta framhävs i situationer där arbetaren gång efter gång nödvändigtvis inte lyckas med sin ”räddningsuppgift”. Inom ett sådant yrke där det egna välbefinnandet påverkar varje stund i arbetet är det av särskilt stor vikt att arbetet avgränsas. Som delfaktorer för avgränsning av arbetet lyfter man i undersökningen fram arbetserfarenhet och utnyttjande av ett arbetspar samt en pålitlig förman, en stadig arbetsgemenskap och en möjlighet till arbetshandledning. Denna konstellation – och karaktären av uppsökande ungdomsarbete i ett mera allmänt perspektiv – belyses av följande citat ur undersökningsmaterialet:

I uppsökande ungdomsarbete diskuterar man ständigt om vad som är en lämplig tidpunkt för ett klientförhållande, när det ska sluta och när den unga räknas ha förbundet sig till tjänsterna. Man funderar också över hur mycket tid det lönar sig för en uppsökande ungdomsarbetare att använda tillsammans med en ung person om denna inte är redo att förändra sitt liv. I denna diskussion möts kravet på effektivitet och bristen på resurser samt å andra sidan styrkan för uppsökande ungdomsarbete att inte fastställa eller ställa upp krav på resultat på önskat beteende från klienten. I sitt arbete lever arbetaren ständigt i kläm mellan denna balansgång. Å andra sidan är det även medmänskligt att vilja se konkreta resultat i sitt arbete och till slut ge upp om inga framsteg sker. Jag själv ser det som viktigt att den unga får en känsla av att man alltid kan komma tillbaka till ungdomsarbetaren och att inte bli dömd eller övergiven trots att saker och ting inte framskridit enligt andras önskemål. Att ge tid är en styrka inom uppsökande arbete. Under min relativt korta tid inom uppsökande ungdomsarbete har jag hunnit se åtskilliga gånger hur man genom att inte ha bråttom, genom att verkligen lyssna till den unga och ta emot dem även efter ett misslyckande till slut har lyckats bygga upp ett liv för den unga, ett liv som bär och som den unga uppfattar som sitt eget. Detta resultat har inte uppnåtts genom sanktioner eller externa krav och hjälp som erbjuds endast på vissa villkor.

Enligt undersökningen är en expert som utför uppsökande ungdomsarbete både en budbärare och en portvakt för utvecklingen av sin egen bransch. Ett av budskapen från yrkesområdet tyder på att det lönar sig att söka efter metoder att främja diskussionen om uppskattningen av yrkesområdet i samhället från den starka yrkesmässiga självuppskattning som råder inom yrkesområdet. Då det inom intressebevakningen ofta är fråga om ett möte mellan två parter borde det etos om att verka tillsammans, som karaktäriserar uppsökande ungdomsarbete, lämpa sig som en effektiv utgångspunkt när man ska förhandla om och kämpa för avtalsfrågor inom yrkesområdet. Med tanke på intressebevakningen av hela yrkesområdet är det viktigt att beakta att arbets- och tjänstevillkoren för dem som utför uppsökande ungdomsarbete måste utvecklas identiskt såväl inom det kommunala området som inom församlings- och organisationssektorn.

Referenser

1. Förkortningen PARent kommer från orden *paras etsivän nuorisotyön tilasto* (sv. den bästa statistiken över uppsökande ungdomsarbete). Statistikföringsprogrammet har ursprungligen utvecklats för statistikföring av arbetsverkstädernas verksamhet. Efter KYT ry:s utvecklingsarbete började man även statistikföra uppsökande ungdomsarbete, klientuppföljning och rapportering genom programmet. PARent-statistiken användes i början inom uppsökande ungdomsarbete i områden som hör till NTM-centralerna i Egentliga Finland och Österbotten. Senare började programmet användas i hela landet (Renberg 2013a; Pietikäinen 2013).
2. Från materialet har man tagit bort sådana iakttagelser där samma kommun ligger bakom verksamheten. Av denna orsak är den totala mängden här mindre än i det egentliga materialet (Sipilä 2013).
3. Granskningen sträcker sig inte till att analysera pedagogiska verktyg, verkställande av undervisning eller formen av uppgifterna (individuellt, grupparbete) inom fortbildningen. Jag går inte igenom respons från deltagare beträffande dessa punkter. Jag behandlar inte heller fortbildningens varaktighet, det mentorskap som ingick i den eller de olika fortbildningsmetoder som användes. Alla dessa skulle däremot vara värda att bli behandlade med tanke på utvecklingen av fortbildningen.

Källor

- Andersson, Björn (2002) *Öppna rum – om ungdomarna, staden och det offentliga livet*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete, Skriftserien 2002:1.
- Ander, Birgitta & Andersson, Malin & Jordevik, Kajsa & Leisti, Annukka (red.) (2005) *Möten i mellanrummet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Andersson, Björn (2005a) Det offentliga rummets sociala pedagog. I verket Birgitta Ander & Malin Andersson & Kajsa Jordevik & Annukka Leisti (red.) *Möten i mellanrummet. Socialt förebyggande arbete med ungdomar*. Stockholm: Gothia, 210–223.
- Andersson, Björn (2006) Ungdomar och offentligt liv. I verket Erdal Børge (red.) *Ute/Inne: Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Andersson, Björn (red.) (2010a) *Erfarenheter av oppsøkende arbete med vuxna och unga vugna. En rapport baserad på fem forskningscirklar om oppsøkende arbete*. Göteborg: FoU i Väst-skrifter/GR 2008–2009.
- Andersson, Björn (2010b) Uppsökande arbete – en litteraturbaserad metoddiskussion. I verket Björn Andersson (red.) *Erfarenheter av oppsøkende arbete med vuxna och unga vugna. En rapport baserad på fem forskningscirklar om oppsøkende arbete*. Göteborg: FoU i Väst- skrifter/GR 2008–2009, 20–34.
- Arnkil, Tom E. & Eriksson, Esa & Arnkil, Robert (2000) *Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin*. Helsinki: Stakes, raportteja 253.
- Berg, Else K. (2006) Dokumentasjon. I verket Erdal, Borge (red.) *Ute/Inne. Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Blom, Raimo & Kankainen, Tomi & Melin, Harri (2012). *Jakaantunut Suomi. Raportti ISSP 2009 Suomen aineistosta*. Tampere: Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 10. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/julkaisusarja/FSDjs10_eriavoisuus.pdf (Hämtad 12.9.2013.)
- Cederlöf, Petri (2004) *Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 45.
- Cederlöf, Petri (2005) *Seutu yhteistyön mahdollisuudet nuorisotyössä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 50.
- Cederlöf, Petri (2007) *Nuorisotoimet rakennemuutoksen kynnyksellä. Selvitys kunnallisen nuorisotyön asemasta ja haasteista kunta- ja palvelurakenteen uudistuksessa sekä Humanistisen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyöstä*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C: Oppimateriaalit 14.
- Erdal, Borge (red.) (2006) *Ute/Inne. Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom* [Outreach social work with young people]. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- EMCDDA (1999) *Insights Outreach work among drug users in Europe: concepts, practice and terminology*. Insights Series 2. Luxembourg: EMCDDA [European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction].
- EMCDDA (2001) Guidelines for the evaluation of outreach work: A manual for outreach practitioners. Issue 2. Luxembourg: EMCDDA [European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction].
- EMPL (2013) Euroopan parlamentti. Julkinen kuuleminen. Työllisyyden ja sosiaaliasioiden valiokunta: ”Nuorisotyöttömyyden torjunta: mahdolliset keinot” (20.3.2013). Pöytäkirja: EMPL_PV(2013)0320_1.
- Eriksson, Esa & Arnkil, Tom E. & Rautava, Marie (2006) Ennakointialoite ja huoltien vyöhyk-

- keellä. Helsinki: Stakesin työpapereita 29.
- Gretschel, Anu (2011) Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä: nuorten näkökulma. Helsinki: Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskus. Julkaisuja 3/2011.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (red.) (2007) *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77.
- Compton, Beulah R. & Galaway, Burt & Cournoyer, Barry R. (2005) *Social work processes*. Belmont: Brooks/Cole – Thomson Learning.
- Grönroos, Christian (1990) *Nyt kilpaillaan palveluilla*. Jyväskylä: Weilin-Göös.
- Hallituksen esitys eduskunnalle (2010) *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi nuorisolain sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 5 §:n muuttamisesta*. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/lait_ ja_saeaedokset/Hallituksen_esitys_Eduskunnalle_laeiksi_nuorisolain_sekx_opiskelijavalintarekisterix_ ja_ylioppilastutkintorekisterix_/liitteet/Hallituksen_esitys_Eduskunnalle_laeiksi_nuorisolain_sekx_opiskelijavalintarekisterix_ ja_ylioppilastutkintorekisterix_ annetun_lain_5_xn_muuttamisesta.pdf. (Häntad 23.7.2013.)
- Harinen, Raino (2007) Olenko arveluttava tapaus? I verket Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (red.) *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77, 101.
- Hautaniemi, Petri (2004) *Pojat. Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Heikkinen, Hannu L.T. & Rovio, Esa & Syrjälä, Leena (red.) (2006) *Toiminnasta tietoon*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Henningsen, Erik & Gotaas, Nora (2008) *Møter med ungdom i velferdesstatens frontlinje. Arbeidsmetoder, samarbeid og dokumentasjonspraksis i oppsøkende ungdomsarbeid*. NIBR- rapport 2008:2. Oslo: Norberg A.S.
- Herranen, Jatta & Harinen, Päivi (2007) Oikein valinheet jätetään rauhaan. Osallisuus, kulttuuri ja kontrolli. I verket Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (red.) *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77, 88–100.
- Hjort, Haldis (1988) *Det oppsøkende arbeidetspsykologi*. Oslo: Universitetsforlaget. (suom. 1995) Etsivän työn psykologiaa. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Alianssi ry.
- Hoikkala, Tommi (2010) Mediatyhteiskunnan yhteisöt ja nuoruus. I verket *Nuorten hyvin- ja pahoinvointi*. Konsensuskokous 2010. Vammala: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, Suomen Akatemia, 73–78.
- Honkasalo, Veronika & Kivijärvi, Antti (2011) Kehittämistyötä monikulttuurisesta näkökulmasta – välähdyksiä nuorisotyön arjesta. I verket Veronika Honkasalo & Tomi Kiilakoski & Antti Kivijärvi (red.) *Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä. Tarkastelussa kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämishankkeet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 114, 49–152.
- Huhtajärvi, Pia (2007) Ammatillinen etsivä työ. I verket Tommi Hoikkala & Anna Sell (red.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 446–457.
- Huotari, Päivi & Selivuo, Hanna & Koski, Antti & Pakarinen, Terttu (2005) Tuloksellisuuden arviointi, henkilöstöjohtaminen ja työyhteisön toimivuus. I verket Vuokko Niiranen & Jari Stenvall & Ismo Lumijärvi (red.) (2005) *Kuntapalveluiden tuloksellisuuden arviointi Tasapainotettu mittaristo kunnallisissa organisaatioissa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 155–184.
- Hyttinen, Nina K. (2007) Vaikuttavuuden vaatimus kehittämishankkeissa voi kääntyä itseään vastaan. *Helsingin Sanomat/Vieraskynä*, marraskuu 2007.
- Häggman, Erik (2010) *Etsivä nuorisotyö. Tilastoraportti 2009*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ ja_ rahoitus/et

- siva_nuorisotyö/liitteet/Tilastoraportti_2009.pdf. (Hämtad 29.7.2013.)
- Häggman, Erik (2013) *Etsivä nuorisotyö. Tilastoraportti 2012*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoris/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyö/liitteet/ENT_raportti_2012.pdf. (Hämtad 29.7.2013.)
- Häkkinen, Antti & Ojajarvi, Anni & Puuronen, Anne & Salasuo, Mikko (2012) Sukupolvien väliset suhteet nuorten terveystottumusten suuntaajina. I verkett Sami Myllyniemi (red.) *Monipolvinen hyvinvointi, Nuorisobarometri 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 127, 186–201.
- Jalava, Urpo & Virtanen, Petri (1996) *Laatu, innovaatio ja projekti. Hyvinvointipalveluiden kehittämisen ydinkysymyksiä*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Kaartinen-Koutaniemi, Jaakko (red.) (2012) *Etsivässä työssä. Kauan sä aiot olla siinä*. Helsinki: Nuorten Keskus ja LK-kirjat.
- Kananoja, Aulikki & Pentinmäki, Anni (1977) *Yksilökohtainen sosiaalityö, teoria ja käytäntö*. Helsinki: WSOY.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (red.) (2011) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma.
- Kauppila, Juha & Harinen, Päivi (2004) *Sivistyksen tarina. Uskomuksia, lupauksia ja lunastuksia – minkälainen sivistysyhteiskunta Suomi on?* Joensuu: Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita.
- Kenttätömuistiinpanot I-III (2013) Käsillä olevan tutkimuksen kenttätömuistiinpanot, (havainnot ja haastattelujen aikaiset muistiinpanot). Tekijä Anne Puuronen (julkaisematon lähde).
- Kiilakoski, Tomi (2007) Kasvu moneen suuntaan – Kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. I verkett Tommi Hoikkala & Anna Sell (red.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 57–77.
- Komonen, Katja & Suurpää, Leena & Söderlund, Markus (2012) *Kehittyvä nuorisotyö*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Mikkelin ammattikorkeakoulu & Allianssi ry.
- Koskimies, Mimosa & Pyhäjoki, Jukka & Arnkil, Tom E. (2012) *Hyvien käytäntöjen dialogit – opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi*. Opas 24. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).
- Kuula, Arja (2000) *Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä*. Tampere: Vastapaino.
- Kunta-alan työolobarometri (2003) *Työministeriön työolobarometrin 2003 kuntatyöpaikkojen osatarkastelu*. Helsinki: Työturvallisuuskeskus. <http://www.ttk.fi/files/91/kuntabaro2003.pdf>. (Hämtad 10.9.2013.)
- Kunta-alan työolobarometri (2012) *Työ- ja elinkeinoministeriön työolobarometrin 2012 kuntatyöpaikkojen osatarkastelu*. Helsinki: Työturvallisuuskeskus. http://www.ttk.fi/files/2983/Kunta-alan_tyolobarometri_2012.pdf. (Hämtad 10.9.2013.)
- Kuure, Tapio (2010) *Kaupunki-innovaatiot. Pika-analyysi case: etsivä nuorisotyö*. Helsinki: Kaupunki-innovaatiot-hanke.
- Kylmäkoski, Merja (2013a) Etsivän nuorisotyön täydennyskoulutuksen opiskelijapalaute. (julkaisematon lähde).
- Kylmäkoski, Merja (2013b) Etsivän nuorisotyön täydennyskoulutuksen arviointiryhmän muistio. (28.5.2013.) (julkaisematon lähde).
- Laaksonen, Taina (2013) *Nuorisotakuu Turussa. Esitys seminaarissa Ennakointi ja moniammatillisuus nuorisotyössä – takuu tulevaisuudesta?* Turun yliopiston Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen NOTKE-hankkeen ja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen KOUKKU-hankkeen

- yhteisseminaari. (15.4.2013.)
- Leino-Kilpi, Helena & Walta, Leena & Helenius, Hans & Vuorenheimo, Jaana & Välimäki, Marita (1994) *Hoidon laadun mittaaminen. Potilaslähtöisen HYVÄ HOITO-mittarin kehittäminen ja mittarilla saadut tulokset*. Helsinki: Stakes, raportteja 151.
- Lie, Gro (1983) *Ut på gator och torg!* Lund: Natur och Kultur.
- Linnossuo, Outi (2003) (red.) *Sosiaalinen ja toiminnallis-terapeuttinen työ nuorten kanssa*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Oppimateriaaleja 4.
- Mikkonen, Mika & Kauppinen, Jaana & Huovinen, Minna & Aalto, Erja (2007) *Etsivä työ Euroopan syrjäytyneiden väestönosien parissa. Suuntaviivoja yhdenmukaisesti etsivän työn palveluihin*. Helsinki: A-klinikkasäätiön raporttisarja 58.
- Mulari, Timo & Gretschel, Anu (2013) *Ryhmistä verkostoksi ja verkoston toiminta laadukkaaksi. Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen loppuraportti*. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
- Männikkö, Jaana (2011) *Etsivän nuorisotyön ja työtteen pika-analyysi*. Helsinki: Kaupunki-innovaatiot -hanke.
- Nakari, Risto (1988) *Henkilöstö ja esimiehet kunnallisessa työyhteisössä*. Työelämänsuhteiden neuvottelukunta 15. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Nakari, Risto (2000) *Muuttuuko työelämä ja mihin suuntaan*. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia 23. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Nakari, Marja-Leena (2003) *Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 226. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.
- Nieminen, Juha (2007) Puuttuva lenkki – Nuorisokasvatus tieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehyksenä. I verket Elina, Nivala & Mikko, Saastamoinen (red.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 73, 30–63.
- Niiranen, Vuokko & Stenvall, Jari & Lumijärvi, Ismo (red.) (2005) *Kuntapalveluiden tuloksellisuuden arviointi Tasapainotettu mittaristo kunnallisissa organisaatioissa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nilsson, Ingvar & Wadeskog, Anders (2008) *Det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Att värdera ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. NOU 1980:37 Oppsøkende barne- og ungdomsarbeid. <http://utanforskapetspris.se/wp-content/uploads/2012/03/B%C3%A4ttre-att-st%C3%A4mma-i-b%C3%A4cken-hela.pdf>. (Hämtad 18.9.2013.)
- Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (red.) (2007) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 73.
- Norjan lapsi- ja tasa-arvoministeriö (2009) *Oppsøkende og utadrettet arbeid overfor ungdom utenfor opplering og arbeidsliv*. Rapport 2009. Barne- og likestillingsdepartementet.
- Nuorisolaki 693/2010/7b§ Etsivä nuorisotyö. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>. (Hämtad 26.7.2013.)
- Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus 2012. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry ja Nuoris- ja Liikunta-alan asiantuntijat ry. ry. (Hämtad 5.2.2013.)
- Näre, Sari (2007) Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö. I verket Tommi Hoikkala & Anna Sell (red.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 541–547.
- OPM-tiedote (2013) *Etsivään nuorisotyöhön lähes 12 miljoonaa*. http://www.minedu.fi/OPM/tiedotteet/2013/06/avustus_etsiva_nuorisoty.html
- Vehviläinen, Jukka (2008) *Nuorten osallisuushanke. Arvioinnin loppuraportti*. Helsinki: Opetushallitus.

- Pedersen, Henning (2011) *Oppfølgingsarbeid i oppsøkende tjenester. En diskursanalytisk tilnærming*. Oslo: Masteroppgave i sosialt arbeid Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag.
- Pedersen, Henning (2013) Den mytiske utekontakten – forebyggingsfeltets sjarlatan? *Rusfag* 1/2013, 99–110. <http://www.borgestadklinikken.no/files/Utekontakten.pdf>. (Hämtad 4.7.2013.)
- Pekkarinen, Elina (2010) *Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu: Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä*. Helsinki: Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos.
- Pietikäinen, Reetta (2013) Sosiaalisen vahvistamisen kehittämistoiminnan kehityspäällikön sähköpostitiedonanto, 17.10.2013.
- Pihlaja, Juha (1997) ”*Ei ne ainakaan laula mistään eteenpäin*”. *Tutkimus etsivän nuorisotyön projektista Tampereella 1991–1995*. Kuopio: Kuopion Liikekirjapaino.
- Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. I verket Minna Suutari (red.) *Valtattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 20, 187–204.
- Punnonen, Varpu (2007) Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. I verket Tommi Hoikkala & Anna Sell (red.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 521–540.
- Puuronen, Anne (2004) *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 42.
- Puuronen, Anne (red.) (2005) *Terveystaju – Nuoret, politiikka ja käytäntö*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 63.
- Puuronen, Anne (2009) Nuorten terveys on sidoksissa sosiokulttuurisiin ryhmiin. *Suomen Lääkärilehti* 11/2009, 1002–1003.
- Renberg, Sami (2011) Katutyövalmennus. Salo, 11.4.2011.
- Renberg, Sami (2013a). Länsi-Suomen etsivän nuorisotyön koordinaattorin sähköpostitiedonanto, 11.9.2013.
- Renberg, Sami (2013b). Länsi Suomen etsivän nuorisotyön koordinaattorin puhelinhaastattelu, 23.8.2013.
- Rhodes, Tim (1996) *Outreach work with drug users: principles and practice*. Council of European Publishing.
- Richmond, Mary 1971 (1922) *What is Social Casework*. New York: Arno Press & The New York Times.
- RiF (2010) *RiF Riksförbundet för fältarbete, Fältarbete och Forskning – en sammanställning av forskning som gjorts på fältarbete i Sverige*, RiF Rapport 2010:1.
- Rimpelä, Matti (2012) Lopullinen totuus: Miksi 10 miljardia ei estä nuorten syrjäytymistä. *Aviisi* 10/2012 [mielipidekirjoitus].
- Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom E. (2009) *Dialoginen verkostotyö*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sihvonen, Arja (1996) *Miten ehkäisen työuupumuksen?* Jyväskylä: Gummerus.
- Siltaloppi, Marjo & Kinnunen, Ulla (2007) Työkuormituksesta palautuminen: psykologinen näkökulma palautumiseen. *Työ ja Ihminen*, 21, 30–41.
- Sipilä, Katariina (2012) Yhteenvedo etsivän nuorisotyön rahoitushakemuksista 2012. (julkaisematon selvitys).
- Smith, Mark K. (2005) *Detached, street-work and project work with young people*. Encyclopedia of Informal Education. <http://www.infed.org/youthwork/b-detyw.htm#terms>. (Hämtad 12.9.2013.)
- Suoranta, Juha (2005) *Radikaali kasvatus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Suoranta, Juha (2007) Radikaali kasvatus nuorisokasvatuksessa. I verket Elina Nivala & Mikko

- Saastamoinen (red.) *Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 73, 313–338.
- Soanjärvi, Katariina (2007) Nuorisotyön verkostoituminen – Nuorisotyöntekijöiden yhteistyöstä osaamisverkostoksi. I verket Tommi Hoikkala & Anna Sell (red.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76, 155–167.
- Soanjärvi, Katariina (2011) *Mitä on ammatillinen nuorisotyö. Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä*. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 303.
- Street work an international guide (2009) *Street work. An international handbook practice, methods and tools drawn from The International Network of Social Street Workers*. Bruxelles: Dynamo International. <http://www.travailderue.org/wp-content/uploads/2012/07/international-handbook2-2008.pdf>. (Hämtad 9.9.2013.)
- Svensson, Njål P. & Horner-Knight, Sheena & Husebye, Tommy & Muerwald, Sabine & Schaffranek, Jürgen (2003) *Outreach work with young people Young drug users and young people with risk*. Strasbourg: Concil of Europe, Pompidou Group with the co-operation of the City of Oslo, Alcohol and Drug Addiction Service Competence Centre. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1302697&Site=COE>. (Hämtad 12.9.2013.)
- Särkelä, Antti (1994) *Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina*. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Täydennyskoulutusjulkaisu 7.
- Schön, Donald (1983) *The Reflective Practitioner – How Professionals think in action. Educating the Reflective Practitioner*. New York: Basic Books.
- Tiffany, Graeme A. (2007) *Reconnecting detached youth work Guidelines and standards for excellence*. Leicester: Federation for Detached Youth Work.
- Toikko, Timo (2009) Tapauskohmainen sosiaalityö. I verket Mikko Mäntysaari & Anneli Pohjola & Tarja Pösö (red.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus, 271–291.
- Uusikylä, Kari (2010) Puheini ei pahoinvointia paranneta. I verket *Mielenterveys lasten ja nuorten elämässä*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. ETENE-julkaisu 29, 12–15.
- Yle uutiset* (5.9.2013) ”Työkyvyttömyyseläkkeellä 22-vuotiaana: Kai mä sit oon syrjäytynyt”. http://yle.fi/uutiset/tyokyvyttömyyseläkkeellä_22vuotiaana_kai_ma_sit_oon_syrjaytynyt_6816576. (Hämtad 23.9.2013.)
- Yle uutiset* (19.9.2013)a ”Etsivä nuorisotyö vaatii myös salapoliisin työtä”. http://yle.fi/uutiset/etsiva_nuorisotyö_vaatii_myös_salapoliisin_kykyja/6839079. (Hämtad 23.9.2013.)
- Yle uutiset* (19.9.2013)b ”Syrjäytynyt nuori ei enää unelmoi”. http://yle.fi/uutiset/syrjaytynyt_nuori_ei_enaä_unelmoi/6839757. (Hämtad 23.9.2013.)
- Valtakunnalliset Nuorisokeskukset. <http://www.snk.fi/>. (Hämtad 24.9.2013.)
- Valtiovarainministeriö (2013) Opetus- ja kulttuuritoimen tehtäviä kootaan aluehallintovirastoihin 16.09.2013. Tiedote 138/2013. http://www.vm.fi/vm/fi/03_tiedotteet_ja_puheet/01_tiedotteet/20130916Opetus/name.jsp. (Hämtad 19.10.2013)
- Walldén, Jaana & Häggman, Erik (2008) *Etsivä työparitoiminta -raportti 1/2008. Nuorten työpajatoimintaan liittyvä etsivä työ*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyö/liitteet/etsivanuorisotyö2008.pdf (Hämtad 18.7.2013.)
- Walldén, Jaana (2009) *Etsivä työparitoiminta -raportti 2/2008. Nuorten työpajatoimintaan liittyvä etsivä työ*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyö/liitteet/etsivatyöparitoiminta2008.pdf. (Hämtad 18.7.2013.)
- Åberg, Leif (1989) Peruskäsitteet tärkeitä koko viestinnässä. I verket Pertti Leppänen & Raili Manninen & Pirjo Toivonen (red.) *Yhteisö viestii. Tiedottamisen, subdetoiminnan, markkinoinnin ja muun viestinnän ajatuksia nykikäyttöön*. Helsinki: WSOY.

Bilagor

BILAGA 1.

Osallistu keskusteluun etsivän nuorisotyön ammatillisesta kehittämisestä *Nuorisotyö-*lehden verkkosivuilla (1.3.–30.4.2013)

Kutsu keskusteluareenalle kuntien ja järjestöjen ammatillista etsivää nuorisotyötä tekeville

Kuntien ja järjestöjen ammatillista etsivää nuorisotyötä tekeville avataan keskusteluareena kahdeksi kuukaudeksi *Nuorisotyö-*lehden verkkosivuilla aikavälillä (1.3.–30.4.2013). Verkkopohjainen keskusteluareena on osa Nuorisotutkimusseuran tutkimushanketta *Etsivän nuorisotyön ammatillinen kehittäminen: nykytilanne ja tulevaisuuden tarpeet*.

Hankkeen tutkimus- ja kehittämistyön kysymyksiä ovat: Millä etsivän työn työmuodoilla eri kohderyhmät ovat parhaiten tavoitettavissa? Mihin suuntaan eri viranomais- ja yhteistyön muotoja tulee kehittää, jotta ne palvelevat parhaiten etsivän nuorisotyön hallinnollista, organisatorista ja käytännön tason moninaisuutta? Tutkittavana on myös, minkälaisia tarpeita etsivän nuorisotyön nykytilanteessa asettuu ammatillisen osaamisen vahvistamiselle, työssäjaksamiselle ja täydennyskoulutukselle.

Verkkopohjaisen kehittämistyön tavoitteena on myös nostaa esille ammatillisen etsivän nuorisotyön alueellinen moninaisuus. Osallistujat voivat jakaa keskustelun kautta etsivän nuorisotyön paikallisia koordinointi- ja yhteistoimintamalleja, hyviä käytäntöjä ja työn rajaamista koskevia ehdotuksia suoraan valtakunnallisesti.

Tule mukaan keskustelemaan ja kerro etsivän nuorisotyön ammatillista kehittämistä koskevat huomiosi, jotka perustuvat omaan osaamiseesi ja ammatilliseen eetokseesi.

Keskusteluun voi ottaa osaa anonymisti. Nimimerkin rinnalle lisätään tieto sukupuolesta sekä siitä, työskenteletkö järjestön vai kunnan palveluksessa ja kunnan koosta. Tarkemmat ohjeet ja tiedot keskustelun tutkimuskäyttötavoista löytyvät *Nuorisotyö-*lehden verkkoportaalista sen julkaisemisen yhteydessä.

Etsivän nuorisotyön ammatillinen kehittäminen on opetus- ja kulttuuriministeriön *Lanuke-*rahoitteinen tutkimushanke. Tutkimuksessa kertyvää aineistoa hyödynnetään myös OKM:n raportoinneissa.

Lisätietoja: Nuorisotutkimusseuran tutkija Anne Puuronen,
anne.puuronen@nuorisotutkimus.fi, gsm. 044-340 3683

BILAGA 2.

Osallistu keskusteluun etsivän nuorisotyön ammatillisesta kehittämisestä *Nuorisotyö*-lehden verkkosivuilla (1.3.–30.4.2013)

Kutsu keskusteluareenalle kuntien ja järjestöjen ammatillista etsivää nuorisotyötä tekeville

Kuntien ja järjestöjen ammatillista etsivää nuorisotyötä tekeville avataan keskusteluareena kahdeksi kuukaudeksi *Nuorisotyö*-lehden verkkosivuilla aikavälillä (1.3.–30.4.2013). Verkkopohjainen keskusteluareena on osa Nuorisotutkimusseuran tutkimushanketta *Etsivän nuorisotyön ammatillinen kehittäminen: nykytilanne ja tulevaisuuden tarpeet*.

Hankkeen tutkimus- ja kehittämistyön kysymyksiä ovat: Millä etsivän työn työmuodoilla eri kohderyhmät ovat parhaiten tavoitettavissa? Mihin suuntaan eri viranomaistahojen yhteistyön muotoja tulee kehittää, jotta ne palvelevat parhaiten etsivän nuorisotyön hallinnollista, organisatorista ja käytännön tason moninaisuutta? Tutkittavana on myös, minkälaisia tarpeita etsivän nuorisotyön nykytilanteessa asettuu ammatillisen osaamisen vahvistamiselle, työssäjaksamiselle ja täydennyskoulutukselle.

Verkkopohjaisen kehittämistyön tavoitteena on myös nostaa esille ammatillisen etsivän nuorisotyön alueellinen moninaisuus. Osallistujat voivat jakaa keskustelun kautta etsivän nuorisotyön paikallisia koordinointi- ja yhteistoimintamalleja, hyviä käytäntöjä ja työn rajaamista koskevia ehdotuksia suoraan valtakunnallisesti.

Tule mukaan keskustelemaan ja kerro etsivän nuorisotyön ammatillista kehittämistä koskevat huomiosi, jotka perustuvat omaan osaamiseesi ja ammatilliseen eetokseesi.

Keskusteluun voi ottaa osaa anonymisti. Nimimerkin rinnalle lisätään tieto sukupuolesta sekä siitä, työskenteletkö järjestön vai kunnan palveluksessa ja kunnan koosta. Tarkemmat ohjeet ja tiedot keskustelun tutkimuskäyttötavoista löytyvät *Nuorisotyö*-lehden verkkoportaalista sen julkaisemisen yhteydessä.

Etsivän nuorisotyön ammatillinen kehittäminen on opetus- ja kulttuuriministeriön *Lanuke*-rahoitteinen tutkimushanke. Tutkimuksessa kertyvää aineistoa hyödynnetään myös OKM:n raportoinneissa.

Lisätietoja: Nuorisotutkimusseuran tutkija Anne Puuronen,
anne.puuronen@nuorisotutkimus.fi, gsm. 044-340 3683

BILAGA 3.

Keskusteluareena etsivän nuorisotyön ammatillisesta kehittämisestä kuntien ja järjestöjen ammatillista etsivää nuorisotyötä tekeville *Nuorisotyö*-lehden *Blogi*-foorumissa (1.3.–30.4.2013)

Kuntien ja järjestöjen ammatillista etsivää nuorisotyötä tekevät, tervetuloa kehittämään etsivän nuorisotyön ammatillista osaamista, paikantamaan etsivän työn ammatillista eetosta ja keskustelemaan sen yhteiskunnallisesta ja nuorisotyöllisestä asemasta!

Nuorisotyö-lehden blogissa käytävä verkkopohjainen kehittämistyö on osa Nuorisotutkimusseuran tutkimushanketta: *Etsivän nuorisotyön ammatillinen kehittäminen: nykytilanne ja tulevaisuuden tarpeet*. Tarkoituksena on, että osallistujat voivat keskustelun kautta jakaa suoraan keskenään etsivän nuorisotyön paikallisia koordinointi- ja yhteistoimintamalleja, hyviä käytäntöjä ja työn rajaamista koskevia ehdotuksia valtakunnallisesti. Huomion kohteena etsivän nuorisotyön käytännön moninaisuus, josta keskustelemalla kerätään myös hankkeen tutkimusaineisto. Keskustelu on avoinna kaksi kuukautta, aikavälillä (1.3.–30.4. 2013).

Keskusteluteemat ja keskustelun anonymiteetti

Voit osallistua etsivän nuorisotyön kehittämistyöhön annettujen keskusteluaiheiden kautta. Keskustelulohkot on rakennettu kyselyn muotoon. Napsauttamalla keskusteluteeman yleisotsikkoo, pääset teeman tarkennuksiin ja ohjautut suoraan kyseisen teeman keskustelulohkolle.

Paikalliset erot KUNTAKOKO JA HALLINNONALA	Menetelmien arvioiminen ja kehittäminen METHODIT	Työn rajaus ja osaamisen vahvistaminen TYÖSSÄJAKSAMINEN TYÖSUUNNITTELU TÄYDENNYSKOULUTUS
Toimintarakenteet VERKOSTOYHTEISTYÖ JA PALVELUOHJAUS		
Ammatillinen eetos ETSIVÄ NUORIOITYÖ JA SOSIAALISEN VAHVISTAMISEN KÄSITE		
Alan yhteiskunnallinen asema EDUNVALVONTA		
Lisäkeskusteluhuomio		

Keskusteluun voi ottaa osaa täysin anonyymisti. Tutkimuksen dokumentoinnin kannalta on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että osallistut keskusteluun taustatiedoilla, josta käy esille sukupuolesi ja kuntakoko. Voit innostua keskusteluun myös työparin kanssa yhdessä. Riippuen taustoista, voit käyttää esimerkiksi seuraavia koodeja:

(ETSIVÄ / N / KESKISUURI KUNTA) tai
(ETSIVÄ / M / PIENI KUNTA) tai
(TYÖPARI / N & M / N & N / M & M / SUURI KUNTA)

Kehittämistyön ja tutkimuksen kannalta on arvokasta, että keskustelua syntyy kaikkiin lohkoihin. Tule siis mukaan jakamaan tietämystäsi, osaamistasi ja kannanottojasi etsivän nuorisotyön ammatillisen kehittämisen ja yhteiskunnallisen asemoinnin tarpeisiin!

Lisätietoja: Nuorisotutkimusseuran tutkija Anne Puuronen, anne.puuronen@nuorisotutkimus.fi

BILAGA 4. NUORISOTYÖN AMMATTIEETTINEN OHJEISTUS

Nuorisotyön tavoitteena on, että jokainen nuori saavuttaa omien voimavarojensa ja näkemysensä mukaisen paikkansa yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä.

Nuorisotyössä tuetaan ja mahdollistetaan nuorten omaehtoista toimintaa ja tarjotaan mielekkäitä vaihtoehtoja vapaa-aikaan. Nuorisotyö tarjoaa toimintoja, joissa on mahdollista olla aidosti ja vapaasti oma itsensä ilman pelkoa nolatuksi tai hylätyksi tulemisesta. Nuorisotyössä nähdään nuoret yksilöinä ja ryhmän jäseninä, ohjataan nuoria ratkaisemaan myönteisesti ristiriitoja sekä välttämään asenteellisuutta ja ennakkoluuloja. Nuorisotyöntekijä valaa omalla toiminnallaan ja olemuksellaan uskoa tulevaan.

Nuorisotyö on kohtaamista, kannustavaa kasvatusta ja yhdessä tekemistä.

Nuorisotyöntekijä on helposti lähestyttävä, luotettava ja turvallinen aikuinen. Hänen tulee huomioida roolinsa nuorten samaistumisen kohteena. Nuorisotyöntekijä löytää aikaa silloin, kun nuori sitä tarvitsee. Hän ymmärtää nuorisotyön rakentuvan nuoren vapaaehtoiselle osallistumiselle. Nuorisotyöntekijä tarttuu vääryyksiin ja korjaa epäoikeudenmukaisuutta. Nuorisotyöntekijä puuttuu nuoren kasvua, kehitystä tai terveyttä vaarantavaan toimintaan. Nuorisotyöntekijä toimii tasapuolisesti, oikeudenmukaisesti ja erilaisuutta kunnioittaen. Nuorisotyöntekijä tunnistaa nuorten erilaisia tarpeita. Hän välittää, on läsnä ja kannustaa nuorta. Nuorisotyöntekijä antaa nuorelle aikaa oppia elämästä ja korjata tekemiään virheitä.

Nuorisotyö vahvistaa nuoren osallisuutta lähiyhteisöissä, eri kulttuureissa ja yhteiskunnassa.

Nuorisotyöntekijä edistää nuorten elinoloja ja hyvinvointia läsnä olevalla ja toiminnallisella työllään. Nuorisotyöntekijä rakentaa ja kehittää yhdessä nuorten kanssa turvallisia toimintaympäristöjä. Nuorisotyö muuttuu nuorten tarpeiden ja nuorisokulttuurien mukana. Nuorisotyöntekijä osallistuu nuorten tukemiseen arjessa sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Hän luo edellytyksiä nuorten osallisuudelle, pelkojen voittamiselle ja unelmien toteutumiseksi.

Nuorisotyöntekijä arvostaa omaa työtään, toimii rakentavasti ja avoimesti työyhteisössä ja yhteistyöverkostossa.

Nuorisotyöntekijä vahvistaa nuorisotyön roolia luottamalla asiantuntijuuteensa, tunnistamalla oman ammatti-identiteettinsä sekä olemalla ammattialansa ja osaamisensa kehittäjä. Nuorisotyöntekijä jakaa omaa osaamistaan ja oppii toisilta ammattilaisilta. Nuorisotyöntekijä toimii monialaisessa yhteistyössä nuorisotyön omilla vahvuuksilla. Nuorisotyöntekijä edistää eri toimijoiden välistä vuoropuhelua, kunnioittaa nuorta ja hänen lähiverkostoaan sekä käsittelee vastuullisesti saamia tietoja. Nuorisotyöntekijä on kasvun ja kasvatuksen tukija.

Nuorisotyöntekijä toimii nuoruuden ja nuorten elinolojen tulkkina.

Nuorisotyöntekijä seuraa nuorisopoliittista keskustelua ja päätösten valmistelua. Hän osallistuu keskusteluun ja tuo nuorten näkökulmaa esille. Nuorisotyöntekijällä on kyky rakentavalla tavalla kyseenalaistaa ja nostaa esille yhteiskunnallisia epäkohtia. Nuorisotyöntekijä kannustaa nuoria vaikuttamaan itse ja kehittää yhdessä nuorten kanssa vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorisotyöntekijä tiedostaa työnsä ja organisaationsa lähtökohdat ja tarkastelee kumppanuuksia, yhteistyötä sekä ulkopuolista rahoitusta tästä näkökulmasta.

Nuorisotyössä kunnioitetaan luontoa ja elämää.

Nuorisotyössä huomioidaan toimintaympäristö, puututaan ilkkivaltaan ja kannustetaan ympäristöystävälliseen elämäntapaan. Nuorisotyössä noudatetaan kestävä kehityksen periaatteita. Nuorisotyöntekijä valitsee toiminnoissa luontoa kunnioittavia, ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja ja työmenetelmiä.

Nuorisotyöntekijä huolehtii omasta hyvinvoinnistaan.

Nuorisotyöntekijä tunnistaa ja tunnustaa oman rajallisuutensa. Hän osaa hyödyntää nuorille tarkoitettua palveluverkostoa työnsä tueksi. Nuorisotyöntekijä osaa erottaa työn ja vapaa-ajan sekä asettaa rajat suhteessaan nuoreen. Osaamistaan ja jaksamistaan hän ylläpitää huolehtimalla itsestään, ja perehtymällä uuteen tietoon nuorista ja nuorisotyöstä.

Lähde: *Nuorisotyön ammattieettinen ohjeistus*. Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

Tiivistelmä

Anne Puuronen: *Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä*

Etsivän katse -teoksessa selvitetään etsivän nuorisotyön olemusta työn ammatillisista käytännöistä käsin. Mitä etsivän nuorisotyön työote tarkoittaa? Kirjassa tarkastellaan työntekijälähtöisesti etsivän nuorisotyön tavoitteita, kohderyhmiä ja menetelmiä, työn ammatillisia vaatimuksia ja verkostoyhteistyötä sekä alaa koskevia ohjauspoliittisia toimenpiteitä. Tämän lisäksi kirja tuo esille työntekijöiden alaa koskevia kehittämis-odotuksia.

Tutkimuksen aineisto koostuu yhtäältä kentän työntekijöiden ja toimialan yhteistyökumppaneiden haastatteluista ja toisaalta etsivän nuorisotyön prosessia refleктоivista alan täydennyskoulutuksen materiaalista. Tutkimusaineistoon kuuluu myös toiminta-tutkimuksen aikana kerättyjä tutkijahavaintoja etsivän nuorisotyön ammatillisesta arjesta.

Etsivän nuorisotyön eetoksen näkökulmasta katsoen toimialaa luonnehtii oleellisesti nuorten kanssa yhdessä tehtävä kohtaamistyö. Kohtaamistyössä korostuvat usein sellaiset laadullisen työn osa-alueet kuin ajan antaminen ja läsnä oleminen siten, että nuorta ja nuoren kysymyksiä, tarpeita ja toiveita kuunnellaan. Tutkimus osoittaa, että etsivän nuorisotyön tuloksellisuus ja vaikuttavuus on yhteydessä näihin työn laadullisiin tekijöihin. Niiden varaan rakentuu alan nuorisotyöllinen identiteetti. Etsivän nuorisotyön vaikuttavuuden suhteen tämä tutkimus esittää, että työn laadullisten ulottuvuuksien dokumentointia tulee kehittää nykyistä systemaattisemmin.

Tutkimus osoittaa, että etsivässä nuorisotyössä työskennellään jatkuvasti sen perustehtävän, jalkautuvan nuorisotyön, reuna-alueilla. Rajankäynti on merkittävintä koulu- ja oppilaitosyhteistyön yhteydessä. Kehittämiskohteeksi tutkimus nostaa ammattialan nuorisotyöllisen identiteetin säilyttämisen uuteen toimintaympäristöön mentäessä. Oman perustehtävän reuna-alueilla työskentelemiseen liittyy tutkimuksen mukaan myös oman työn rajaamisen haasteellisuus. Tämä koetaan työhyvinvoinnin kannalta kuormittavaksi tekijäksi.

Reuna-alueilla työskentely nostaa esille myös kysymyksen etsivän nuorisotyön tehtävä-alueiden rajoista. Miten työn rajaaminen nuoren kokonaisvaltaiseen sosiaaliseen vahvistamiseen tähtäävän nuorisotyön näkökulmasta tulisi vetää? Työn osaamistarpeiden vahvistaminen liittyy tässä yhteydessä perhetyöhön, vanhempien kanssa tehtävään työhön ja nuorisoterveystyön tehtävälueille.

Tutkimuksen mukaan etsivä nuorisotyön tekijöillä on keskenään hyvin erilaisia koulutus- ja työkokemustaustoja. Tämä on sekä ammatillinen vahvuus että haaste alan kehittämisen ja täydennyskoulutuksen kannalta. Täydennyskoulutuksen kehittämisessä tärkeitä suuntia ovat ammattilaisten moninaisen osaamistaustan säilyttäminen, rikas-

tuttaminen sekä sen jaettavuuden mentorimallinen lisääminen työkokemustaustoiltaan erilaisten työntekijöiden kesken. Tutkimuksessa esitellään myös sitä, mitä mieltä kentän työntekijät ovat etsivän nuorisotyön monialaisen osaamisen yhteiskunnallisesta tunnustamisesta ja alan palkkakehityksestä.

Sammandrag

Anne Puuronen: *Den sökandes blick. Uppsökande ungdomsarbete som yrke samt utveckling av yrkesområdet – synpunkter från det praktiska arbetet*

I verket *Den sökandes blick (Etsivän katse)* redogörs för det uppsökande ungdomsarbets väsen med utgångspunkt i de professionella tillvägagångssätten i arbetet. Vad betyder uppsökande ungdomsarbete som arbetssätt? Boken studerar ur de anställdas perspektiv målen, målgrupperna och metoderna för uppsökande ungdomsarbete, de professionella kraven och nätverkssamarbetet samt styrpolitiska åtgärder på området. Därutöver för boken fram vilka utvecklingsförväntningar de anställda har på sin bransch.

Materialet i undersökningen består å ena sidan av intervjuer med anställda på fältet och med samarbetsparter i branschen och å andra sidan av utbildningsmaterial som reflekterar över det uppsökande ungdomsarbetet som process. Under aktionsforskningen samlade man in forskarobservationer om det uppsökande ungdomsarbetets professionella vardag, som också har inkluderats i undersökningsmaterialet.

Om man ser på branschen ur synvinkeln för det uppsökande ungdomsarbetets etos karakteriseras den på ett väsentligt sätt av arbetet i kontakterna som sker med och tillsammans med ungdomarna. I det här arbetet betonas ofta sådana delområden för kvalitativt arbete som att ge tid och vara närvarande så att man lyssnar på den

ungas frågor, behov och önskemål. Undersökningen visar att de här kvalitetsfaktorerna hänger samman med det uppsökande ungdomsarbetets effektivitet och relevans. De utgör grunden för ungdomsarbetsidentiteten på området.

Undersökningen visar att det uppsökande ungdomsarbetet ständigt utövas i marginalerna för dess grunduppgift, det vill säga ungdomsarbete på fältet. Gränsdragningen har störst betydelse i samarbetet med skolor och läroinrättningar. Undersökningen för fram som utvecklingsobjekt att bevara ungdomsarbetsidentiteten på yrkesområdet i övergången till en ny verksamhetsmiljö. Enligt undersökningen är arbetet i marginalen för den egna grunduppgiften också förknippat med svårigheterna med att avgränsa det egna arbetet. Det här uppfattas som en belastande faktor med tanke arbetshälsan.

Att arbeta i marginalerna aktualiserar också frågan om gränserna för det uppsökande ungdomsarbetets uppgiftsområden. Hur ska arbetet avgränsas ur ett ungdomsarbets perspektiv som tar sikte på att på ett övergripande sätt stärka den unga socialt? I det här sammanhanget är stärkandet av kompetensbehoven i arbetet relaterat med uppgiftsområdena för familjearbete, arbetet med föräldrarna och ungdomshälsoarbetet.

Enligt undersökningen har de som arbetar med uppsökande ungdomsarbete mycket olika bakgrund i fråga om utbildning och arbetserfarenhet. Det här är både en professionell styrka och en utmaning när det gäller en utveckling av branschen samt utbildningen. Viktiga inriktningar i utvecklandet av utbildningen är att bevara och berika yrkesmänniskornas mångskiftande kompetensbakgrund samt att genom mentormodellen främja

att anställda med olika arbetserfarenhet delar med sig av sin kompetens.

I undersökningen berättas också vad ungdomsarbetare på fältet anser om den samhälleliga erkänslan av multibranschkunnandet i det uppsökande ungdomsarbetet och om löneutvecklingen på området.

Summary

Anne Puuronen: *On the Lookout. Outreach youth work as a profession and development of the professional field – aspects of practical work*

The book *On the Lookout* examines the substance of outreach youth work from the viewpoint of the work's professional practices. What does outreach youth work mean as an approach to working? Starting from the workers themselves, the book discusses the goals of outreach youth work, the target groups and methods, professional requirements and cooperation networks, as well as policy measures for steering the sector. In addition, the book presents workers' expectations with regard to developing the sector.

The material comprises interviews of field workers and cooperation partners, on the one hand, and supplementary training material reflecting on the outreach youth work process, on the other. The material also includes researchers' observations of outreach youth workers' daily work. This material was collected during action research.

Seen from the viewpoint of the ethos of outreach youth work, the sector is, in essence, characterized by interactive encounters with young people. These encounters often emphasize such aspects of qualitative work as giving time and being present so that young persons are listened to and their questions, needs and wishes are heard. This study shows that the results and effectiveness of outreach youth work are linked with these qualitative factors of the work. They form the foundation for the youth work identity of the sector. With regard to the effectiveness of outreach youth work, this study recommends that the documentation of the qualitative dimensions of the work should be developed in a more systematic manner than at present.

The study indicates that outreach youth work is constantly conducted in the margins of its basic function, street-based youth work. The most notable distinctions exist in cooperation with schools and educational institutes. An object for development raised by the study is how to retain the youth work identity of the professional sector when entering a new operating environment. According to the study, working in the margins of one's own basic task also involves the challenge of limiting one's own work. This is perceived as a loading factor in terms of well-being at work.

Working in the margins also raises the issue of the limits of outreach youth work tasks. Where should the limits of the work be drawn from the perspective of youth work aiming at the holistic social empowerment of young people? In this respect, strengthening the competence needs of the work is associated with family work, work done with parents, and youth health work.

According to the study, outreach youth workers come from very different educational and experience backgrounds. This is both a professional strength and a challenge in view of the development of the field and supplementary training. Important directions in the development of supplementary training include the retention and enrichment of the

professionals' diverse competence background, and the increased mentor-type sharing of this background among workers with differing work experiences.

The study also describes what field workers think of the social recognition of the multi-sectoral competence of outreach youth work and how they perceive the pay trend in their sector.

Presentation av författaren

Anne Puuronen (Fil. Dr. Docent i sociologi) har disputerat vid religionsvetenskapliga institutionen vid Åbo universitet med en avhandling om anorexi som samhällsfenomen. Hennes intresse är kvalitativ undersökning av ungdomars välmående, tillämpad ungdomsforskning samt forskning kring utveckling av ungdomsarbetet. Hennes tidigare forskning berör befrämjande av rökfrihet bland unga och socialt överförande av goda vanor och välmående mellan generationer. För tillfället forskar hon hos A-klinikstiftelsen kring fältarbete för att nå ungdomar som ogärna tar emot vård.

Vad innebär uppsökande ungdomsarbete som arbetsgrepp? Hurdana professionella tillvägagångssätt krävs då målet är att möta en ung person? Hur ska man hålla fast vid det professionella när den egna personen fungerar som arbetsredskap och då framgång i arbetet kräver att man minskar de strukturer och situationer som upprätthåller professionen? Hur fungerar uppsökande ungdomsarbete som aktör inom nätverkssamarbete? Vad diskuterar man om inom branschen?

Den sökandes blick berättar på ett mångsidigt sätt om de praxis som används inom uppsökande ungdomsarbete. I centrum för praxis står det möte som sker med den unga person som är i behov av stöd. Med tanke på utvecklandet av branschen undersöks det uppsökande ungdomsarbetets förhållande till samarbete med skolor och läroanstalter, till familjearbete och till frågor som berör ungdomshälsa. Utgångspunkten för granskningarna utgörs av intervjuer med personer som utför uppsökande ungdomsarbete och deras tankar om sitt eget arbete.

Boken är skriven ur uppsökande ungdomsarbetsares perspektiv och fungerar som ett inlägg i forskning, utveckling och fortbildning inom ungdomsarbete. Bokens syfte är även att framföra en grundlig uppfattning om hur ett ungdomsorienterat tankesätt borde ha en central ställning i arbetsgreppet hos alla personer som arbetar med ungdomar.

Utöver för dem som arbetar med ungdomar passar *Den sökandes blick* även för personer som fungerar som förmän inom uppsökande ungdomsarbete samt för samarbetsparter och studerande inom yrkesområdet. Boken riktar sig även till alla dem som vill förstå på vilket sätt uppsökande ungdomsarbete inte bara är en arbetsmetod, utan även en attityd till unga, ungdom och de ungas livssituationer.